

Konflikt og konsensus -

*En studie av mål, virkemidler og organisering
innenfor Natur og Ungdom og Bellona*

Bjørnulf Arntsen

Hovedfagsoppgave ved det Samfunnsvitenskapelige fakultet

Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

Mai 2004

Forord

Denne hovedfagsoppgaven ville vært vanskelig å gjennomføre uten faglig drahjelp fra min veileder Werner Christie Mathisen, takk for konstruktiv kritikk og tilbakemelding underveis i skriveprosessen. Jeg vil også takke mine informanter i Natur og Ungdom og Bellona for deres tid og velvillighet.

Det er også viktig å rette en takk til mine to arbeidsgivere under arbeidet med denne oppgaven, ARENA og Seksjon for kliniske rusmiddelproblemer. Begge arbeidsgivere har gitt meg gode muligheter til å ferdigstille denne oppgaven ved å tilrettelegge på best mulig måte. En spesiell takk til Anne Elisabeth Stie som har kommet med gode råd og innspill underveis, samt gitt meg den daglige dose humor som er nødvendig for å komme seg videre i arbeidet.

Jeg vil også benytte anledningen til å takke alle andre venner og bekjente som gjennom hyggelig sosialt samvær har bidratt til å gjøre arbeidet med denne hovedfagsoppgaven mer levelig.

En takk går også til min kjære samboer for hennes støtte og utholdenhet.

Bjørnulf Arntsen

Oslo, mai 2004

INNHold

1. INNLEDNING.....	1
1.1 Bakgrunn.....	1
1.2 Problemstilling.....	2
1.3 Begrunnelse og avgrensning av problemområdet.....	3
1.3.1 <i>Analyseenhetene</i>	3
1.3.2 <i>Ideologiske tilnærminger</i>	4
1.3.3 <i>Dimensjonene</i>	6
1.3.4 <i>Tidsrammen</i>	6
1.4 Studiens videre fremdrift.....	6
 2. METODISK TILNÆRMING.....	 8
2.1 Kvalitativ tilnærming med to case.....	8
2.2 Bruk av kilder.....	9
2.3 Validitet og reliabilitet.....	11
 3. ØKOLOGISME OG ØKOLOGISK MODERNISERING	 13
3.1 Innledning.....	13
3.2 Økologisme – en ”mørk-grønn” miljøideologi.....	14
3.2.1 <i>Innledning</i>	14
3.2.2 <i>Tesen om grenser for vekst</i>	16
3.2.3 <i>Tesen om teknologiens begrensning</i>	17
3.2.4 <i>Tesen om enhet og kompleksitet</i>	18
3.2.5 <i>Radikal endring</i>	20
3.2.6 <i>Forventninger om mål, virkemidler og organisering</i>	21
3.3 Økologisk modernisering – en ”lys-grønn” miljøideologi.....	28
3.3.1 <i>Innledning</i>	28
3.3.2 <i>Forventninger om mål, virkemidler og organisering</i>	31
3.4 Oppsummering.....	35

4. NATUR OG UNGDOM – Fortsatt ”i veien”?	37
4.1 Innledning	37
4.2 Opprettelsen av Natur og Ungdom	37
4.2.1 <i>Naturfredning – Det klassiske naturvernet</i>	38
4.2.2 <i>1963 – Norges Naturvernforbund opprettes</i>	39
4.2.3 <i>Fremveksten av den moderne miljøbevegelsen i Norge</i>	40
4.2.4 <i>Internasjonal påvirkning</i>	42
4.2.5 <i>Mellom feltbiologi og politikk – Opprettelsen av Natur og Ungdom i 1967</i>	43
4.3 Utvikling av ideologi, strategi og organisering	44
4.3.1 <i>Innledning</i>	44
4.3.2 <i>Ideologisk profil og arbeidsområde</i>	44
4.3.3 <i>Strategi</i>	55
4.3.4 <i>Organisering – Demokratisk og åpen organisasjonsstruktur</i>	62
4.4 Oppsummering	66
 5. ”BELLONA” – Gudinnen som hadde makt til å starte krig og skape fred	68
5.1 Innledning	68
5.2 1986: Opprettelsen av Bellona – nye organisasjonsformer vokser frem	69
5.2.1 <i>1977-1987: ”Det tapte tiåret” i det norske miljøvernet</i>	69
5.2.2 <i>1980- og 90-tallet: Endret oppfatning av demokratiet, et nytt miljøfokus og en ny mulighetsstruktur</i>	71
5.3 Snevert arbeidsfelt og avgrensede målsettinger – en miljøideologi?	74
5.3.1 <i>Snevert arbeidsfelt med fokus på enkeltsaker</i>	75
5.3.2 <i>B7 – en ”rød tråd”</i>	76
5.4 Strategi – Fra pressgruppe til premissleverandør	81
5.4.1 <i>1986-1990: Kampen om å vinne konfliktene</i>	81
5.4.2 <i>1990-2004: Kampen om å vinne løsningene</i>	85
5.4.3 <i>Sterk kritikk av Bellonas strategi</i>	90
5.5 Organisering – Demokrati vs. Effektivitet	91
5.5.1 <i>Stiftelse som organisasjonsform</i>	91
5.5.2 <i>Organisasjonsform og inntektsgrunnlag</i>	92
5.5.3 <i>Medlemmenes rolle</i>	93

5.6 Oppsummering.....	94
6. ANALYSE – Arv og utvikling.....	95
6.1 Innledning.....	95
6.2 Målsettinger – ideologisk arv eller ideologisk forvitring?.....	95
6.2.1 <i>Natur og Ungdom</i>	96
6.2.2 <i>Bellona</i>	101
6.2.3 <i>Oppsummering</i>	104
6.3 Strategi og virkemidler – konfrontasjon og konsensus.....	104
6.3.1 <i>Natur og Ungdom</i>	105
6.3.2 <i>Bellona</i>	108
6.3.3 <i>Oppsummering</i>	111
6.4 Organisering – demokrati og effektivitet.....	111
6.4.1 <i>Natur og Ungdom</i>	112
6.4.2 <i>Bellona</i>	114
6.4.3 <i>Oppsummering</i>	116
7. KONKLUSJON.....	117
7.1 Økologismen.....	117
7.2 Økologisk modernisering.....	118
7.3 Konflikt og konsensus – Et kombinasjonsperspektiv.....	119
REFERANSE.....	121

1. INNLEDNING

1.1 Bakgrunn

Enkelte hevder at man kan spore en utvikling *fra konflikt og konfrontasjon til dialog og samarbeid innenfor miljøbevegelsens forhold til andre sentrale aktører på miljøfeltet som stat og næringsliv*. I denne studien ønsker jeg å undersøke hvorvidt denne påstanden medfører riktighet dersom man ser på sentrale trekk ved mål, virkemidler og organisering innenfor Miljøstiftelsen Bellona (heretter Bellona) og Natur og Ungdom etter “bruddet” mellom dem i 1986.¹

Fra de aller første miljøorganisasjonene oppstod på slutten av 1800-tallet til fremveksten av dagens moderne miljøbevegelse har man sett en relativt omfattende utvikling. Miljøbevegelsen har endret seg fra å være mer eller mindre besteborgerlig organisasjoner engasjert i naturvern via syttitallets radikale og politiske bevegelse til dagens mer differensierte og mangfoldige miljøbevegelse (Seippel:2000). Man trenger imidlertid ikke gå lengre tilbake enn 20 år for å kunne se relativt markante endringer innenfor miljøbevegelsen. Disse endringene forventes å gjenspeile seg i deres ulike oppfatninger av hvilke *målsettinger som bør ligge til grunn for miljøpolitikken, hvilke virkemidler som er effektive og gode, samt på hvilken måte man bør organisere seg for å oppnå de mål man har satt seg*. Selv om disse tre momentene er nært knyttet til hverandre har jeg valgt å behandle dem hver for seg, årsaken til dette vil jeg komme tilbake til.

Et sentralt trekk i utviklingen av miljøbevegelsen de siste 20 årene synes å være en økt grad av *profesjonalisering, spesialisering og institusjonalisering* (Seippel:98:2). I tråd med dette vil nok enkelte hevde at dagens miljøbevegelse har blitt mindre radikal og politisk enn før, og at samarbeid og konsensus er viktige nøkkelord dersom man ønsker å beskrive miljøbevegelsen og dens relasjon til andre miljøpolitiske aktører.

¹ Det er viktig å være klar over at de to miljøorganisasjonene har, og har alltid hatt et nært samarbeid omkring viktige miljøsaker på tross av dette ”bruddet” (Nilsen:1996;Haltbrekken:1996). Årsakene til dette ”bruddet” vil jeg komme tilbake til i kapittel 4.

Nettopp denne diskusjonen vil danne utgangspunktet for denne studiens problemstilling.

1.2 Problemstilling

Formålet med denne studien er å undersøke: *i hvor stor grad henholdsvis økologisme og økologisk modernisering er i overensstemmelse med valg av mål, virkemidler og organisering innenfor Bellona og Natur og Ungdom etter “bruddet” mellom dem i 1986.*

Økologisk modernisering kan her sies å representere en konsensus- og samarbeidslinje, mens økologisme ligger nærmere en konflikt- og konfrontasjonslinje. En nærmere presentasjon av økologismen og økologisk modernisering vil bli gitt i kapittel 2. For å systematisere disse to ideologiske tilnærmingene² vil jeg anvende dimensjonene: *mål, virkemidler og organisering*. De to tilnærmingene vil ha til dels ulike oppfatninger om hvilke miljøpolitiske målsettinger som bør etterstrebes, hvilke virkemidler man bør benytte seg av samt hvordan miljøbevegelsen bør organisere seg.

Problemstillingen ovenfor ble primært valgt på grunnlag av et ønske om å dekke et interessant, men likevel ufullstendig område innenfor studier av den moderne norske miljøbevegelsen. De siste årene har man hatt en relativt omfattende debatt omkring miljøbevegelsens rolle i et moderne samfunn, her pekes det gjerne på en endring mot mer konsensusbaserte og løsningsorienterte miljøorganisasjoner i motsetning til de mer tradisjonelle og konfliktorienterte organisasjonene. Dette forholdet kommer kanskje klartest til uttrykk dersom man ser nærmere på diskusjonen mellom ulike deler av den norske miljøbevegelsen. Miljøorganisasjonene bruker som vi skal se relativt ”hardt skyts” i beskrivelsen av hverandre når det gjelder deres uenighet omkring både innhold og form i miljøkampen. På tross av at man har hatt en tildels opprivende debatt omkring miljøbevegelsens rolle de siste årene så har det blitt foretatt relativt få

² Noen hevder at økologisk modernisering ikke kan oppfattes som noen ideologi (se bl.a. Dobson:1995). James S. Dryzek (1997:8) oppfatter økologisk modernisering mer som en ”diskurs” hvor diskurs defineres som: ”a shared way of apprehending the world”. Jeg ønsker i denne studien å fortolke økologisk modernisering som en ideologi. For en nærmere beskrivelse av dette se kapittel 1.3.2

systematiske analyser som har tatt sikte på å undersøke dette nærmere. Hensikten med denne oppgaven blir dermed nettopp å forsøke å belyse og systematisere hvorvidt man kan snakke om en slik karakterendring innenfor de to valgte miljøorganisasjonene Bellona og Natur og Ungdom.

Gitt min problemstilling så vil et sentralt underliggende tema bli i hvor stor grad de to valgte miljøorganisasjonene preges av konflikt og konfrontasjon, eller av konsensus og samarbeid overfor andre aktører på miljøfeltet.

1.3 Begrunnelse og avgrensning av problemområdet

1.3.1 Analyseenhetene

Analyseenhetene i denne oppgaven er avgrenset til *miljøstiftelsen Bellona og Natur og Ungdom*, årsaken til at jeg har valgt nettopp disse to er flere. Først og fremst er dette to relativt store miljøorganisasjoner som har hatt stor betydning og innflytelse i det norske miljøvernet de siste 20 årene. For det andre vil disse to organisasjonene være interessante fordi Bellona brøt ut av Natur og ungdom i 1986, et brudd som blant annet oppstod fordi Bellona var uenig i det ideologiske grunnlaget og det de hevdet var en tung og ineffektiv organisasjonsform i Natur og ungdom (Nilsen:1996:185-86)³. I denne sammenheng vil det være interessant å undersøke hvilken retning de to miljøorganisasjonene har utviklet seg, og hvorvidt trekk ved økologisk modernisering eller økologismen er i samsvar med en eventuell ulikhet mellom de to miljøorganisasjonene.

For det tredje er Bellona som stiftelse ikke en vanlig demokratisk medlemsorganisasjon slik Natur og ungdom er, og organisasjonen hevder selv at de ikke bygger på noe ideologisk fundament. For det fjerde ble Natur og Ungdom grunnlagt i 1967, altså vesentlig tidligere enn Bellona som ble opprettet i 1986. På 60-

³ Dessuten nådde de to grunnleggerne av Bellona snart den øvre aldersgrensen for medlemskap i Natur og Ungdom

og 70-tallet var miljøbevegelsen preget av kamp, konflikt og ideologiske og politiske motsetninger, vil dette gjenspeile seg i dagens Natur og Ungdom i forhold til miljøstiftelsen Bellona som vokser frem i en annen historisk kontekst? Dette er noen av momentene som gjør studiens to analyseenheter interessante.

1.3.2 Ideologiske tilnærminger

Først og fremst er det viktig å presisere at jeg i denne studien ønsker å behandle både økologismen og den økologiske moderniseringen som *ideologiske tilnærminger*. Som nevnt velger blant annet Dryzek (1997:8) å omtale økologisk modernisering som en ”diskurs” mer enn en ideologi, her legges altså en relativt streng definisjon av begrepet til grunn. I denne studien ønsker jeg å bruke ideologibegrepet som en betegnelse på ”hjelpemidler for menneskene til å måle sin politiske og sosiale situasjon med” og som ”innstillinger som begrenser antallet alternativer for handling, dvs. som orienterer handlingene i bestemte retninger” (Jansen:1989:19). På denne måten fungerer ideologi som et slags hjelpemiddel for å forenkle virkeligheten. Med en slik fortolkning av ideologibegrepet vil også økologisk modernisering kunne betraktes og behandles som en ideologi.

Som representant for den mer ”konvensjonelle” oppfatningen av miljøbevegelsen har jeg valgt *økologisme* som vokser frem på 60- og 70-tallet. Det som gjør økologismen interessant er primært dens oppfatning av vekst og vern som to motstridende størrelser. *Økologisk modernisering* vokser frem fra midten av 80-tallet og kan på mange måter ses på som en antitese og reaksjon på nettopp økologismens tankegods. Innenfor økologisk modernisering oppløses det problematiske forholdet mellom vekst og vern, doble gevinster er mulig.

De to ideologiske tilnærmingene er primært valgt fordi de på flere viktige områder *kontrasterer hverandre* på en fruktbar måte gitt våre dimensjoner: mål, virkemidler og organisering. Nettopp dette gjør det interessant å se hvilken av disse to ideologiene som i dag er dominerende innenfor Bellona og Natur og Ungdom. Innenfor internasjonal miljølitteratur på dette området fremstilles dessuten Norge som et land

hvor økologisk modernisering har gjort seg særlig gjeldene (Hunold og Dryzek:2001:9; Dryzek:1997:140).

Det er svært viktig å understreke at både økologisk modernisering og økologisme kan gis ulike fortolkninger, det finnes svært mange varianter av begge retningene både når det gjelder deres ”styrke” og deres innhold. I kapittel 2 vil jeg gjøre rede for hvilken fortolkning som legges til grunn i denne studien, jeg ønsker ikke å gå detaljert inn på de mange ulike variantene av de to tilnærmingene, det er to årsaker til dette. For det første anser jeg det ikke som min oppgave å foreta en fullstendig redgjøring av de to retningene sammen med deres ulike ”avarter”, dette ville blitt en svært omfattende oppgave i seg selv som jeg mener ikke hører hjemme her. For det andre ønsker jeg å forsøke å gjøre analyseredskapene mest mulig anvendelige for analysen senere, dette vil nødvendigvis måtte innebære en viss forenkling.

Andre forfattere opererer med lignende begreper. Alf Inge Jansen (1989) bruker blant annet ”økologiske ideologier” og ”vekst med vern-ideologi” for å betegne skillet i den ideologisk utvikling innenfor norsk miljøbevegelse⁴. Jeg har likevel valgt å benytte meg av økologisme og økologisk modernisering blant annet fordi disse to synes å kunne fange opp viktige kontraster i miljøbevegelsen de siste 20 årene. ”Vekst med vern-ideologien” viser til en utvikling innenfor norsk miljøvern som kan føres helt tilbake til tiden like etter andre verdenskrig. Økologisk modernisering har vokst frem de siste 20 årene og viser på mange måter også utover vekst versus vern- dimensjonen, man setter i tillegg økt fokus på forholdet mellom politikk og vitenskap og mellom stat og marked (Reitan:2001:455). Det er likevel viktig å være klar over at vekst med vern-tankegangen er et viktig element i økologisk modernisering.

Hovedkonklusjonen blir at de to ideologiske tilnærmingene er valgt fordi de synes å kontrasterer hverandre på en fruktbar måte, samt at de i større grad enn lignende

⁴ For en bredere beskrivelse av vekst med vern-ideologien og økologiske ideologier se blant annet Alf Inge Jansens bok: Makt og miljø – om utformingen av natur- og miljøvernpolitikken i Norge, 1989

begrepspar er i stand til å fange opp viktige utvikling innenfor den norske miljøbevegelsen de siste 20 årene.

1.3.3 Dimensjonene

Når det gjelder dimensjonene i analysen har jeg valgt å benytte: *mål, virkemidler og organisering*. Årsaken til valg av dimensjoner ligger primært i deres evne til å kunne fange opp relevante utviklingstrekk gitt min problemstilling og mine to ideologiske tilnærminger. Hvilke miljøpolitiske målsettinger man legger til grunn, hvilke virkemidler man ønsker å anvende samt hva slags organisering man velger synes å kunne reflektere ulikheten omkring konflikt - konsensus dimensjonen på en hensiktsmessig måte. På tross av at de tre dimensjonene behandles hver for seg så er det viktig å påpeke at dimensjonene er nært sammenknyttet, og kan på denne måten vise til en og samme underliggende ideologiske dimensjon. Nettopp dette bidrar også til å gjøre analysen enklere.

1.3.4 Tidsrammen

Jeg har valgt å sette hovedfokus på de siste 20 årene. Dette har jeg gjort fordi det i denne perioden har foregått en relativt markant utvikling av miljøbevegelsen som helhet. Sentrale utviklingstrekk de siste årene er ifølge Seippel (1998:2) økt grad av profesjonalisering, spesialisering og institusjonalisering. Tidsrammen er også interessant fordi Bellona valgte å ”bryte” med Natur og Ungdom i 1986 grunnet uenighet om det ideologiske fundamentet og den tunge organisasjonsformen, noe som kan tolkes som en overgang fra noe gammelt til noe nytt. Sett under ett er studiens tidsramme valgt fordi deler av miljøbevegelsen de siste 20 årene synes å ha gjennomgått relativt dramatiske endringer når det gjelder deres mål og ideologi, strategi og virkemiddelbruk samt valg av organisasjonsform.

1.4 Studiens videre fremdrift

I kapittel 3 ønsker jeg å presentere de to ideologiske tilnærmingene som brukes som analytiske redskap i denne studien: *Økologisk modernisering og Økologisme*. I tillegg til en generell gjennomgang av de tilnærmingene vil det videre være viktig å få frem

forventninger om trekk ved mine tre valgte dimensjoner: mål, virkemidler og organisering. Disse forventningene vil fungere som nyttige referansepunkter senere i analysen. Til slutt i kapitlet vil jeg gjennomgå den metodiske tilnærmingen som jeg ønsker å anvende i denne studien.

I kapittel 4 og 5 ønsker jeg å foreta en *empirisk gjennomgang* av henholdsvis Natur og Ungdom og Bellona, denne gjennomgangen skal fungere som et bakteppe for den videre analysen i det neste kapitlet. De to kapitlene struktureres omkring følgende hovedområder: mål og ideologi, strategi og virkemidler, samt organisering. Innledningsvis i hvert kapittel har jeg valgt å se nærmere på hvilken historisk kontekst som hver av de to organisasjonene springer ut fra.

I Kapittel 6 vil selve *analysen* av de empiriske funn presenteres. Her ønsker jeg nærmere bestemt å koble den empiriske gjennomgangen i kapittel 3 og 4 opp mot de to tilnærmingene som ble presentert i kapittel 2. Her vil jeg som nevnt undersøke i hvor stor grad henholdsvis økologisme og økologisk modernisering er i overensstemmelse med trekk ved de to miljøorganisasjonenes mål, virkemidler og organisering de siste 20 årene. Dette kapitlet vil bli systematisert i forhold til min tre valgte dimensjoner: mål, virkemidler og organisering.

I kapittel 7 vil jeg avslutningsvis sammenfatte de viktigste hovedfunnene og komme med en *konklusjon* på denne studien.

2. METODISK TILNÆRMING

Nedenfor vil jeg gjennomgå den metodiske tilnærmingen som jeg ønsker å anvende for å belyse problemstillingen som ble presentert innledningsvis i studien. Først vil jeg si noe generelt om hvilke muligheter og begrensninger valg av kvalitativ tilnærming og multippel-case studie vil innebære gitt mitt problemområde. Deretter vil jeg beskrive denne studiens bruk av skriftlige og muntlige kilder. Til slutt vil jeg komme med noen betraktninger omkring studiens validitet og reliabilitet.

2.1 Kvalitativ tilnærming med to case

I samfunnsvitenskapen skiller man gjerne mellom to former for metodisk fremgangsmåte, kvalitativ og kvantitativ metode. Litt forenklet kan man si at hovedforskjellen mellom disse to metodiske tilnærmingene er at kvantitativ metode tar sikte på å etablere generelle lovmessigheter mens kvalitativ metode tar sikte på å avdekke meninger og forståelse av spesifikke sammenhenger (Andersen:1990). Ifølge Edvard Befring (1994:58) tar kvalitative analyser videre i større grad sikte på en problematisering og mer helhetlig forståelse av spesifikke sammenhenger. Felles for de to fremgangsmåtene er at de begge er opptatt av å forklare gjennom å påvise årsaks- og virkningsforhold.

Gitt en slik forståelse av de to metodiske fremgangsmåtene så vil denne studien *basere seg på bruk av kvalitativ metode*. Det er to årsaker til dette. For det første tar ikke denne studien sikte på å etablere noen generell lovmessighet, kun undersøke i hvilken grad utviklingen av Natur og Ungdom og Bellona er i overensstemmelse med studiens to ideologiske tilnærminger. For det andre ønsker jeg nettopp å oppnå en mer helhetlig og dybdeorientert forståelse av de to miljøorganisasjonene enn den kvantitative analysen kan gi meg, gitt mine begrensede ressurser både med hensyn til tid og økonomi.

I motsetning til et single case studie hvor bare én enhet undersøkes, er dette et såkalt *multippel case studie* hvor man undersøker to eller flere enheter (Yin:1994). I mitt tilfelle vil jeg kun undersøke to enheter: Natur og Ungdom og Bellona. Disse to casene har som vi har vært inne på flere trekk som gjør nettopp dem interessante. Vi har sett at de to organisasjonene vokser frem i en svært forskjellige historisk og ideologisk kontekst, nettopp dette gjør dem til interessante case å studere. Med to case vil det være mulig å kunne foreta en grundigere analyse og oppnå en dypere forståelse av de to miljøorganisasjonene, samtidig som at dette gir oss en mulighet til å se de to organisasjonene i sammenheng (selv om dette ikke er et komparativt studie). Videre vil case studier med få undersøkelsesenheter gi mulighet til å danne seg et bilde av et utviklingsforløp, av kronologien for endringer innenfor et sett med variabler (Hellevik:1991:81).

2.2 Bruk av kilder

Det har blitt gjort svært få systematiske studier omkring utviklingen av Bellona og Natur og Ungdom de siste 20 årene, dette har ført til at jeg i denne studien har måttet kombinere flere *ulike typer kilder*. Jeg har videre måtte sette sammen ulike fragmenter av informasjon fra disse kildene til en helhetlig fremstilling av de to miljøorganisasjonene. Jeg har benyttet meg av to hovedtyper av kilder: Skriftlige kilder som utgjør sekundærmateriale og muntlige kilder som utgjør primærmateriale.

Skriftlige kilder

Min drøfting av Bellona og Natur og Ungdom vil i all hovedsakelig basere seg på bruk av *skriftlige kilder*. Som nevnt er det ikke blitt skrevet mye systematisk omkring mitt valgte problemområde, derfor har det også vært nødvendig ta i bruk litteratur som omhandler tilstøtende emneområder.

Jeg har blant annet anvendt diverse relevant *faglitteratur* omkring miljøvern og miljøvernbevegelsen generelt, ulike undersøkelser (her vil spesielt Miljøvernundersøkelsen i 1995 stå sentralt), andre hovedoppgaver på feltet, etc. *Avisartikler* har også blitt hyppig anvendt i denne studien. Her har ulike kronikker, debatter og innlegg

av både medlemmer av miljøvernorganisasjoner samt andre aktører vært interessant. Jeg har dessuten hatt tilgang på *arkivene* i Natur og Ungdom og Bellona, her har jeg lest gjennom diverse dokumenter av ulik art for videre bruk i studien. Videre har *hjemmesidene* til de to organisasjonene vært svært nyttige informasjonskilder, her legges ut nye og gamle arbeidsprogram, referat, vedtak, offentlige dokumenter, etc.

Muntlige kilder

I denne studien utgjør muntlige kilder 5 *dybdeintervjuer* med en varighet på 45-90 minutter, alle intervjuene har blitt tatt opp på bånd. Ett av intervjuene (Frederic Hauge) hadde imidlertid en varighet på hele 90 minutter, her mangler deler av intervjuet på bånd⁵. Tre av intervjuene er personlige, mens to er foretatt over telefon grunnet begrenset tilgjengelighet. For å sikre en mest mulig sikker kildebruk har oppgaven i sin helhet blitt oversendt de informantene som måtte ønske dette for korreksjon og tilleggsopplysninger.

Formen på intervjuene har vært *delvis strukturert*. Det vil si at det har vært benyttet intervjuguide, men at denne kun har blitt brukt som et hjelpemiddel for intervjueren. I intervjuguiden ble det satt opp konkrete spørsmål til intervjuobjektene, men disse kunne svare fritt og uavhengig av intervjuguiden. På denne måten bindes informanten i liten grad og vil stå fritt til å meddele det han eller hun ønsker.

Jeg har forsøkt å fange opp de personene som kan tenkes å være mest relevante gitt min problemstilling. To av informantene er fra Bellona hvorav den ene er leder og den andre seniorrådgiver (forhenværende daglig leder), begge har vært medlem av Bellona siden opprettelsen i 1986. Tre av informantene representerer Natur og Ungdom, hvorav både nåværende- og forrige leder har blitt intervjuet, begge har vært medlemmer over relativt lang tid⁶. Den tredje informanten fra Natur og Ungdom har

⁵ Årsaken til dette var at jeg ikke var klar over at båndet kun varte i 30 minutter. I dette intervjuet ble det tatt tilleggsnotater underveis.

⁶ Natur og Ungdom har relativt stort 'gjennomtrekk' av medlemmer i organisasjonen blant annet på grunn av deres øvre aldersgrense på 25 år, dette har gjort det vanskelig å finne informanter som kan uttale seg om utviklingen av NU over en lengre tidsperiode.

vært leder på et tidlig tidspunkt samtidig med at vedkommende fortsatt er engasjert i organisasjonen.

Informantenes sentrale posisjoner og deres langvarige engasjement i de to miljøvernorganisasjonene gjør dem til gode informanter gitt min problemstilling hvor man ønsker å belyse et utviklingsforløp over relativt lang tid.

2.3 Validitet og reliabilitet

Graden av generell tillit til en undersøkelse uttrykkes ved å referere til høy eller lav grad av validitet og reliabilitet (Befring:1991:135). De data som kommer frem i empirien må derfor vurderes ut fra deres validitet og reliabilitet.

Validitet (gyldighet) uttrykker samsvaret mellom den teoretisk definerte variabel og den operasjonelle definisjonen som styrer datainnsamlingen (Østerud m.fl:1997:285). Validiteten uttrykker med andre ord hvor relevante de data som samles inn er for problemstillingen i studien. Noen momenter kan innvendes mot datas validitet i denne studien. *Reliabiliteten* (påliteligheten) uttrykker nøyaktigheten i de ulike operasjonene i studien og bestemmes blant annet av om man har foretatt en presis operasjonalisering av problemstillingen. Nedenfor vil jeg gjennomgå noen mulige innvendinger i denne studien gitt kravet om validitet og reliabilitet.

For det første kan det tenkes at informantenes informasjon om hendelser som ligger 20 år tilbake i tid enten kan ha blitt glemt eller blitt farget av erfaringer gjort i ettertid. Her vil bruk av flere typer uavhengige kilder kunne styrke troverdigheten (Dahl:1997:78). I denne studien vil jeg nettopp anvende flere typer kilder, jeg ønsker også vurdere uavhengige kilder opp mot hverandre. For det andre kan man tenke seg at bruk av flere informanter enn de 5 intervjuene som er foretatt ville øke validiteten. Mot dette vil jeg innvende at mine informanter er valgt ut fra deres relevans i forhold til studiens problemområde, flere informanter ble vurdert men ingen andre enn dem som allerede var med pekte seg ut som naturlige informanter. For det tredje kan det innvendes at skriftlige kilder som har sitt utspring i organisasjonene selv anvendes anvendes i

studien, dette kan dreie seg om alt fra Natur og Ungdoms eget magasin "Putsj" til jubileumsskrivet "30 år i veien". I dette studiet har jeg forsøkt å ha et bevisst og kritisk forhold til informasjon fra slike kilder. Denne type kildebruk vil dessuten bli forsøkt sammenholdt med andre og mer uavhengige kilder. På tross av de overnevnte innvendingene vil likevel studiens validitet anses for å være høy nettopp fordi de data som er samlet inn synes å være relevante for studiens problemområde.

3. ØKOLOGISME OG ØKOLOGISK MODERNISERING

3.1 Innledning

Hensikten med dette kapittelet er todelt. For det første vil jeg å gjøre rede for min fortolkning av de to ideologiske tilnærmingene økologisk modernisering og økologisme. For det andre ønsker jeg mer konkret forsøke å knytte disse opp mot forventninger om trekk ved mine valgte dimensjoner: mål, virkemidler og organisering, et viktig underliggende tema i denne sammenhengen vil være spørsmålet omkring konflikt versus konsensus.

Det finnes en rekke mulige innfallsvinkler dersom hensikten er å belyse utviklingen av den norske miljøbevegelsen, jeg har valgt å benytte meg av økologisk modernisering og økologisme. Disse to ideologiske tilnærmingene har som vi skal se til dels ulike oppfatninger om forholdet mellom mennesket og natur, økologi og økonomi, politikk og vitenskap og mellom stat og marked. Nettopp dette gjør dem til fruktbare analyseredskaper dersom man ønsker å kartlegge trekk ved Bellona og Natur og Ungdom de siste 20 årene med hensyn til deres oppfatning av hvilke miljøpolitiske målsettinger som bør ligge til grunn for miljøvern, hvilke virkemidler man bør benytte seg av samt hvordan miljøbevegelsen bør organisere seg gitt deres mål og virkemidler.

Forskjellen mellom økologismen og økologisk modernisering ligger dypest sett i deres ulike holdning til relasjonen mellom mennesket og natur. Dette påvirker på sin side oppfatningen av hva miljøproblematikken består i, samt hvordan man ønsker å løse den. Tilnærmingenes ulike innfallsvinkler vil også gjenspeiles i deres ulike oppfatninger av det mer overordnede spørsmålet omkring konflikt og samarbeid innenfor miljøbevegelsens strategiske tilnærming til andre aktører på miljøfeltet. Her vil som nevnt økologisk modernisering gjerne plassere seg langs en dialog- og samarbeidslinje, mens økologisme reflekterer en mer konflikt- og konfrontasjonsorientert linje overfor andre miljøpolitiske aktører. En slik

grunnleggende uenighet forventes mer konkret å gi seg utslag i deres oppfatninger av mål, virkemidler og organisering.

3.2 Økologisme – en “mørk-grønn” miljøideologi

3.2.1 Innledning

Begrepet “økologi” ble for første gang brukt av den tyske zoologen og filosofen Ernst Haeckel sent på 1860-tallet, Haeckel definerte selv begrepet som vitenskapen om sammenhenger mellom organismer og deres miljø (Vincent 1992:210). Når det gjelder opphavet til ideene omkring “økologisme” vil vi kunne finne til dels ulike fortolkninger. Noen velger å koble økologistisk tankegang helt tilbake til menneskets opprinnelse der man levde i harmoni med naturen, men de aller fleste velger nok å knytte begrepet til 60 og 70-tallets radikale miljøbevegelse⁷.

Jeg vil her ta utgangspunkt i den sistnevnte oppfatningen hvor økologismen nettopp oppfattes som et samlebegrep på de ideologiske strømningene som vokste frem på 60- og 70-tallet hvor man ønsket å ta et oppgjør med etterkrigstidens dypt forankrede produksjons- og konsumsjons ideologi og praksis (Næss:74). Jeg ønsker videre å tolke *Limits to growth-rapporten* fra 1972 som et viktig symbol på selve gjennomslaget for økologismens tankegods, Robyn Eckersly (1992:8) formulerer seg på denne måten:

The notion that there might be ecological limits to economic growth that could not be overcome by human technological ingenuity and better planning was not seriously entertained until after the much publicized "limits to growth" debate of the early 1970's.

En av de første som på en systematisk måte anvendte termen økologisme (“ecologism”) var *Andrew Dobson* i boken *Green Political Thought* i 1990. Min fortolkning av økologisme vil ligge tett opp til Dobson’s forståelse av begrepet. Et

⁷ Det er viktig å understreke at ideene som økologismen springer ut fra ikke plutselig dukker opp på 60-tallet, men har utviklet seg i Europa gjennom hele det 19. århundret (Vincent:1992:215). Det er først på 60-tallet ideene blir publisert og politisert

hovedmoment for Dobson er at man bør foreta et strengt skille mellom det han kaller for "environmentalism" og "ecologism" (økologisme). Hovedforskjellen mellom disse to retningene beskriver Dobson (1995:1) på følgende måte:

environmentalism argues for a managerial approach to environmental problems, secure in the belief that they can be solved without fundamental changes in present values or patterns of production and consumption, while ecologism holds that a sustainable and fulfilling existence presupposes radical changes in our relationship with the non-human natural world, and in our mode of social and political life.

"Environmentalism" hevder altså at ingen radikale endringer, verken i våre verdier eller produks- og konsumsjonsmønster, er nødvendig for å løse miljøproblemene. Økologismen på sin side krever *radikale endringer* i vår måte å forholde oss til resten av naturen samt i vår sosiale og politiske sfære. Dette momentet danner selve det ideologiske grunnlaget innenfor økologismen. En slik rekonseptualisering av vårt forhold til naturen vil ifølge Dobson kunne utledes nettopp av "limits to growth-tesen", hvor det pekes på nødvendigheten av å tenke over verdiene innenfor den grønne radikale agenda, en tanke som utledes fra troen på at det finnes naturlige grenser for økonomisk og populasjonsvekst (Dobson 1995:16).

Dobson argumenterer videre med at økologismen i motsetning til "environmentalism" kan betegnes som en *ideologi*. Dette begrunnes med at økologismen for det første gir en analytisk beskrivelse av samfunnet, for det andre at den foreskriver en bestemt type samfunn og for det tredje at den gir et program for hvordan man skal gå frem for å oppnå dette samfunnet.

Videre skisserer Dobson (1995:75) opp tre sentrale kjennetegn ved limits to growth-tankegangen. For det første at den raske *økonomiske veksten* innenfor de industrialiserte landene har en eksponentiell karakter som betyr at farer som er lagret over lang tid kan få katastrofale følger, for det andre at *teknologiske løsninger* (forstått som løsninger innenfor rammen av nåværende økonomiske, sosiale og politiske

rammer) ikke vil føre til et bærekraftig samfunn, og for det tredje at miljøproblemene er *komplekse* og henger sammen (de er "interconnected"). I tråd med Dobsons forståelse av Limits to growth-bevegelsens tankegodt, så kan man litt forenklet si at økologismen baserer seg på tre hovedteser: tesen om grenser for vekst, tesen om teknologiens begrensning og tesen om enhet og kompleksitet. Det er viktig å være klar over at disse tre tesene til en viss grad henger sammen og overlapper hverandre. Nedenfor vil jeg forsøke å gjøre rede for essensen i den økologistiske retningen ved hjelp av de tre nevnte tesene.

3.2.2 Tesen om grenser for vekst

I tråd med oppfatningen om jorden som et "lukket" system så er et hovedmoment innenfor økologistisk tankegang som nevnt at det er *grenser for vekst* i produksjon og forbruk, i tillegg peker gjerne økologismen på at denne veksten har en spesiell karakter. Man hevder at den raske økonomiske veksten til verdens industriland har en *eksponentiell karakter* som i praksis betyr at miljøproblemer blir opprettholdt og lagret over lang tid og kan ende i en miljøkatastrofe. Med eksponentiell vekst menes at en kvantitet vokser med en konstant prosentandel av helheten i en konstant tidsperiode (Meadows m.fl:1998:9). For å illustrere dette kan vi tenke oss at en koloni av celler der hver celle deler seg i to hvert tiende minutt, vokser eksponentielt. En slik logikk kan blant annet overføres til populasjonsvekst, matproduksjon, industrialisering, forurensning og konsumering av ikke-fornybare ressurser. Mengden av veksten hvert år innenfor hvert av disse områdene ovenfor, vil være av eksponentiell karakter. På denne måten vil man kunne hevde at det man antok var forsvarlig vekst og forbruk, hurtig vil kunne føre til ekstrem ressurstømming og forurensning.

Økologismen hevder at denne eksponentielle karakteren gjør at fortsatt vekst og forbruk på dagens nivå ikke vil kunne opprettholdes over tid, naturen setter selv sine grenser for vår utnyttelse av den. Arne Næss (1974:11) skriver i sin bok 'Økologi, samfunn og livsstil' at det som gjør situasjonen kritisk er "opphopningen av eksponentielt tiltakende, tilnærmelsesvis eller totalt irreversible miljøforringelser eller ødeleggelser fremkalt ved en dypt forankret materiell produksjons- og konsumsjons-

ideologi og praksis”. Konklusjonen blir at *fortsatt vekst på dagens nivå ikke vil kunne forenes med miljøvern*. Jorden er et lukket system og ressursene er knappe, dette må ifølge økologismen være utgangspunktet for mennesket. ”Knapphets-konseptet er fundamentalt, det bunner i de biofysiske realitetene av en sluttet og endelig planet, styrt og begrenset av entropi og økologi” (Dobson 1995:79).

Når det gjelder bruk av *økonomiske virkemidler* så er dette en relativt ny måte å tenke omkring løsning av miljøproblemene som vokser seg sterk utover på 80- og 90-tallet. Man vil imidlertid kunne tenke seg at økologismen vil forholde seg skeptisk til bruken av økonomi og markedslogikk som strategi for å løse miljøproblemene. Den kanskje viktigste årsaken til dette er at nettopp økonomisk markedslogikk sammen med teknologi i stor grad oppfattes å forårsake mange av våre miljøproblemer, og at denne måten å tenke på tar fokuset bort fra viktige elementer i miljøkampen som mentalitetsendring. Arne Næss skriver om dette at ”konkurranse må ikke uten videre assosieres med fremskritt, og fremskritt ikke med markedsøkonomisk vekst. Veien til en økologisk ansvarlig politikk forutsetter en rekke endringer som går på tvers av vekst og markedseffektivitet” (Næss:1974:96).

3.2.3 Tesen om teknologiens begrensning

Oppfatningen av teknologi innenfor økologismen vil karakteriseres av en generell skepsis siden utvikling av teknologi i likhet med markedslogikken av mange økologister nettopp oppfattes som årsak til og unnskyldning for mange av våre miljøproblemer. Dobson (1995:75) hevder at ”anvendelsen av teknologiske løsninger har forlenget perioden med populasjons –og industriell vekst, men at den har ikke fjernet grensene for denne veksten”, videre hevder Dobson at man bruker nettopp denne teknologiske kapasiteten til å opprettholde veksten. Man kan litt forsiktig si at økologismen ikke aksepterer enhver form for teknologi, først etter at vi har oppnådd en endret oppfatning av oss selv i forhold til resten av naturen er vi i stand til å bruke teknologi på en hensiktsmessig måte (Baxter:1999:6-7). Mentalitetsendring er med andre ord en forutsetning for bruk av teknologiske virkemidler. Økologismen ønsker

heller å sette søkelyset på hvilke begrensninger teknologien innebærer med hensyn til løsning av miljøproblemene. Dobson (1995:96) uttrykker seg på denne måten:

Although much attention has been focused on the green attitudes to technology, greens are likely to want the spotlight turned elsewhere: more specifically, towards the moral (and sometimes spiritual) changes that they conceive to be necessary for the practice of sustainable societies.

Det kan virke som om et fellestrekk ved økologistisk tankegang er en skepsis til teknologi generelt og til teknologiske løsninger av miljøproblemene spesielt, man ønsker altså å fokusere på mentalitetsendring heller enn teknologi for å løse miljøproblemene.

3.2.4 Tesen om enhet og kompleksitet

Det filosofiske fundamentet som økologismen hviler på kan vi kalle for tesen om enhet og kompleksitet, her forsøker man å vise oss et bilde av *mennesket som en del av en større gjensidig avhengig helhet*. Den gjensidige avhengigheten mellom mennesket og resten av naturen er ikke bare av fysisk karakter, men også av *kulturell og spirituell* karakter. Vi er altså ikke bare avhengig naturens fysiske ressurser for å overleve, vi er også avhengige av naturen som en del av vårt identitetsgrunnlag. På denne måten vil man ifølge Arne Næss (1974) ved siden av nytten, også skade seg selv ved å påføre resten av naturen skade.

Dette ønsket om en enhetstankegang har sitt utspring i et *økosentrisk* grunnsyn som innebærer at mennesket ikke står i noen særstilling i forhold til resten av naturen, men kun er å betrakte som et fragment på lik linje med annet liv i naturen. Ifølge denne oppfatningen består verden av et gjensidig avhengig nettverk av relasjoner hvor det ikke er noe absolutt skille mellom det levende og ikke-levende (Eckersly:1992). Et viktig hovedpoeng er at naturen som sådan har iboende moralsk verdi, at vi bør ta vare på den ikke bare fordi den har instrumentell verdi for mennesket, men fordi den har verdi i seg selv utover de menneskelige behov. Dette står i skarp kontrast til en

antroposentrisk oppfatning av forholdet mellom mennesket og natur der man tar utgangspunkt i at mennesket nettopp står i en særstilling i forhold til andre levende vesener, og at det kun er mennesker som har iboende moralsk verdi. Dette momentet om moral fungerer på denne måten som et supplement til tesen om grenser for vekst, fordi dersom det ikke hadde fantes grenser for vekst så ville likevel punktet om moralsk egenverdi gjøre det vanskelig å rettferdiggjøre noen form for inngripen i naturen. Hvor sterkt det økosentriske elementet er innenfor økologismen vil imidlertid variere⁸.

Tesen om enhet og kompleksitet forsøker altså å vise oss at hele det økologiske systemets elementer henger sammen i en *kompleks gjensidig avhengig helhet*. Dette betyr at mennesket kun er en del av et mer komplisert system og ikke sitter på toppen av det etiske hierarkiet (Smith 1998:5). I 1972 lanserer James Lovelock den såkalte Gaia-hypotesen som nettopp tar for seg jordens kompleksitet og den gjensidige avhengigheten mellom de arter som lever på den. Dobson (1995:45) skriver følgende om denne Gaia-hypotesen:

The idea is that Gaia – the Earth – is a living being of immense complexity that ought to be the object of our wondrous contemplation, rather than the source of satisfaction for our rapacious material greed. The message is that Gaia deserves protection, and this is an anti-anthropocentric message in that it demands that we bury our projects if they prove harmful to the health and Gaia.

Det økologiske system oppfattes som komplekst der komponentene må ses i sammenheng, dette gjelder også menneskets plass i denne helheten. Menneskelig inngripen innenfor en del av miljøet kan få ringvirkninger for andre deler, løsning av

⁸ En ”sterk” variant av økosentrisme ønsker at blant annet mennesket kun skal ha en sekundær plass i forhold til resten av biosfæren (se bl.a. Baxter:99:51), denne varianten vil ikke ligge til grunn for forståelsen av økologisme i denne studien. Her ønsker jeg kun å la økosentrismen uttrykke den gjensidige avhengigheten mellom mennesker og ikke-mennesker.

ett miljøproblem kan utløse ett annet. Andrew Vincent (1992:209) skriver om dette forholdet at:

The human species is part of an immensely complex, variegated and interrelated structure. What we sow in terms of industrial pollution, we will reap from the instability of the ecosphere. We cannot divorce ourselves from the ecosystem.

Nettopp en anerkjennelse av en slik gjensidig avhengighet mellom mennesket og resten av naturen vil bidra til en større sensitivitet og ydmykhet når det gjelder vår plass i økosystemet. Ifølge økologistisk tankegang vil menneskets evne til både å tenke enhet og helhet i forhold til resten av naturen være av stor betydning for at mennesket skal kunne ha mulighet for å *identifisere* seg med resten av naturen. Denne identifiseringen er på sin side nødvendig for å få i stand en grunnleggende mentalitetsendring når det gjelder vår oppfatning av naturen og dermed den nødvendige endringen av vårt eksisterende samfunnssystem.

Tesen om enhet og kompleksitet understreker videre *mangfoldets betydning*. En logisk konsekvens av tesen og dens identifikasjonstankegang blir at bevaring av naturens ”mangfold øker overlevingspotensialet” (Næss:1974:216). Ved å ta bort en del av dette mangfoldet tar du bort en del av deg selv, tanken bak et slikt resonnement ligger nettopp i oppfatningen om at alt henger sammen i en kompleks gjensidig avhengig helhet.

3.2.5 Radikal endring

Gitt de tre overnevnte hovedtesene, så vil man altså innenfor økologistisk tankegang understreke nødvendigheten av å få i stand en *radikal endring* av vår måte å tenke omkring naturen og vår plass i denne, samt endring av vår eksisterende sosiale og politiske samfunnsorden: "ecologism holds that a sustainable and fulfilling existence presupposes radical changes in our relationship with the non-human natural world, and in our mode of social and political life" (Dobson 1995:1).

Innenfor grønn radikal tankegang er det vanlig å skille mellom to hovedtyper. For det første snakker man om *grønn romantikk* ("green romanticism") som tar utgangspunkt i å endre og bevare verden ved å forandre menneskers holdninger, verdier og oppfatninger om naturen (Dryzek:1997:153). Her benekter man at naturen best kan forstås og endres gjennom vitenskap og teknologi, det man primært ønsker er en mentalitetsendring. For det andre snakker man om *grønn rasjonalisme* ("green rationalism") som tar utgangspunkt i å bevare miljøet ved å endre samfunnets sosiale, politiske og økonomiske sfære i en mer miljøvennlig retning. I motsetning til grønn romantikk kjennetegnes grønn rasjonalisme ved dens selektive støtte til teknologi og vitenskap ("enlightenment values").

Min fortolkning av begrepet økologisme vil ha begge disse elementene i seg, der ønsket om mentalitetsendring og endring av den eksisterende samfunnsorden oppfattes å gå hånd i hånd. Dobson (1995:133) hevder at det generelle prinsippet bak både livsstils- og samfunnsstrategier er at endringer i mentalitet og endringer i faktisk adferd er gjensidig forsterkende. Begge disse komponentene er derfor nødvendige dersom man ønsker å forstå økologistisk tankegods og for å kunne danne seg et riktig og nyansert bilde av den økologistiske miljøbevegelsen.

3.2.6 Forventninger om mål, virkemidler og organisering

Det er grunn til å tro at disse momentene vil påvirke hvilke miljøpolitiske målsettinger som legges til grunn, hvilke virkemidler man velger å anvende samt hvordan man velger å organisere seg. Nedenfor vil jeg mer konkret forøke å knytte hovedmomentene innenfor økologismen til forventninger om mine tre valgte dimensjoner.

Målsettinger

I tråd med "limit to growth"-tesen og dens oppfatning av jorden som et "lukket" system vil det innenfor økologistisk tankegang være en overordnet målsetting være å utvikle et bærekraftig samfunn preget av *økologisk balanse*. Bærekraftsbegrepet er

svært omdiskutert og innenfor økologismen understrekes gjerne to hovedmomenter når man snakker om et bærekraftig samfunn, for det første at menneskets forbruk av materielle goder i den industrielle verden bør reduseres, for det andre at de menneskelige behov ikke best blir tilfredsstilt ved økonomisk vekst slik vi forstår dette i dag (Dobson 1995:17).

I sammenheng med det overnevnte vil det være en sentral målsetting innenfor økologismen å oppnå *reduisert vekst i produksjon og forbruk*. Målsettingen om økologisk balanse og redusert vekst bunner i en oppfatning om at jorden nettopp er et lukket system, ikke åpent og uendelig. Jordens ressurser er knappe og begrenset, om dette sier Dobson (1995:79) at ”’mørk-grønn’ politikk er fundert på en forpliktelse overfor knapphets-prinsippet som et ubestridt fatum og grenser for vekst som følge av at systemet er lukket”. På tross av at en slik redusert vekst i produksjon og forbruk ville måtte innebære en redusert levestandard så vil dette ifølge økologistisk tankegang veies opp ved alle de andre fordelene man oppnår i livskvalitet, her refereres det gjerne til ”det gode liv”⁹.

Veien mot en slik redusert vekst og økologisk balanse går ifølge økologismen ikke via teknologiske løsninger, men gjennom en *mentalitetsendring* når det gjelder menneskets relasjon til resten av naturen (grønn romantikk). Her forventes det at fokus primært vil rettes mot det sivile samfunn nettopp fordi den nødvendige endringen fordrer en bred og folkelig massebevegelse. Deretter må man som vi har vært inne på få i stand en radikal *endring av vår eksisterende samfunnsorden* (grønn rasjonalisme) både politisk, økonomisk og sosialt.

Vi ser ovenfor økologismens *radikale karakter*, det forventes at de miljøpolitiske målsettingene vil reflektere nettopp dette. I tråd med den grønne romantikken vil målene legge vekt på deltakelse og aktivitet i forhold til det sivile samfunn. Innenfor grønn rasjonalisme forventes det at oppmerksomheten primært rettes mot andre

⁹ Dobson (1995:198) sier at økologismens post-industrielle samfunn setter spørsmålstegn ved vekst og teknologi, og hevder at det gode liv vil innebære mer arbeid og færre materielle objekter

miljøpolitiske aktører som stat og næringsliv. Her kan man tenke seg at målsettingene vil ligge et stykke fra de gjeldene normer og verdier innenfor miljøvernet gitt ønsket om å utfordre vår eksisterende sosiale, politiske og økonomiske samfunnsorden.

Økologistene peker også på en alternativ måte å redusere vekst og konsumering. Man hevder at det å *bekjempe befolkningsøkningen* vil være et viktig skritt mot et mer bærekraftig samfunn fordi dette indirekte vil bidra til mindre forbruk og produksjon. Her pekes det gjerne på de områdene i verden som har høyest forbruk, det henvises ofte til at det er i-landenes befolkningsvekst som forurensar og ødelegger mest (Næss 1974:122). Logikken ligger i det enkle faktum at dersom man skal redusere konsumering, er det ikke noe som er så effektivt som å redusere antallet mennesker som konsumerer (Dobson:1995). Målsettingene vil i tråd med dette kjennetegnes av at man generelt sett tar avstand fra det vestlige samfunnsmønster med høy produksjon og konsum. Videre vil man ta til orde for en reduksjon i befolkningen, spesielt i den rikeste delen av verden.

I tråd med tesen om enhet og kompleksitet ønsker økologistene også å sette økt fokus på de *globale miljøproblemene*, nettopp fordi hvert enkelt miljøproblem ikke kan isoleres lokalt og regionalt, men henger sammen i et komplekst globalt system. Økologismens miljøpolitiske målsettinger vil reflektere et ønske om å se miljøproblemene i sammenheng og en oppfatning av at man ikke kan isolere enkeltsaker. Om dette skriver Dobson (1995:77):

solving one problem does not necessarily mean solving the rest, and our refusal to confront the complexity of the global system and to draw the right conclusions for action (or inaction) from it is why most greens believe our attempts to deal with environmental degradation, in particular, to be insensitively inadequate.

I tråd med tesen om enhet og kompleksitet vil *biologisk mangfold* være en sentral målsetting innenfor økologismen, dette kan blant annet utledes fra tesen om enhet og

kompleksitet. Økologismen hevder at et samfunn preget av økologisk balanse vil være avhengig av biologisk mangfold for å kunne fungere som helhet. Problemet med å opprettholde jordens biologiske mangfold synes å være akutt dersom man ser på den raske veksten i populasjonen og i verdens økonomi etter andre verdenskrig. ”Vi har arvet en planet full av ulike former for liv, hvis eksistens har blitt tatt for gitt og som derfor i dag er utryddingstruet” (Baxter 1999:2).

Videre vil vi se at *desentralisering og lokalperspektivet* vektlegges innenfor økologismen. Målet om desentralisering kan blant annet utledes fra tesen om enhet og kompleksitet, i denne sammenheng pekes det for det første på muligheten for nærhet og identifisering med naturen¹⁰. Her understrekes gjerne også den effektive ressursutnyttelse som et slikt lokalperspektiv vil innebære ved at man blant annet oppnår et samfunn som bygger på arbeidsdeling ut fra næringsgrunnlag. I denne sammenhengen understrekes spesielt utvikling- og ivaretagelse av desentraliserte *landbrukssamfunn*. Landbruket er ifølge Dobson (1995:115) viktig primært fordi ”problemet om hvordan vi brødfør oss selv er den mest vitale komponenten av en grønn økologisk strategi”.

Et naturlig spørsmål her vil naturligvis bli hvordan? Hvordan tar økologistene sikte på å oppnå disse relativt ambisiøse målsettingene, hva slags virkemidler vil man med andre ord benytte seg av, samt hvordan vil man organisere seg for å oppnå målene?

Strategi og virkemidler

Vi har sett at økologismen er en såkalt transformativ politisk ideologi, transformativ i betydning ønske om å forandre både vår måte å tenke på samt vår måte å ordne samfunnet på (Dobson:1995:123). Dette forventes å påvirke den strategiske tilnærmingen til andre aktører på miljøfeltet og valg av virkemidler.

¹⁰ Det kan synes paradoksalt at økologismen vektlegger både det globale og det lokale perspektivet. Dette er imidlertid nettopp noe av hovedpoenget, nemlig å se det lokale og globale i sammenheng nettopp i tråd med tesen om enhet og kompleksitet.

Gitt målsettingen om et bærekraftig samfunn preget av økologisk balanse og redusert vekst og produksjon, så vil altså de fleste økologister hevde at man må få i stand en grunnleggende mentalitetsendring når det gjelder menneskets oppfatning og holdning til resten av naturen, samt en radikal endring av vår sosiale, politiske og økonomiske sfære. Gitt en slik ambisiøs målsetting så forventer vi at *kamp, konflikt og konfrontasjon* vil være en viktig overordnet strategi overfor andre miljøpolitiske aktører innenfor økologistisk tankegang.

I tråd med dette vil virkemidlene innenfor organisasjoner preget av økologisme kjennetegnes av *utenom-parlamentarisk politisk aktivitet*: "...sammen med de store vanskeligheter forbundet med endring av de planer for uøkologisk økonomisk og annen vekst hvis gjennomføring allerede er begynt, har til følge at parlamentariske midler ikke alltid fører frem i kampen mot uøkologisk politikk" (Næss 1974:142). Det å ta del i den eksisterende politiske og økonomiske sfære vil av noen økologister være det samme som å bygge opp under den. I denne sammenheng hevder Arne Næss (1975:119) at "enhver økologisk bevegelse som ikke nøyer seg med å bekjempe forurensning og ressursknapphet, men tar opp hele menneskelivets kvaliteter fra et økologisk synspunkt, nødvendigvis må komme i konflikt med teknokratiet og visse mektige politiske partiers målsettinger". Miljøorganisasjoner preget av en slik ideologi vil basere seg på å utkjempe miljøkampen utenfor og i konfrontasjon med vårt parlamentariske system.

Innenfor den økologistiske tankegangen vil det derfor være viktig å forsøke å *politisere miljøspørsmålet*¹¹. For å få dette til vil arbeidet med å vekke folks engasjement og direkte deltakelse være en sentral oppgave, her blir en mer direkte og synlig miljøkamp viktig. I denne sammenheng vil bruk av *aksjoner og om nødvendig sivil ulydighet* vil stå som sentrale virkemidler innenfor økologismen. Enkelte økologister vil som Arne Næss hevde at vårt nåværende representative demokrati er til hinder for en slik miljøkamp, nettopp fordi det fratar folket i å delta aktivt i utformingen av miljøpolitikken, noen går så langt som å ønske å erstatte vårt

¹¹ Denne politiseringen kan også betraktes som et mål i seg selv, ikke bare som et virkemiddel.

nåværende representative demokratiet med et mer direkte og deltakende demokrati.

Om dette skriver Dobson (1995:128) at:

These institutions [representative forms of democracy] represent the formal abandonment of notions of mass participation in political life; they are indeed "designed" to preclude the possibility of massive regular participation.

I kampen om politisering og oppmerksomhet vil en *aktiv bruk av massemedier* være et viktig virkemiddel for å mobilisere til en slik ønsket "oppvåkning" og mentalitetsendring i befolkningen. Miljøkampen må med andre ord ha en arena og utspille seg på for å bli tilgjengelig å synlig. Økologistene ønsker altså gjennom bruk av ulike medier å vekke folks bevissthet omkring miljøspørsmålet. En slik synliggjøring ses på som svært viktig for å få i stand en bred og folkelig *grasrotbevegelse* som kan fungere som en motsats mot vår nåværende sosiale, økonomiske og politiske samfunnsorden. *Utdannelse og informasjon* vil også av økologistene understrekes som et viktig virkemiddel i miljøkampen, her vil utdannelse, kunnskap og arbeidet omkring miljøspørsmål antas å kunne bidra til å endre folks holdninger til miljøet¹². Miljøarbeidet rettes her altså primært mot sivilsamfunnet i tråd med ønsket om grasrotopprør nedenfra. I forlengelsen av dette vil det også være viktig å peke på ønsket om å mobilisere flest mulig medlemmer nettopp for å få i stand en bredest mulig front.

Organisering

I tråd med økologismens sentrale målsetting om å oppnå en aktiv og bred folkebevegelse vil man kunne forvente visse særtrekk ved organiseringen av miljøbevegelsen. Økologismen vil på dette området kjennetegnes av en utpreget demokratisk organisasjonsform med vekt på medlemsaspektet, videre ønsker man seg en desentralisert struktur med fokus rettet mot lokalperspektivet. La oss se nærmere på disse hovedmomentene.

¹² Her vil man også kunne tenke seg at dannelsesbegrepet vil kunne beskrive noe av økologismens mål med formidling av utdannelse, kunnskap og verdier, altså at det legges en normativ verdiorientering til grunn.

I tråd med aktivitets- og deltakertankegangen understrekes gjerne betydningen av *internt demokrati* innenfor økologismen. Deltakelse gjennom demokratiske prosesser vil innenfor økologistisk tankegang være med å bygge opp under en nødvendig identifisering med resten av naturen. I tråd med dette vil også lokalperspektivet trekkes frem nettopp fordi folk engasjerer og identifiserer seg med det som man kjenner igjen og har nærhet til. En viktig oppgave for miljøbevegelsen vil derfor i denne sammenheng være å bygge opp et bredest mulig nettverk av medlemmer, nettopp for å kunne være i stand til å organisere et grasrot-opprør mot det eksisterende samfunnssystem. Oppmerksomheten vil med andre ord rettes mot sivilsamfunnet.

Siden kamp og konflikt synes å være en overordnet strategi i miljøkampen så vil miljøorganisasjoner preget av økologismen i mindre grad ønske å påvirke og utforme miljøpolitikken gjennom deltakelse i våre tradisjonelle parlamentariske kanaler. Utenomparlamentarisk organisering gjennom direkte aksjoner og om nødvendig ulovlige aksjoner, synes altså å være en sentral strategi for å vekke allmennhetens interesse omkring miljøspørsmål innenfor den økologistiske ideologien.

Ser vi nærmere på selve organisasjonsstrukturen innenfor økologismen så kjennetegnes denne av en *desentralisert struktur*. Dette kan ses i sammenheng med økologismens vektlegging av lokalperspektivet og betydningen av nærhet og identifisering til miljøet og miljøproblemene. Her vil altså en desentralisert organisasjonsstruktur legges til grunn for den økologistiske miljøbevegelse. Den desentraliserte strukturen finner vi også igjen i understrekningen av betydningen av momenter som lokal autonomi og selvberging, noe som gjerne kommer frem i sammenheng med ønske om å utvikle et desentralisert landbruk.

3.3 Økologisk modernisering – en "lys-grønn" miljøideologi

3.3.1 Innledning

Termen "økologisk modernisering" vokste frem på begynnelsen av 1980-tallet som en formel på hvordan man kunne kombinere økologi og økonomi (Hundhold:2001). Man kan på mange måter si at økologisk modernisering fremstår som en reaksjon på nettopp økologismen og "limits to growth"-bevegelsens grunnholdning om at vekst og vern ikke lar seg forene og ønsket om å få i stand en radikal endring av vår sosiale, politiske og økonomiske samfunnsorden.

På mange måter kan man nok si at økologisk modernisering vokste frem i kjølevannet av miljøproblemenes endrede karakter, i sammenheng med dette vokser det også frem nye strategier innenfor miljøvern (Cederlöf:2001). Vi har blant annet sett at miljøproblemene har blitt mer diffuse og usynlige og at det nettopp av denne grunn er vanskelig å mobilisere folk fordi problemene ikke i samme grad som før er knyttet til den enkeltes daglige liv (Bortne m.fl:2002:42). Selve grunnlaget for en medlemsbasert og folkelig miljøbevegelse vil her i stor grad bli borte. Dessuten hevdet tilhørere av den økologiske moderniseringen gjerne at økologismens måte å tenke på gjorde det vanskelig å løse en rekke av de konkrete miljøproblemene man stod ovenfor på en effektiv måte¹³. På et mer overordnet plan omfattet økologisk moderniseringen en ny måte å forstå de store sammenhengene i miljøpolitikken på, man satte spørsmålstegn ved vår måte å forstå forholdet mellom økologi og økonomi, mellom politikk og teknologi [vitenskap] og mellom stat og marked. Morten Hajer (1995:3) beskriver økologisk modernisering på følgende måte:

The historical argument, in brief, is that a new way of conceiving environmental problems has emerged since the late 1970... Unlike the radical environmental movements of the 1970s, it suggests that

¹³ Hajer (1995:281) foretar et skille mellom det man kan kalle for en teknokratisk versjon av økologisk modernisering ("techno-corporativist") hvor man pragmatisk velger løsningene ut fra effektivitetshensyn, og en refleksiv økologisk modernisering som også legger normer og verdier til grunn for valg av løsninger og strategier. I denne studien tas det utgangspunkt i den teknokratiske oppfatningen.

environmental problems can be solved in accordance with the workings of main institutional arrangements of society. Environmental management is seen as a positive-sum game: pollution prevention pays.

Et hovedmoment innenfor økologisk modernisering er altså at man rekonseptualiserer forholdet mellom økonomi og miljø (samt forholdet mellom mennesket og natur) i forhold til økologismens tese om at vekst og vern ikke lar seg forene. Økologiske modernister peker gjerne på at det man trenger er simpelthen en restrukturering av vår nåværende kapitalistiske politiske økonomi i en mer miljøvennlig retning (Dryzek:1997:141). Hvis man bare styrer og administrerer miljøpolitikken på en hensiktsmessig måte så er det *fullt mulig å oppnå både vekst og vern*, det eksisterer altså ikke noe absolutt motsetningsforhold mellom disse to målsettingene. Dryzek (1997:143) hevder videre at en forutsetning for at disse to størrelsene [vekst og vern] skal kunne gå hånd i hånd nettopp er at vår kapitalistiske politiske økonomi må endres langsomt gjennom langsiktig handling. Dette står i skarp kontrast til økologismens ønske om en radikal og nærmest revolusjonsartet endring av vår eksisterende samfunnsorden.

For at fortsatt økonomisk vekst skal kunne forenes med miljøvern på en fruktbar måte, må man ifølge økologiske modernister basere seg på prinsippet om at det skal *lønne seg å produsere miljøvennlig* ("pollution prevention pays"). I et slikt perspektiv oppløses motsetningen mellom økonomi og økologi, og miljøvern blir i stedet for å være en byrde for økonomien, en potensiell kilde til fremtidig vekst (Weale, 1992:75). Albert Weale (1998:299) skriver om denne dynamikken at:

The essential idea is that a clean environment is good for business, for it connotes happy and healthy workers, profits for companies developing conservation technologies or selling green products, high-quality material inputs into production (e.g. clean air and water) and efficiency in materials usage

En slik tankegang vil blant annet bidra til utvikling av *ny og mer effektiv miljøteknologi*, selve drivkraften og motivasjonen bak en slik utvikling ligger jo nettopp i at konkurranseevnen forbedres gjennom redusert forurensing og mer effektiv bruk av materialet som brukes i produksjonen. Det å være nyskapende og kreativ på miljøfronten vil være en klar fordel. Her ser man også den klare vektleggingen av *økonomisk tankegang og markedsmekanismer* som styrende prinsipp innenfor økologisk modernisering. Vi ser at økologisk modernisering på mange måter fremstår som en antitese til 70-tallets økologistiske tankegods der forholdet mellom miljøhensyn og økonomiske veksthensyn i stor grad ble oppfattet som to motstridende interesser som måtte avveies i et nullsum-spill.

Økologisk modernisering erkjenner miljøproblemenes strukturelle og systematiske karakter samtidig som de søker løsninger innen rammen av eksisterende institusjonelle arrangementer. I denne sammenheng hevder Dryzek (1997) at det eneste man trenger en *restrukturering* av den kapitalistiske politiske økonomien i mer miljøvennlig retning og at dette impliserer et *tettere partnerskap* mellom myndigheter, næringsliv, moderate miljøbevegelser og vitenskap. Man understreker at denne såkalte restruktureringen må foregå i tett samarbeid med andre miljøpolitiske aktører, og at moderate miljøbevegelser vil være en sentralt aktør. Dette partnerskapet skal ifølge Dryzek (1997:141) preges av en "*diskurs*" som "a shared way of apprehending the world". Hajer (1995:25) formulerer seg på denne måten:

Ecological modernisation can be defined as the discourse that recognizes the structural character of the environmental problematique but none the less assumes that existing political, economic and social institutions can internalise the care for the environment

Innenfor dette perspektivet synes 70-tallets radikale miljøbevegelse hvor man ønsket seg en total omveltning av vår økonomiske, sosiale og politiske sfære meningsløs. På tross av at økologisk modernisering søker løsninger innenfor eksisterende institusjonelle arrangementer, så vil det likevel være rom for justeringer. Her pekes det

gjørne på behovet for en bedre samordning og en mer sektorovergripende tilnærming til miljøspørsmålet, dette er viktig for at miljøhensyn i større grad skal integreres i ulike sektorer.

I forlengelse av det overnevnte vil det også være naturlig å trekke frem viktigheten av konsensus og samarbeid som overordnet strategi. Den økologiske moderniseringens budskap om at man kan få doble gevinster (både vekst og vern) gjør det enklere å etablere et samarbeidsforhold preget av konsensus mellom ulike miljøpolitiske aktører som myndigheter, miljøorganisasjoner og næringsliv. Man antar at slike *korporative* systemer, med tradisjoner for å integrere de økonomiske interessene vil ha en åpenhet med hensyn til å gi miljøorganisasjonene innflytelse (Reitan 2001:462).

3.3.2 Forventninger om mål, virkemidler og organisering

Økologisk modernisering representerer som nevnt på mange måter en antitese til økologistisk logikk og tankegang, ikke bare når det gjelder deres oppfatningen av forholdet mellom økonomi og miljø, men også mellom mennesket og natur samt politikk og vitenskap (teknologi). Nedenfor vil jeg mer konkret forsøke å knytte de viktigste kjennetegnene ved økologisk modernisering opp mot forventninger om målsettinger, virkemidler og organisering.

Målsettinger

En overordnet målsetting innenfor Økologisk modernisering vil være å få til en fortsatt *økonomisk vekst sammen med vern av naturen*. Dette står i skarp kontrast til økologismens oppfatning om at dette er to uforenelige størrelser. Antakelsen om at forholdet mellom miljøvern og økonomisk vekst ikke står i noe motsetningsforhold, men at man derimot kan få "doble gevinster", gjør at man ikke trenger noen avveining av disse hensynene. Dette innebærer altså at man ikke trenger noen dramatisk endring av verken vårt tankemønster eller produksjons- og konsumsjonsmønster som innenfor økologismen. Med dette som utgangspunkt vil det være enklere å få til *enighet, samarbeid og konsensus* omkring vanskelige miljøspørsmål mellom ulike

miljøpolitiske aktører. Målsettingene vil preges av nettopp ønsket om å få til den nødvendige konsensus, og målene vil i stor grad mangle den radikale og samfunnskritiske holdningen som kjennetegnet økologismen. Nettopp dette gjør økologisk modernisering svært attraktiv for staten i et kapitalistisk samfunn (Hundhold:2001:4).

Her virker det som om miljøbevegelsens makt og innflytelse ikke i så stor grad ligger i deres evne til å kritisere og provosere, men primært i deres evne til å kunne tilby *rådgivende kunnskap og ekspertise* overfor andre miljøpolitiske aktører. I denne sammenhengen forventes det at miljøbevegelsen vil ha som målsetting å opparbeide seg nettopp den kunnskap som er nødvendig for å få innflytelse i miljøspørsmål som er viktige for dem. Her ser vi at kunnskapen og informasjonen primært rettes inn mot myndigheter mer enn mot det sivile samfunn som hos økologismen.

Gitt at miljøvern skal lønne seg, så forventes det videre at målene også vil reflekterer et ønske om å utvikle *ny og bedre miljøteknologi*. I motsetning til 70-tallets "end-of-pipe" teknologi, ønsker økologiske modernister å utvikle en mer forebyggende teknologi som innebærer nye produksjonsprosesser og metoder, og forbedret materiale og energieffektivisering. Motivasjonen ligger jo nettopp i de økonomiske gevinstene som ligger i å være i front på miljøteknologi-området ("pollution-prevention pays")

Økologisk modernisering ønsker i mindre grad å problematisere de mer overordnede og prinsipielle spørsmålene som grenser for vekst, ressurstømming og tap av biologisk mangfold (Cederlöf 2001:45). Innenfor denne tilnærmingen vil de miljøpolitiske målsettingene preges av nettopp dette, samt at man heller knytter målene opp mot mer *konkrete og spesialiserte miljøraker*. Det vil også være rimelig å anta at de miljøpolitiske målsettingene vil preges av fravær av spesielt radikale og ytterliggående elementer, noe som vil være i tråd med den økologiske moderniseringens ønske om å få i stand et *tettere partnerskap* mellom myndigheter, næringsliv, moderate miljøbevegelser og vitenskap (Dryzek:1997).

Virkemidler

Miljøteknologi vil altså antas å spille en viktig rolle i utviklingen av en bedre og mer effektiv miljøpolitikk innenfor Økologisk modernisering. Økologisk modernisering setter fokus på input-siden av produksjonen som råvarer og energi og hvordan disse kan bli brukt på en mer effektiv måte. Søkelyset rettes mot bedrifter som lever av å utvikle miljøteknologi eller miljøvennlige produkter, og det antas at de har markedsinteresser knyttet til mer ambisiøse miljøkrav og at de derfor kan være pådrivere i forhold til myndighetenes miljøpolitikk (Reitan, 2001:459).

Den overnevnte holdningen til teknologi har også sammenheng med den positive oppfatningen av *økonomiske virkemidler* i miljøpolitikken. Mer generelt innebærer økologisk modernisering økt vektlegging av markedets rolle som drivkraft i retning av et mer miljøvennlig samfunn. Fokus rettes mot mer effektiv – ofte økonomisk – virkemiddelbruk og utvikling av planleggings- og styringsteknikker der forbildene hentes fra privat sektor (Reitan 2001:460). Man tenker seg at teknologiske nyvinninger kan gjøre det mulig å skille økonomisk utvikling og vekst fra økt ressursbruk og utslipp:

The necessary transformation of the industrial society is made possible by a switchover to cleaner, more effecient and less resource intencive technologies. Competitiveness is improved through reduced pollution and more efficient material utilisation" (Cohen:1998:150).

Hovedantakelsen er her er altså at det skal lønne seg økonomisk å produsere miljøvennlig, og motsatt at det skal være kostbart å drive forurensende produksjon. Viktige elementer innenfor denne strategien er en aktiv bruk av *grønne skatter og avgifter*. Dynamikken som legges til grunn her er at miljøvern ikke blir en byrde for den økonomiske veksten, men heller at det blir en potensiell kilde til fremtidig vekst da den som produserer mest miljøvennlig vil unngå kostnader knyttet til ekstra skatter og avgifter. En slik tenkemåte vil også innebære en forventning om at ny og mer

effektiv miljøteknologi vil utvikles underveis fordi dette skjerper konkurranseevnen ovenfor andre aktører på miljøfeltet.

Et grunnleggende trekk ved en slik måte å tenke på er at det ofte konseptualiseres innenfor rammen av et *økonomisk språk* der monetære kvantitative termer som for eksempel kostnadseffektivitet blir en del av vokabularet. Anvendelse av et slikt felles språk kan behandles som et virkemiddel i miljøpolitikken da utvikling av dialog, samarbeid og konsensus anses som en viktig målsetting.

Organisering

Når det gjelder organiseringen av miljøpolitikken så vil denne bære preg av nettopp ønske om å få til et tett *samarbeid* mellom ulike miljøpolitiske aktører som myndigheter, næringsliv, miljøbevegelser og vitenskaplige institusjoner. Innenfor en slik *korporativ organisering* vil det være en forutsetning å ha en bred miljøpolitisk dialog og samarbeid mellom de ulike miljøpolitiske aktørene dersom man ønsker å utvikle en god og effektiv miljøpolitikk. Gitt den økologiske moderniseringens oppfatning av markedet som styrende mekanisme, så vil staten her opptre mer passivt og regulerende i forhold til andre aktører på miljøfeltet. Det forventes videre at staten vil delegere flere oppgaver til andre aktører og til markedet, dette åpner for nye måter å påvirke og få innflytelse for miljøorganisasjonene.

Vi vil også forvente at den økende fokuseringen på økonomiske virkemidler og teknologi i miljøpolitikken blant annet vil påvirke forståelsen av *enkeltindivids rolle* i miljøpolitikken. Det kan tenkes at enkeltindivids rolle blir i denne sammenhengen mer å oppfatte som en passiv konsument enn en aktiv deltaker (Reitan:2001). Med konsument menes her at individet primært fremstår som en forbruker av de varer og tjenester som samfunnet tilbyr, uten å være med på å påvirke gjennom det demokratiske system. I tråd med denne oppfatningen vil medlemskapsaspektet innenfor økologisk modernisering få en beskjeden plass, nettopp fordi man ikke lenger oppfatter miljøvern primært som en kamp, hvor fundamentet utgjøres av en bredest

mulig grasrotbevegelse. Både legitimitet og innflytelse knyttes i større grad opp mot utvikling av spesialisert kunnskap enn mobilisering av medlemmer.

I tråd med det overnevnte så vil et sentralt organisatorisk trekk i organisasjoner preget av økologisk modernisering være *nedtoning av det interne demokratiet*. Årsaken til dette er blant annet at demokratiet som organisasjonsform ble ansett som ueffektiv dersom man skulle løse dagens miljøproblemer. På samme tid vil jo demokratiets ekspressive funksjon (som identitetsskaper) overfor medlemmene også synes å ha utspilt sin rolle siden medlemsaspektet på denne måten marginaliseres. Utover på 90-tallet ser man at det i økende grad vokser frem *ikke-demokratiske stiftelser* i stedet for demokratiske og medlemsbaserte miljøorganisasjoner, dette gjenspeiler nettopp den nevnte utviklingen.

3.4 Oppsummering

Vi har i dette kapittelet gjennomgått de to ideologiske tilnærmingene: økologisme og økologisk modernisering. Vi har sett at de to ideologiske tilnærmingene dominerer på ulike tidspunkt i historien og på ulik måte. Økologismen dominerte som ideologi på 60- og 70-tallet og gjenspeiler på mange måter de rådende verdiene i samfunnet på denne tiden der folkebevegelsen og demokratitankegangen stod sentralt. Økologisk modernisering på sin side vokser frem fra midten av 80-tallet og kan oppfattes som en reaksjon og antitese mot økologismens måte å betrakte og løse miljøproblemene på. Dette gjenspeiler seg i ulike holdninger til miljøpolitiske målsettinger, virkemidler og organisering. Også økologisk modernisering kan sies å reflektere sentrale verdier i det samfunnet som den vokser frem innenfor, her blir hensynet til effektivitet og løsningsorientering prioritert i forhold til demokrati.

Hver av de to ideologiske tilnærmingene kan oppfattes å ha ulikt potensiale til henholdsvis å skape konflikt og konsensus. Økologismen bygger på en mer konfliktorientert strategi, mens økologisk modernisering baserer seg på en mer konsensusorientert strategi. Denne ulikheten vil reflekteres i hvilke mål, virkemidler og organisering man opererer med. Nedenfor har jeg valgt å forenkle gjennomgangen

av de to tilnærmingene ved å skissere opp de viktigste kjennetegnene gitt våre dimensjoner: mål, virkemidler og organisering.

Tabell 1: Kjennetegn ved økologisme og økologisk modernisering

	<i>Økologisme</i>	<i>Økologisk modernisering</i>
Ideologisk profil og målsettinger	<p>Radikal endring av vår mentalitet og vår eksisterende samfunnsorden mot et bærekraftig samfunn preget av økologisk balanse</p> <p>Redusert vekst i produksjon og konsumering, vekst og vern er motstridende (null-sum)</p> <p>Mest mulig oppslutning, flest mulig medlemmer</p> <p>Fokus på de ”store” miljøspørsmålene som: forbruk og produksjon, globale miljøproblemer, befolkningsøkningen, biologisk mangfold</p> <p>Bredt arbeidsområde</p>	<p>Fravær av ideologiske og radikale elementer: beholde vår eksisterende samfunns-orden</p> <p>Fortsatt vekst i produksjon og konsumering, vekst og vern går sammen (pluss-sum)</p> <p>Mest mulig innflytelse, et best mulig nettverk til andre miljøpolitiske aktører</p> <p>Fokus på spesialiserte enkeltsaker</p> <p>Snevert arbeidsområde</p>
Virkemidler	<p><i>Overordnet strategi:</i> konflikt og konfrontasjon ovenfor andre miljøpolitiske aktører</p> <p>Aksjonisme og sivil ulydighet</p> <p>Mentalitetsendring</p> <p>Synliggjøring av miljøproblemene</p> <p>Aktiv bruk av medier</p> <p>“Grasrotopprør”</p>	<p><i>Overordnet strategi:</i> samarbeid og konsensus ovenfor andre miljøpolitiske aktører</p> <p>Korporativisme</p> <p>Teknologiske løsninger</p> <p>Økonomiske virkemidler med det private markedet som forbilde</p> <p>Rådgivende kunnskap og ekspertise</p>
Organisering	<p>I større grad en åpen og uformell struktur</p> <p>Gjennom aksjoner</p> <p>Vekt på interne demokratiske spillereglene og mindre vekt på eksternt demokrati</p>	<p>I større grad en hierarkisk og formell struktur</p> <p>Gjennom korporative kanaler</p> <p>Vekt på de eksterne demokratiske spillereglene og mindre vekt på internt demokrati</p>

4. NATUR OG UNGDOM – fortsatt ”i veien”? ¹⁴

4.1 Innledning

Hensikten med det følgende kapittel å bli bedre kjent med miljøorganisasjonen Natur og Ungdom, jeg har valgt å dele dette kapittelet opp i to hoveddeler. For det første ønsker jeg å ta et tilbakeblikk på den *historiske konteksten* som Natur og Ungdom springer ut fra. Her vil det være viktig å fokusere på den ideologiske brytningstiden på midten av 60-tallet og fremover årsaken til dette er at Natur og Ungdom synes å vokse frem i overgangen mellom en klassisk- og moderne miljøbevegelse. For det andre ønsker jeg mer konkret å se nærmere på trekk ved Natur og Ungdoms *ideologiske plattform og målsettinger, deres strategi, samt organisering*.

4.2 Opprettelsen av Natur og Ungdom - i skjæringspunktet mellom klassisk- og moderne miljøbevegelse

En faktor som ser ut til å ha relativt mye å si for hvordan en organisasjon blir seende ut er selve opprettelsestidspunktet (Strømsnes og Selle:1996b:19). Dersom man ønsker å forstå og beskrive Natur og Ungdoms utvikling er det derfor viktig å kjenne til selve bakgrunnen for opprettelsen av organisasjonen. Nedenfor vil jeg derfor foreta et kort historisk tilbakeblikk for bedre å forstå hva som kjennetegner den historiske konteksten som Natur og ungdom springer ut fra, samt gi en oversikt over de viktigste trekkene ved selve opprettelsesprosessen som sådan.

For å forenkle bildet av et svært komplekst og omfattende felt, har jeg har valgt å dele den historiske fremveksten av det norske miljøvernet inn i to hovedretninger. Jeg vil først gi en liten oversikt over de viktigste trekkene ved det *klassiske naturvernet* som vokser frem fra omkring århundreskiftet, deretter vil jeg fokusere på den ideologiske brytningstiden på 60- og 70-tallet som legger grunnlaget for fremveksten av det

¹⁴ ”I veien” henspiller på tittelen ”30 år i veien” skrevet av Åsne Berre Persen og Nils Herman Ranum i 1996 hvor man i anledning 30-års jubileum for Natur og Ungdom skriver en bok om organisasjonen.

moderne miljøvernet og Natur og ungdom. Årsaken til at nettopp disse to miljøideologiene blir trukket frem er at overgangen mellom dem på sett og vis synliggjør nettopp de nye ideologiske strømningene i samfunnet som oppstår på den tiden Natur og Ungdom vokser frem. Med dette som bakgrunn blir det forhåpentligvis lettere å forstå Natur og Ungdom videre i analysen.

4.2.1 Naturfredning - Det klassiske naturvernet

Perioden fra omkring 1900-1960 karakteriseres av mange som det klassiske naturvernet. Denne perioden preges av relativt jordnære, pragmatiske og konkrete naturvernorganisasjoner uten radikale politiske vyer (Seippel:1998:2). Alf-Inge Jansen (1989:58) beskriver det klassiske naturvernet på følgende måte:

Det klassiske naturvernet har få av de trekk som gir politisk slagkraft eller ideologisk effektivitet, den representerer presise situasjonsdefinisjoner og et logisk og entydig forslag til handling: Fredning... Det klassiske naturvernets kamp for fredning av naturområder fikk i denne situasjonen karakter av en kamp for å imøtekomme spesielle interesser hos de få.

Innenfor klassisk naturvern ble altså den primære målsettingen *naturfredning*. Naturfredning blir begrunnet med at vi bør ta vare på naturen fordi den uttrykker noe viktig for samfunnet (som et uttrykk for kulturell- og historisk utvikling), men også fordi naturen oppfattes som en ressurs for mennesket. Hvilke av disse aspektene (kulturelt uttrykk eller ressurs) man vektlegger vil variere. Med dette som bakgrunn fikk man blant annet vedtatt lov om kulturminner i 1905, som videre dannet grunnlaget for utviklingen av lov om naturfredning i 1910. Naturvernarbeidets organisasjoner gikk nå på mange måter inn i en ny fase hvor naturvern i større grad ble et statlig ansvarsområde, og der sentrale elementer var bevaring av det nasjonale særpreg ved natur og kultur.

Troen på ekspertkunnskap stod sterkt innenfor det klassiske naturvernet, her var det primært den naturvitenskapelige ekspertisen som bestemte hvilke premisser som skulle legges til grunn for hvorvidt et naturområde skulle vernes eller ikke (Jansen:1989:58-59). På denne måten ser vi at perioden kjennetegnes av en tildels *teknokratisk og elitistisk* oppfatning av naturvern. Det klassiske naturvernet legger stor vekt på at premissene for, og utviklingen av naturvernet skulle bestemmes av eksperter på området. Her oppfattet man altså den naturvitenskapelige ekspertisen som legitimitetsgrunnlag for naturvernet. Ifølge Alf Jansen (1989:58-59) stod det klassiske naturvernet også for et kulturelt og sosialt elitesyn hvor det pekes på en høyerestående kultur i forhold til den alminnelige mann. Jansen hevder videre at ideologien representerer en "front mot lekmannsskjønnet". Det klassiske naturvernet oppfatter altså ikke "den menige mann" å kunne ivareta de nødvendige hensynene til naturen. Dette understreker ideologiens ekskluderende karakter.

Fra omkring 50-tallet og fremover ble det i økende grad satt fokus på forurensningsproblematikken, og man så at naturvern var mer enn fredning. *Vekst med vern ideologien* begynte å gjøre seg gjeldene i dette tiåret og ble institusjonalisert i den offentlige forvaltning utover på 60-tallet. Man forventet at en riktig bruk av teknologi og markedsmekanismer tillot fortsatt vekst uten å gå på bekostning av vernehensynene. Utover på 50-tallet ble også friluftsliv et viktig politisk tema. Her stod retten til fri ferdsel i naturen sentralt, og i 1957 fikk man loven om friluftsliv. En sentral aktør i dette spørsmålet var særlig Den norske turistforening.

4.2.2 1963 - Norges Naturvernforbund opprettes

I oktober 1962 holdt Landsforeningen for Naturfredning ekstraordinært landsmøte. På dette møtet ble det nedfelt vedtekter for opprettelsen av en ny organisasjon, Norges Naturvernforening som i 1963 ble til Norges Naturvernforbund.

Opprettelsen av denne nye miljøorganisasjonen synliggjør på mange måter overgangen til den moderne miljøbevegelsen i Norge. Med Norges Naturvernforbund kommer nye elementer og et nytt fokus inn i det norske miljøvernet. Der man før hadde fokusert primært på opplysningsvirksomhet for de få (eliten), ville Norges Naturvernforbund nå

sette fokus på en bred mobilisering av opinionen som kunne arbeide for opprettelse av nasjonalparker og vern av vassdrag. Man ønsket å få i stand en *bred og folkelig massebevegelse* som kunne bidra til å påvirke politikerne når beslutninger skulle fattes (Gundersen:1991:17). For å få til dette må organisasjonen videre ha en fast form med et *demokratisk* fundament. Opprettelsen av Norges Naturvernforbund viser oss på mange måter overgangen fra det gamle til det nye miljøvernet i Norge hvor massebevegelsen og organisasjonsdemokratiet blir viktigere.

På tross av at Norges Naturvernforbund tilførte det norske miljøvernet nye elementer, var det ikke snakk om noen politisk bevegelse før et stykke ut på 60-tallet.

Målsettingen ved opprettelsestidspunktet skulle ifølge Frode Gundersen (1996:44) være å: ”gjennom samarbeid med myndigheter og interesserte institusjoner, foreninger, bedrifter og enkeltpersoner verne om landets natur med dets dyreliv, planteliv og egenart ved henholdsvis å:

- vekke forståelse for naturen og interesse for å verne om den
- arbeide for best mulig å bevare naturens opprinnelige karakter under utbyggingen av landet og utnyttelsen av dets ressurser
- arbeide for opprettelse av nasjonalparker, naturparker og reservater, og for bevarelse av andre friluftsområder
- arbeide for naturvern og naturfredning i henhold til gjeldene lover”

Opprettelsen av Norges Naturvernforbund markerer altså på mange måter overgangen til det moderne miljøvernet i Norge, la oss se nærmere på dette.

4.2.3 Framveksten av den moderne miljøbevegelsen i Norge

Frem til omkring 1963 fremstod altså ikke det norske frivillige naturvernet som noen utpreget ideologisk orientert og politisk aktiv aktør, kanskje bortsett fra kampen om fallrettighetene fra 1905-1917¹⁵ samt en generell skepsis mot framveksten av industrisamfunnet i deler av naturfredningsbevegelsen. Fra omkring 1963 og fremover

¹⁵ Denne konflikten dreide seg om strid om konsesjonsvilkårene for utbygging av vassdragene i Norge, uklare eiendomsforhold var noe av årsaken (Gundersen:1996:39)

skjedde det derimot betydelige forandringer, noe som førte til at det frivillige naturvernet skiftet karakter fra å være primært naturvitenskapelig opplysningsvirksomhet og ”upolitisk” bevegelse til å bli en politisk miljøbevegelse i opposisjon til myndighetene (Gundersen:1996:45).

Det klassiske naturvernets hovedfokus på naturfredning dreies utover på 60-tallet i større grad mot en generell *sivilisasjonskritisk* tankegang hvor man setter spørsmålstegn ved særlig det vestlige industrisamfunnets oppfatning av vekst-tankegangen omkring forbruk og produksjon (Bortne m.fl:2002; Jansen:1989; Gundersen:1996). Vekst med vern- tankegangen utfordres nå av mer økologisk orienterte strømninger hvor vekst og vern oppfattes som to uforenelige størrelser. Det er viktig å presisere at denne sivilisasjonskritiske og radikale tankegangen ikke er trekk som er genuin for miljøbevegelsen alene, dette er generelle utviklingstrekk ved samfunnet som helhet og kan ses i sammenheng med fremveksten av andre sosiale bevegelser som blant annet studentbevegelsen, kvinnebevegelsen og fredsbevegelsen. Det disse har til felles er at man setter det etablerte systemet i et kritisk lys, dette vil jeg komme nærmere inn på senere.

I tråd med Norges Naturvernforbunds målsettinger om en ”bred og folkelig massebevegelse” ble det nå viktig å mobilisere folk til miljøvernarbeid, og utvikle et *medlemsdemokrati*, med påfølgende sterke organisatoriske bånd mellom lokalt og nasjonalt nivå (Bortne m.fl:2002:15). Det klassiske miljøvernets mer eller mindre elitistiske preg erstattes nå altså av troen på en demokratisk folkelig massebevegelse, og 50-tallets vekst med vern ideologi og dens vektlegging av teknologi, økonomi og marked som drivkrefter i samfunnet utfordres nå av nye ideer. Miljøbevegelsen skulle fungere som en motkraft til etterkrigstidens vekstsamfunn og de verdiene dette samfunnet representerte. Sentrale skikkelser i norsk miljøvern som Arne Næss og Sigmund Kvaløy Sætreng utformer på denne tiden økofilosofien (økosofien) som får stor innflytelse både i Norge og internasjonalt. Dette er en filosofisk retning som med utgangspunkt i økologisk tenkning kritiserer det moderne vestlige vekstsamfunnet

(Næss:1974)¹⁶.

4.2.4 Internasjonal påvirkning

Den moderne norske miljøbevegelsen vokste ikke frem i et internasjonalt vakuum, men som en del av en større internasjonal bevegelse. I mange vestlige industrialiserte land ble etablering av nasjonalparker og forurensningsspørsmålet viktige politiske saker fra begynnelsen av 60-tallet, man kan på mange måter si at man i løpet av denne perioden utvider arbeidsfeltet fra naturvern til miljøvern (Bortne m.fl.:2002:26)¹⁷. Dette skiftet i fokus skyldes tildels en mer generell allmenn verdiendring i samfunnet på denne tiden, en endring som tar utgangspunkt i en kritisk holdning til etterkrigstidens industrisamfunn. Frode Gundersen (1996:47) nevner spesielt tre internasjonale faktorer som har virket inn på miljøbevegelsen i de vestlige industriland utover 60-tallet.

For det første kom Rachel Carson's sentrale bok "*Silent Spring*" ut i 1962 (oversatt til norsk i 1963: "Den tause våren"). Med denne utgivelsen bragte man inn en ny dimensjon i det norske miljøvernet, trusselen fra miljøgifter. Med "*Silent Spring*" klarte man å koble kampen mot miljøgifter til en mer overordnet kritikk av det moderne samfunnet, noe som jo var typisk for den moderne miljøbevegelsen. For det andre så man en økt interesse for *økologi* innenfor fagområder som botanikk og zoologi. Den økologiske måten å tenke på hentet sine impulser fra systemøkologien, og det var tendens til oppgjør med den tradisjonelle naturhistoriske posisjonen. En tredje internasjonal påvirkning fikk den norske miljøbevegelsen gjennom *student- og ungdomsopprøret* fra midten av 60-tallet. Her vokste det frem en motkultur blant ungdom som man godt kan dele inn i to grener, en ekspressiv-estetisk fløy og en politisk-aktivistisk fløy (Gundersen:1996:48). Disse to grenene kommer som vi skal se særlig til syne ved opprettelsen av Natur og Ungdom i 1967.

¹⁶ For en nærmere beskrivelse av økosofien se blant annet Arne Næss: Økologi, samfunn og livsstil, 1974

¹⁷ Diskusjonen ved opprettelsen av Miljøverndepartementet i 1972 om hvorvidt departementet skulle hete "Miljøverndepartementet" eller "Naturverndepartementet" viser denne overgangen hvor miljøbevegelsen utvider sitt arbeidsfelt.

Disse tre internasjonale faktorene har vært med å prege utviklingen av den norske miljøbevegelsen fra midten av 60-tallet og fremover. Dersom man ønsker å studere den moderne miljøbevegelsen er det derfor viktig å være klar over at denne ikke oppstod i et vakuum, men at den gjenspeiler generelle utviklingstrekk i hele den vestlige industrialiserte verden.

4.2.5 Mellom feltbiologi og politikk - Opprettelsen av Natur og ungdom i 1967

Man kan på mange måter si at Natur og ungdom ble dannet i *spenningsfeltet* mellom feltbiologisk interessert ungdom, og ungdom med et bredere samfunnspolitisk engasjement (Haltbrekken:1996:157-158). Forløperne til organisasjonen var Norsk Feltbiologisk Ungdomsforening (NFU) som ble stiftet i 1962, og Oslo Katedralskoles Naturvernforening fra 1965. Disse to foreningene slo seg senere sammen med det mål for øyet å bli Norges Naturvernforbunds (NNV) ungdomsorganisasjon. Den 18. november 1967 ble Natur og ungdom stiftet som en landsdekkende ungdomsorganisasjon, året etter ble Natur og ungdom tatt opp som Naturvernforbundets ungdomsorganisasjon.

Medlemmene av Norsk Feltbiologisk Ungdomsforening ønsket gjennom etableringen av Natur og Ungdom å gi ungdom et godt forhold til naturen og kjennskap til økologien for å oppnå et naturengasjement hos dem (ekspressiv-estetisk fløy). Den andre fraksjonen av organisasjonen, Oslo Katedralskoles Naturvernforening, ønsket å fokusere på innsats omkring de miljøpolitiske stridstemaene og å sette søkelyset på myndighetenes rolle (politisk-aktivistisk fløy). Diskusjonen om hva den nye organisasjonen skulle hete gjenspeiler på mange måter de ulike oppfatningene om hva slags rolle den nye organisasjonen skulle ha. For medlemmene i "Katta-foreningen" var det viktig at den nye organisasjonen sto for et bredt naturvernengasjement, og de ville gjerne ha med ordet "naturvern" i tittelen. De synes "feltbiologi" ble for snevert og mente at navnet "Natur og Ungdom" ble for intetsigende. Natur og Ungdom var hentet fra den danske søsterorganisasjonen som en del mente ikke var noe å trakte etter fordi den var toppstyrt og ledet av eldre folk (Persen og Ranum:1996). Denne

navnestriden endte med et kompromiss. Den nye organisasjonen skulle altså hete ”Natur og Ungdom”, med undertittelen ”Norsk Ungdoms Naturvernforbund”.

Organisasjonens virksomhet de første årene preges av feltbiologi med hovedfokus på naturvitenskapelig opplysningsvirksomhet, senere utviklet organisasjonen seg til en sterk politisk- og ideologisk orientert miljøbevegelse. Det er først på begynnelsen av 70-tallet at Natur og ungdom utvikler seg til å bli en alternativ miljøorganisasjon hvor kamp mot det etablerte settes i fokus. Utover på 70-tallet formes Natur og Ungdoms struktur rent organisatorisk og man opplevde en relativt sterk vekst i antall medlemmer. Man fikk opprettet en rekke lokallag og aktivitetsnivået var høyt. Dette tiåret skulle jo også representere miljøvernets storhetstid.

4.3 Utvikling av ideologi, strategi og organisering

4.3.1 Innledning

Når vi nå har blitt bedre kjent med den historiske konteksten som Natur og Ungdom springer ut fra, skal vi videre se nærmere på mer konkrete utviklingstrekk ved organisasjonen de senere årene. I det følgende ønsker jeg å fokusere på kjennetegn ved Natur og Ungdoms ideologi og arbeidsområde, deres valg av strategi og virkemidler samt deres måte å organisere seg på. Det er som nevnt viktig å være klar over at disse tre momentene er nært knyttet sammen. På tross av dette har jeg likevel valgt å behandle dem enkeltvis, dette har jeg primært gjort for å systematisere et komplekst felt.

4.3.2 Ideologisk profil og arbeidsområde

Ideologi blir her som nevnt forstått som ”hjelpemidler for menneskene til å måle sin politiske og sosiale situasjon med...gjennom ideologiene forenkles en kaotisk virkelighet slik at den oppleves som forståelig og håndterlig” (Jansen:1989:19). Jeg legger altså en mindre streng definisjon til grunn enn for eksempel Dobson.

Nedenfor vil Natur og Ungdoms ideologiske profil og målsettinger gjennomgås, hvilken strategi og virkemiddelbruk som står sentralt i Natur og Ungdom vil jeg komme nærmere inn på i den neste del av dette kapittelet. Dersom man ønsker å forstå og studere Natur og Ungdoms *ideologi* er det altså viktig å kartlegge hvilke miljøpolitiske målsettinger man opererer med samt hvilke verdier og oppfatninger som ligger til grunn for disse. I denne sammenheng vil det blant annet være naturlig å se på hva som defineres inn under organisasjonens *arbeidsområde*, samt begrunnelsen for hvorfor nettopp dette er viktige arbeidsområder.

Aller først vil jeg se nærmere på to overordnede kjennetegn ved Natur og Ungdoms arbeidsområde, den store bredden og de ambisiøse målsettingene. Videre vil jeg mer konkret komme inn på de mest sentrale saksområder som Natur og Ungdom ønsker å arbeide med og målsettingene for disse, her vil energispørsmålet stå i en særstilling. I forlengelse av dette vil jeg si noe om Natur og Ungdoms oppfatning av vekstproblematikken i forhold til målet om økologisk balanse, samt organisasjonens ønske om endringer både på individnivå og på systemnivå. Til sist vil jeg komme med en forsøksvis diskusjon omkring kjennetegn ved organisasjonen sett i forhold til to sentrale ideologiske retninger: dypøkologi og antroposentrisme.

Bredt arbeidsfelt og ambisiøse mål

Dersom man ser Natur og Ungdoms målsettinger under ett, er det spesielt to overordnede trekk som kjennetegner dem over tid. For det første opererer Natur og Ungdom med et tematisk bredt arbeidsfelt, for det andre preges organisasjonen av relativt ambisiøse målsettinger.

At Natur og Ungdoms *arbeidsfelt er bredt* vil si at man definerer inn svært mange ulike saksområder, alt fra resirkulering til bekjempelse av fattigdom står på organisasjonens agenda. Arbeidsområdet har med andre ord et stort spenn, alt fra de ”små” og spesifikke områdene til de store og mer grunnleggende spørsmålene ønsker man å jobbe med. Tanken bak en slik bredde er ifølge tidligere leder i Natur og Ungdom, Lars Haltbrekken (2003 [intervju]) at de fleste regionale og globale saker

kan føres tilbake til lokale forhold, og at det derfor vil være naturlig for Natur og Ungdom å sette fokus på de lokale sakene. Nettopp denne bredden gjenspeiler et ønske om å se ”små” og store miljøspørsmål i sammenheng, og at miljøproblemene henger sammen i en gjensidig avhengig helhet. ”Vår [Natur og Ungdoms] filosofi er at miljøproblemene ikke er en stor og uhåndterlig klump. Det er mange, små og store kamper. Felles for dem er at de skyldes et uttall lokale inngrep eller utslipp. Skal vi få gjort noe, må det handles lokalt og tenkes globalt” (Haltbrekken:1996:160).

Et annet sentralt trekk ved Natur og Ungdom er at man går relativt langt i hva man ønsker å oppnå, man opererer med *ambisiøse målsettinger*. Dette kommer blant annet til uttrykk dersom man ser på organisasjonens målsettinger innenfor spørsmålet omkring energi og klima. I arbeidsprogrammet for 2003 skriver Natur og Ungdom blant annet at man krever at Norge skal redusere utslippene av klimagasser med hele 60-80 prosent, at man bør slutte å bruke strøm til oppvarming og at oljeutvinningstempoet på norsk sokkel må reduseres kraftig ved ikke å starte opp olje- og gassutvinning på nye felt (Natur og Ungdom:Arbeidsprogram:2003). Dette er bare noen få eksempler på hvilket ambisjonsnivå organisasjonen legger seg på med hensyn til hvilke endringer som er nødvendige.

På tross av at Natur og Ungdom fortsatt har en egen evne til å sette de store miljøspørsmålene i fokus og at man gjerne legger et ideologisk verdisyn til grunn for disse miljøspørsmålene, vil vi se at organisasjonen de siste 20 årene kanskje i større grad enn før har blitt *mer opptatt av enkeltsakene* i miljøpolitikken. Utover i 80-årene kunne man innenfor Natur og Ungdom merke at man i mindre grad var opptatt av ideologisk markering og mer opptatt av arbeid med enkeltsaker (Gundersen:1991:28). Dagens leder i Natur og Ungdom, Ane Hansdatter Kismul hevder at ”Natur og Ungdom fortsatt har en strukturell kritikk, men at denne ofte kombineres med fokus på enkeltsaker” (2004 [telefonintervju]). Begrunnelsen som organisasjonen selv gir er som vi har sett at de mer lokale enkeltsakene og de globale miljøproblemene ikke kan isoleres, men ses i sammenheng.

Arbeidsområder

La oss videre se nærmere på noen av de viktigste saksområdene som organisasjonen jobber med i dag, samt begrunnelsen for hvorfor nettopp disse sakene er viktige.

Nedenfor vil jeg trekke frem fem sentrale hovedområder: energispørsmålet, samferdsel, landbruk, tradisjonelt naturvern og internasjonalt miljøarbeid.

Energispørsmålet har alltid stått i sentrum for Natur og Ungdoms oppmerksomhet.

Dagens leder i Natur og Ungdom, Ane Hansdatter Kismul hevder at

”energispørsmålet sammen med forbruks- og vekstproblematikken utgjør de viktigste områdene som organisasjonen arbeider med” (2004 [telefonintervju]). Energidebatten viser oss på mange måter nettopp organisasjonens oppfatning av det problematiske forholdet mellom vekst og vern samt deres radikale holdning.

Svært mange av de viktigste miljøsakene Natur og Ungdom jobber med er energispørsmål. Kampen mot gasskraftverk, vannkraftutbygginger og oljeboring er i grunnen kampen for en annerledes energipolitikk (Natur og Ungdom:2003:Energi & Klima)

Mer konkret legger organisasjonen vekt på at fossile energikilder som olje, kull og fossilgass må erstattes av fornybare energikilder som sol, vind, bølge, jordvarme og biomasse. Her peker Natur og Ungdom blant annet på at forbrenningen av fossilt brensel er den viktigste årsaken til menneskeskapte *klimaendringer*. Kombineres disse fornybare energikildene med utbygging av vannbårne varmesystemer og varmepumper er potensialet for å redusere bruken av miljøskadelige energikilder ifølge Natur og Ungdom betydelig (Miljøpolitisk plattform:2003). I denne sammenhengen vises det videre til at ingen land i verden bruker så mye elektrisitet per person som i Norge og at forbruket derfor altså bør reduseres med 60-80 prosent. Natur og Ungdom hevder at målsettingen om at klimaforurensningen skal kuttes dramatisk må sette rammer for transportplaner og utviklingen av rammebetingelser for petroleumsutvinning, industri og oppvarming.

Organisasjonens aktive engasjement i spørsmål omkring vassdragsutbygging, gasskraftverk og oljeboring viser hvor sentral energiproblematikken er for Natur og Ungdom. Dette er alle saksområder hvor Natur og Ungdom har brukt mye tid og ressurser for å markere sitt standpunkt. La oss ta et kort historisk tilbakeblikk på disse tre hovedområdene i energispørsmålet.

Etter hvert som Natur og Ungdom fikk flere medlemmer utover på 70-tallet ble *kampen mot vassdragsutbygging* et svært sentralt tema. På slutten av 70-tallet viser Natur og Ungdom hvor de står i energispørsmålet blant annet gjennom deres deltakelse i aksjonene mot utbyggingen av Alta-vassdraget. På 70-tallet tok også Norge steget inn i oljealderen da *oljeproduksjonen* fra Ekofisk-feltet startet i 1971 og stadig nye oljefunn ble gjort. På denne tiden dreide miljøhensyn knyttet til oljeproduksjon seg primært om hvorvidt ukontrollerte utslipp kunne skade bestandene av sjøfugl og fisk, i dag fokuseres det i større grad på spørsmålet om økt drivhuseffekt. De senere årene har arbeidet mot utbygging av Snøhvit-feltet stått sentralt, Natur og Ungdom var blant annet en viktig aktør under aksjonen som stanset leteboringen utenfor Lofoten i 2001. Man hevder at ”oljeutvinningstempoet på norsk sokkel må reduseres kraftig. Dette gjøres best ved å ikke starte opp olje- og gassutvinning på nye felt” (Natur og Ungdom, Miljøpolitisk plattform 2003). Dessuten har Natur og Ungdom i mange år hatt som en sentral målsetting å *hindre bygging av nye gasskraftverk*, om dette skriver Persen og Ranum (1996) at Natur og Ungdom har forsøkt å synliggjøre de enkelte bidragsyterne til økt drivhuseffekt. Det er summen av alle de små enkeltutslippene som forårsaker globale klimaendringer.

I tillegg til energispørsmålet er *samferdsel* et viktig område som Natur og Ungdom siden opprettelsen har satt høyt på sin dagsorden. Kampen for et bedre og billigere kollektivtilbud har vært særdeles viktig for Natur og Ungdom opp gjennom historien. Allerede på midten av 70-tallet engasjerer organisasjonen seg i spørsmålet omkring forbedring av kollektivtransporten, her stod lokallagene i spissen for en rekke ulike aksjoner. Den første virkelig store mobiliseringa av aktivister Natur og Ungdom sto

for var også innenfor samferdselsspørsmålet i Kragerøaksjonen i 1989. Her ville Natur og Ungdom rette søkelyset mot norsk samferdselspolitikk - som de mente hadde løpt løpsk under jappetida - og hindre politikerne i å rive opp jernbanesporene for å erstatte dem med asfalt. I 1992 innrømmet NSBs direktør at Kragerøbanen ikke skulle vært lagt ned (Natur og Ungdom:Historie:2003).

En sentral sak innenfor samferdsel de senere årene har vært den såkalte ”Kollektivkampanjen” hvor Natur og Ungdom sammen med bussjåførenes fagforeninger ville sette det dårlige busstilbudet i sammenheng med stadige kutt i statlige bevilgninger til kollektivtrafikken. I år 2000 ble ikke bevilgningene ytterligere kuttet, dette ble sett på som en seier for organisasjonen. Kampen mot veiutbygging er også et område innenfor samferdsel hvor Natur og Ungdom har engasjert seg sterkt opp gjennom årene.

En del av Natur og Ungdoms ideologiske profil finner vi igjen i deres målsetting om et *desentralisert landbruk*. Et viktig moment innenfor Natur og Ungdoms syn på landbruket er at det må beholdes i små lokale enheter, i tråd med målsettingen om desentralisering. Tanken bak et desentralisert landbruk er at man må bruke de lokale ressursene der de er, dette er både en plikt og er solidarisk og miljøvennlig (Boasson 2003 [Intervju]). Natur og Ungdom peker i denne sammenheng også på betydningen av nærhet og identifisering med naturen når man snakker om et desentralisert landbruk. Gjennom samarbeidsprosjektet med Norsk Bonde- og småbrukaralag som ble kalt ”Grønt Spatak” i 1992, ønsker organisasjonen å understreke betydningen av at landbruket og matjorda holdes i hevd i distriktene. Her inviteres ungdom fra byene til å arbeide på gård for å gi dem erfaring med Naturbruk-tankegangen og bærekraftig forvaltning av ressursene. ”Grønt Spatak” er et mottrekk til regjeringens landbruksavvikling (Haltbrekken:1996:159). Natur og Ungdom ønsker å subsidiere små landbruksenheter nettopp i tråd med ønsket om et lokalt basert og desentralisert landbruk som utnytter ressursene der de er. Det kan også tenkes at distriktpolitiske hensyn også ligger til grunn for Natur og Ungdoms ønske om et desentralisert landbruk. Organisasjonen peker i denne sammenheng som vi har vært inne på blant

annet på betydningen av å holde matjorda i hevd og å opprettholde et spredt landbruk med små enheter.

Tradisjonelt naturvern har alltid stått på Natur og Ungdoms dagsorden, begrunnelsen for vern av naturen har gjerne vært både hensynet til friluftsliv og hensynet til det biologiske mangfoldet. Et saksområde innenfor naturvern som de siste årene har blitt særlig fokusert er Regionfelt Østlandet. Forsvarets planer om et skyte- og øvingsfelt i Gråfjell i Hedemark karakteriseres av Natur og Ungdom som norgeshistoriens største naturinngrep (Natur og Ungdom:Faktaark:18.06.03). Begrunnelsen er at både biologisk mangfold og menneskelig trivsel forringes dersom man velger å bygge ut dette området. I tillegg vil den militære aktiviteten ifølge organisasjonen føre til store mengder giftutslipp. Natur og Ungdom var en viktig aktør under Norges lengste sivil ulydighets-blokkade da aksjonister blokkerte veien for anleggsarbeidet for utbygging av skytefeltet i 1999. Denne aksjonen førte til byggings-utsettelse i ett år.

Det *internasjonale engasjementet* har også fått en sentral plass i Natur og Ungdoms miljøarbeid. Organisasjonen har lagt vekt på å se sammenhengen mellom miljøproblemene, den rike verdens overforbruk og fattigdommen i den tredje verden må ses i sammenheng. Norge, og resten av i-landene, er nødt til å redusere sitt forbruk, dersom miljø- og fattigdomsproblemene i verden skal kunne løses, Natur og Ungdom har forsøkt å ha dette som utgangspunkt for hva slags miljøpolitikk Norge bør føre (Persen og Ranum:1996). Dette internasjonale engasjementet synes å preges av både samarbeid og motstand. Man har et utstrakt samarbeid med organisasjoner i andre land som Aetas og Priroda i Russland¹⁸, dette er et samarbeid som preges av utveksling av ideer, informasjon og hjelp i enkeltsaker. Her har organisasjonen også et utstrakt samarbeid med Bellona. På samme tid vil man kunne karakterisere Natur og Ungdoms internasjonale engasjement som motstand mot visse internasjonale organisasjoner, her står særlig EU og Verdens Handelsorganisasjon sentralt. Dette er eksempler på organisasjoner som ifølge Natur og Ungdom bygger opp under vekst-

¹⁸ Dette er to miljøorganisasjonene som Natur og Ungdom har et utstrakt samarbeid med i forbindelse med miljøproblemene i Nordvest Russland.

tankegangen. Om EU skriver Natur og Ungdom blant annet at det er umulig å kombinere en betydelig reduksjon av klimagassutslipp og annen forurensning med en liberalisering av verdenshandelen, hvor hensynet til fri flyt og økonomisk vekst står øverst på prioriteringslisten (Natur og Ungdom:Faktaark:15.08.00). EU anses som uskikket til å løse miljøproblemer og fremstår på mange måter som en motsats mot målsettingen om å satse på små enheter og lokalsamfunn, løsningene må tilpasses lokale forhold som kultur og geografi (Haltbrekken:1996).

De nevnte arbeidsområdene ovenfor gjenspeiler alle en generell skepsis mot fortsatt vekst i produksjon og forbruk, samt et overordnet ønske om økologisk balanse. La oss nedenfor se nærmere på disse to overordnede målsettingene innenfor Natur og Ungdom.

Redusert vekst og økologisk balanse

Helt siden starten i 1967 har Natur og Ungdom vært *kritisk til økonomisk vekst* (Persen og Ranum:1996). Man betrakter redusert vekst i produksjon og forbruk som en forutsetning for å oppnå *økologisk balanse*, dette momentet gjenspeiler på sett og vis organisasjonens ideologiske fundamentet. I Natur og Ungdoms formålsparagraf fra landsmøtet 2002 kan man lese at:

Natur og Ungdoms arbeid bygger på forståelsen av de økologiske prinsipper, på erkjennelse av at menneskenes framtid er avhengige av at naturens funksjoner, produksjonsevne og mangfold opprettholdes, og at klodens folketall og menneskenes forbruk ikke overskrider naturens bæreevne (Natur og Ungdom:Vedtekter:kapittel 1, §2)

Problematiseringen av vekst i forhold til forbruk viser oss på mange måter et helhetssyn hvor *økologisk balanse* står sentralt. Naturen oppfattes her som et ”lukket” system og ressursene som begrensede, ”økosystemet på jorda er en finjustert balanse” (Natur og Ungdom:2000). Denne oppfatningen kommer særlig til uttrykk i organisasjonens holdning til forbruk av ikke-fornybare ressurser og utslipp av

klimagasser, men også i forhold til biologisk mangfold hvor det pekes på at ”mangfold gir stabilitet” (Natur og Ungdom:2000). I Natur og Ungdom vokste denne tankegangen seg sterk utover på 70-tallet, og det ble lagt stadig mer vekt på at jordas ressurser var begrensede og at menneskenes ressursforbruk ikke kunne vokse til evig tid (Persen og Ranum:1996). Denne oppfatningen om et misforhold mellom dagens vekst i forbruk og produksjon, og vern av naturen har også preget organisasjonen de senere år. I Miljøvernundersøkelsen i 1995 ble medlemmene av Natur og Ungdom blant annet stilt spørsmålet om hvorvidt ”stabil naturbalanse tåler utviklingen?” (Strømsnes m.fl:1996:M195). Her svarte 80,3 prosent av Natur og Ungdoms daværende medlemmer at de er svært uenige. Hele 80,3 prosent mener altså at for å oppnå økologisk balanse så kan ikke dagens utvikling opprettholdes. Holdningen omkring vekstproblematikken har altså holdt seg relativt stabil over tid.

Når det gjelder den mer dypereleggende ideologiske begrunnelsen for ønsket om redusert vekst og økologisk balanse, så kan man nok si at Natur og Ungdom faller mellom to stoler rent ideologisk. I Natur og Ungdoms grunnsyn (2002:punkt 5) skriver man at ”naturen må leve videre både fordi menneskene er avhengige av den, og fordi den har verdi i seg selv”. Her vises det altså til at både hensynet til menneskets fremtid og naturens egenverdi er viktige årsaker til at man ønsker å redusere veksten og oppnå økologisk balanse. Denne debatten vil jeg komme nærmere inn på senere i dette kapittelet i sammenheng med Natur og Ungdoms tilknytning til henholdsvis antroposentrisme og økosentrisme.

Nødvendigheten av radikale endringer

Natur og Ungdom vokser som vi har sett frem i en tid som preges ønsket om å få i stand radikale og alternative løsninger i forhold til det etablerte systemet. Et viktig mål for Natur og Ungdom har vært at vi både som enkeltindivider og som samfunn må endre vår måte å tenke og handle på overfor resten av naturen. Fokuset på livsstilsendringer var riktignok viktigere før, Natur og Ungdoms kampanjer omkring selvberging på 70-tallet vil nok ikke stå like sentralt i dagens organisasjon selv om vi har sett at kampanjer som ”Grønt Spatak” har lignende formål. ”For Natur og Ungdom

har det blitt viktig å fokusere på nødvendigheten av *grunnleggende strukturelle endringer* for å løse miljøproblemene, og at miljøkampen først og fremst står på den offentlige, politiske arena” (Persen og Ranum:1996). I stedet for å heve en moralsk pekefinger ovenfor enkeltindividet ønsker Natur og Ungdom i større grad at det politiske systemet må legge til rette for at enkeltindividet får muligheten til å velge miljøvennlig. ”Før vi kan kreve at folk velger å reise kollektivt må vi sørge for at det finnes et rimelig og godt utbygd kollektivtilbud” (Boasson 2003 [Intervju]).

Det kan altså virke som om fokuset på det sivile samfunn har blitt tonet ned til fordel for økt konsentrasjon omkring det politiske beslutningssystemet. Årsaken til dette kan tenkes å være den endrede mulighetsstrukturen som vi har sett har vokst frem de senere årene.

Natur og Ungdoms radikale profil kommer særlig frem dersom vi ser nærmere på deres *kritikk* mot den vestlige industrialiserte delen og deres manglende forståelse for hvordan nettopp denne veksten er med på å bygge opp under verdens miljø- og fattigdomsproblemer:

Organisasjonen [Natur og Ungdom] har lagt vekt på å se sammenhengen mellom miljøproblemene, den rike verdens overforbruk og fattigdommen i den tredje verden. Norge, og resten av i-landene er nødt til å redusere sitt forbruk dersom miljø- og fattigdomsproblemene skal kunne løses, og Natur og Ungdom har forsøkt å ha dette som utgangspunkt for hva slags miljøpolitikk Norge bør føre (Persen og Ranum:1996).

I den miljøpolitiske plattformen for 2002 understreker man blant annet at vår produksjon må legges om til å dekke folks nødvendighetsbehov, ikke luksus og overforbruk. Det kan virke som om Natur og Ungdom fremdeles reflekterer en generell systemkritisk tankegang som går i retning av redusert vekst i produksjon og

forbruk, selv om denne har blitt tonet noe ned i forhold til fokus på mer konkrete enkeltsaker de senere årene (Gundersen:1991:28).

Dypøkologisk óg antroposentrisk?

Natur og Ungdom kan nok som vi har vært inne på sies å bevege seg i skjæringspunktet mellom en dypøkologisk og en antroposentrisk ideologi. Tidligere leder i Natur og Ungdom, Lars Haltbrekken skriver at han anser organisasjonen som en del av den dypøkologiske bevegelse, samtidig som en stor del av medlemsmassen er knyttet til det antroposentriske natursynet (Haltbrekken:1996:157).

Dypøkologien med Arne Næss i spissen vokste også frem sammen med Natur og Ungdom på 60-tallet. Dypøkologien introduserte en ny måte å tenke omkring forholdet mellom mennesket og natur på bar preg av fokus på helhet, identitet og kompleksitet. Arne Næss (1974:120) skiller mellom det han kaller for den grunne økologiske bevegelse som kun fokuserer på kamp mot forurensning og ressursuttømming, og den dype økologiske bevegelse hvor budskapet er både bredere og dypere. Arne Næss ønsker med dette å vise oss at skillet mellom mennesket og den øvrige naturen er kunstig, mennesket står hverken over eller utenfor naturen, men er en del av den. På denne måten står altså mennesket ikke i noen særstilling i forhold til andre arter i økosystemet. Næss hevder videre at dyp-økologien kan bringe debatten videre fra en mer eller mindre teknisk debatt om tiltak mot forurensning og ressursødeleggelse til en allsidig samfunnsteoretisk debatt med tanke på dyptgripende endringer i den kurs industrilandene holder (Næss:1974:126).

Dypøkologiens mer økosentriske måte å oppfatte menneskets forhold til naturen på står i skarp kontrast til den *antroposentriske*, eller menneskesentrerte oppfatningen av forholdet mellom mennesket og natur hvor nettopp mennesket står i en særstilling i forhold til resten av naturen. Robyn Eckersly (1992:26) hevder at antroposentrismen kjennetegnes av dens oppfatning av naturen som et “ressurslager” som kun anses å ha verdi i den grad den fungerer som et instrument og middel for menneskenes nytte. Her

har naturen med andre ord ingen egenverdi, kun instrumentell verdi i den grad den er til nytte for mennesket.

Lars Haltbrekken hevder at det primært er organisasjonens evne til å sette fokus på de fundamentale og grunnleggende spørsmålene som gjør at Natur og Ungdom kan sies å falle inn under en dypøkologisk tankegang (Haltbrekken:1996:157). Natur og Ungdoms mer radikale systemkritiske holdning, særlig til vestlig industrisamfunn, vil også kunne tolkes som trekk fra dypøkologisk tankegang. Vi har dessuten sett at Natur og Ungdom definerer sitt arbeidsområde relativt bredt med fokus på alt fra konkrete enkeltsaker til de store spørsmålene som befolkningsvekst, vekst i produksjon og konsumering, biologisk mangfold. Natur og Ungdom ønsker dessuten å se de små og store spørsmålene i sammenheng, dette vil kunne tolkes som trekk fra dypøkologisk tankegang hvor helhet og kompleksitet er viktige momenter. Vi vil også se at organisasjonen mer direkte peker på naturens egenverdi, Natur og Ungdom hevder at ”hvis vi skal prøve å se situasjonen fra naturens synsvinkel kan man argumentere for biologisk mangfold med at naturen og dens arter har verdi i seg selv. Denne egenverdien gir artene rett til å eksistere, uavhengig av menneskenes nytte av dem”(Natur og Ungdom:2000).

På tross av at man finner elementer av dypøkologisk tankegang, vil man også finne relativt klare trekk fra antroposentrisk tankegang. I Miljøpolitisk plattform for 2003 blir det blant annet pekt på at ”Naturen må leve videre både fordi mennesket er avhengig av den, og fordi den har verdi i seg selv”. Mer konkret ser vi innenfor spørsmålet om klimaendringer at det fokuseres mer på konsekvenser for menneskene enn på forringelse av artsmangfoldet i naturen” (Haltbrekken 2003 [Intervju]).

4.3.3 Strategi

Ovenfor har vi sett på noen av de ideologiske trekkene innenfor Natur og Ungdom og hvordan disse blant annet kommer til uttrykk gjennom hvilke målsettinger og arbeidsområder organisasjonen ønsker å jobbe med. En organisasjons ideologiske overbygning vil også å påvirke hvilken strategi og virkemidler man velger. I det

følgende ønsker jeg å kartlegge hvilken strategi og virkemidler organisasjonen ønsker å bruke for å oppnå målene man har satt seg. Et generelt trekk ved strategien innenfor Natur og Ungdom er som vi skal se at virkemidlene ofte preges av konflikt og konfrontasjon overfor andre miljøpolitiske aktører.

Konfrontasjon som overordnet strategi

Det som først og fremst kjennetegner Natur og Ungdoms strategi ovenfor andre miljøpolitiske aktører, særlig stat og næringsliv, er at den preges av konflikt og konfrontasjon. Helt tilbake til 70-tallet og frem til i dag har man innenfor Natur og Ungdom hatt en oppfatning om at det er miljøbevegelsens oppgave å synliggjøre miljøproblemene i samfunnet nettopp for å sette dem på dagsorden både hos politikerne og hos folk flest. Lars Haltbrekken (1996) hevder at Natur og Ungdom i de fleste tilfeller forsøker å *heve konfliktnivået* i de sakene man jobber med, og at man gjør dette for å synliggjøre og tydeliggjøre valget for opinion, media og myndigheter.

Vi har lite samarbeid med det offentlige. Vi har prøvd, men med liten suksess. Vi har begrenset makt i slike situasjoner. Vårt viktigste middel for påvirkning er via opinionsdanning gjennom aksjoner og media. Konflikter er et viktig stikkord her. Slik jeg ser det, er det miljøbevegelsens klare oppgave å få fram konfliktene i miljøkampen (Haltbrekken:1996:161)

Valg av en slik strategi vil kunne forklares på flere måter. For det første kan man knytte en slik konfliktorientering til *ressursene* som Natur og Ungdom har til rådighet. Dette begrunnes fra Natur og Ungdom blant annet med at lekselesning, eksamener og studielån setter klare grenser for hva man har mulighet til å gjøre (Persen og Ranum:1996). Den minst ressurskrevende strategien blir dermed å forsøke å stanse miljøfiendtlige miljøprosjekter i stedet for å jobbe frem egne saker og problemstillinger og sette dem på dagsorden. For det andre er det altså mulig å knytte dette trekket til organisasjonens mer overordnede ideologiske profil og deres ønske om

en *politisering og synliggjøring* av miljøproblemene, et ønske om å skape debatt omkring et område og å få frem ulike argumenter.

En slik synliggjøring og debatt er avhengig av at man benytter seg av ulike *medier*, miljøkampen må ha en arena å utkjempes på. Det å være synlig i aviser og fjernsyn bidrar til økt fokus på bestemte miljøraker både hos politikere, men også hos folk flest. Natur og Ungdom er en av de flittigste brukere av medier innenfor miljøbevegelsen i Norge, svært mange artikler, kronikker og debattinnlegg har blitt skrevet av organisasjonen og svært mange av organisasjonens aktiviteter blir omtalt i fjernsyn. Natur og Ungdom skriver følgende om bruken av medier på sine hjemmesider:

Gjennom media kan mange få høre om de sakene vi arbeider med og høre våre argumenter. Når vi har aksjoner og markeringer inviterer vi ofte pressa til å komme. Leserbreve er den letteste måten å få sagt sin mening på, da er det den som skriver som bestemmer innholdet (Natur og Ungdom: Hvordan NU jobber:2003).

Et eksempel på Natur og Ungdoms aktive og effektive bruk av medier er debatten om norsk oljeutvinningstempo de senere årene, her har *Snøhvit-saken* vært dominerende. I denne saken har Natur og Ungdom virkelig fått synliggjort både saksområde og seg selv i ulike medier og på ulike arenaer. Alf Ove Ask hevder i Aftenposten (2003:16 januar) at:

Konsernsjef Olav Fjell i Statoil er bekymret for at debatten om rammevilkår for oljebransjen i for stor grad defineres av Natur og Ungdom. Det er denne organisasjonen som vinner frem i mediene og overfor politikerne. Så svekket er altså oljebransjen, at den i fullt alvor mener at den ikke når frem i opinionen og overfor politikere med sin virkelighetsbeskrivelse. I veien står en organisasjon - Natur og Ungdom - med knapt 5000 medlemmer og med en gjennomsnittsalder på under 18 år.

Ask peker her på to viktige momenter. For det første vises det til at Natur og Ungdom fungerer som en viktig premissleverandør i miljøkampen, for det andre hevder han at det er denne organisasjonen som når frem i medier. Uten mediedekning ville mange av de aksjonene som Natur og Ungdom har deltatt i mistet en del av sin slagkraft. Sammen med Bellona er nok også Natur og Ungdom den miljøorganisasjonen i Norge som har den mest aktive bruk av medier i miljøkampen.

Aksjoner

Aksjoner, både lovlige og ulovlige, er et av Natur og Ungdoms viktigste virkemidler (Persen og Ranum:1996). Aksjoner er kanskje det fremste direkte virkemiddelet som organisasjonen benytter og viser oss på mange måter nettopp den konfrontasjonsorienterte måten å forholde seg til andre aktører på. Den aktivistiske kulturen handler om langt mer enn bare aksjoner. Den dreier seg også om hvordan Medlemmer av Natur og Ungdom nærmer seg miljøproblemene og miljøpolitikken på (Persen og Ranum:1996). Nedenfor vil jeg ta et historisk tilbakeblikk på de viktigste begivenhetene i Natur og Ungdoms aksjonshistorie.

1970-tallet:

Til tross for en pågående arbeidsform var Natur og Ungdom lite kjent i offentligheten på starten av 70-tallet. "Aksjon mot atomkraft" i 1974 var en av de første aksjoner som organisasjonen var med på, her ble det benyttet virkemidler som underskriftslistor, folkemøter og direkte aksjoner. Alta-aksjonen i 1979 fremstår som svært viktig på tross av at mange opplevde kampen som et nederlag og at den krevde enorme ressurser, her oppnådde man et bredt folkelig engasjement omkring et viktig område, nemlig konflikten mellom vekstsamfunnet og verneinteresser.

1980-tallet:

Kampen mot Titania-utslippene startet for fullt i 1984 da tolv aksjonister fra Greenpeace og Natur og Ungdom lenket seg fast til lasteanlegget til Titania, dette var første gang aksjonister ble arrestert og bøtelagt i forbindelse med aksjoner i Natur og Ungdom. Kampen mot Titania og norsk forurensende industri forøvrig fortsatte utover

hele 80-tallet. I 1987 ble FN-rapporten om jordas miljø og utvikling ”Vår felles fremtid” lagt frem, dette gjorde noe med selve fokuset til Natur og Ungdoms aksjoner samt organisasjonen som sådan. Fokuset ble nå i større grad flyttet til større miljøsaker som grep dypere inn i den generelle samfunnsutviklingen enn før, nå ble det også viktigere å mobilisere vanlige folk til deltakelse i sivile ulydighetsaksjoner (Natur og Ungdom, Historie, 2003). Den første riktig store mobiliseringen av aktivister Natur og Ungdom stod for var Kragerøaksjonen i 1989, hvor man rette søkelyset mot norsk samferdselspolitikk.

1990-tallet:

Kampen mot EU-medlemskap stod sentralt i Natur og Ungdom i begynnelsen av 1990-årene. I 1994 gikk Naturkraft ut med planene om å bygge gasskraftverk på Kjeldbergodden og på Kollsnes, dette ble starten på en lang kamp for Natur og Ungdom. Natur og Ungdom får samlet inn 100 000 underskrifter mot byggingen av gasskraftverk, og man vedtar på landsmøtet i 1997 å bruke sivil ulydighet dersom en slik utbygging blir vedtatt. Man får etter hvert samlet hele 3000 personer som sier at de er villige til å benytte sivil ulydighet dersom man vedtar utbygging, flere sentrale politikere støttet en slik sivil ulydighet. Våren 2000 stilte Bondevik-regjeringen kabinettsspørsmål, og en regjering måtte for første gang i historien gå av på en miljørak. De senere årene har Natur og Ungdom engasjert seg sterkt mot forsvarets planer om Regionfelt Østlandet. Natur og Ungdoms lengste blokkade-aksjon ble gjennomført høsten 1999 og hindret forsvaret i å komme inn på området og hindrer dermed forsvaret i å gjøre sitt arbeide i hele 4 måneder.

Både saksområdene, strategi og virkemiddlebruk ovenfor viser oss mye av Natur og Ungdoms profil. En av Natur og Ungdoms viktigste saker på 90-tallet har vært kampen mot utbyggingen av *Snøhvitfeltet*. Denne saken viser oss både konfliktorienteringen, men den viser oss som vi skal se også noe mer. I Natur og Ungdoms arbeidsprogrammet for 2002 skriver man at man blant annet ønsker å:

- Arrangere et stort aksjonstreningsseminar for gasskraftmotstandere
- Sette i gang en innsamling til et aksjonsfond

- Delta i den praktiske organisering og gjennomføring av store sivilulydighetsaksjoner hvis man begynner bygging av forurensende gasskraftverk

Videre skriver man at man i arbeidsprogrammet for 2002 skal legge opp til at mye av Natur og Ungdoms ressurser skal brukes til å organisere store sivilulydighetsaksjoner mot de planlagte forurensende gasskraftverkene. I forbindelse med utbyggingen av Snøhvitfeltet har man sett en rekke til dels kreative aksjoner. Parallelt med dette har vi sett en økende grad av *faglige innspill og samarbeide* med politiske partier og andre organisasjoner som er imot forurensende gasskraftverk (Natur og Ungdom, Arbeidsprogram 2003). Selv om konfrontasjon spesielt gjennom organisering av aksjoner, er et overordnet virkemiddel for Natur og Ungdom har det de senere årene også blitt mer legitimt med en dialog og samarbeid med andre miljøpolitiske aktører, særlig staten. Man har i større grad enn før en holdning at det er viktig å ”lobbe” samtidig som man aksjonerer, nettopp fordi man da blir tatt mer på alvor og aksjonene får dermed en større tyngde. I Snøhvit-saken var dette en vanlig strategi (Boasson 2003 [intervju]). Snøhvit-saken fremstår nok som en sak hvor man måtte sonde mellom dialog og konfrontasjon.

En konfronterende strategi synes å ha vært enklere tidligere hvor ”miljøfienden” fremstod relativt klart, her var det gjerne stat og enkeltbedrifter som stod i fokus for miljøarbeidet. I dag er bildet mer sammensatt ettersom nye globale og mer diffuse miljøproblemer som utslipp av klimagasser og drivhuseffekten har blitt introdusert. På samme tid har vi sett at det også oppstår nye påvirkningsmuligheter i sammenheng med fremveksten av en stadig mer samarbeids- og konsensusorientert strategi basert på sakskunnskap omkring hvert enkelt område mer enn fysiske aksjoner. Dette har ført til at miljøbevegelsen i større grad enn før har måttet endre sin adferd overfor andre miljøpolitiske aktører.

Teknologiske og økonomiske virkemidler

Man har hatt til dels opprivende og heftige debatter i Natur og Ungdom særlig når det gjelder bruk av teknologi. Allerede på 70-tallet hadde man en debatt om bruken av bil og TV, på 80-tallet diskuterte man hvorvidt man skulle ha datamaskin i Natur og Ungdom kontorer. I dag står diskusjonen i større grad om hvorvidt teknologi og økonomi er effektive virkemidler i miljøpolitikken.

På tross av at Natur og Ungdom generelt sett har vært skeptisk overfor teknologi, har man de senere år fått en mer positiv holdning til teknologiske løsninger på miljøproblemene. Anvendelse av teknologiske løsninger oppfattes i noen tilfeller som et nødvendig virkemiddel for å løse enkelte miljøproblemer. I Natur og Ungdoms grunnsyn skriver man at teknologi må utvikles med mål om redusert totalt ressursbruk og mindre forurensning (Natur og Ungdom:2002:Grunnsyn, pkt. 6). Man tar altså til orde for anvendelse av teknologi i kampen for et bedre miljø, men premissene synes å være at teknologien skal utvikles med vern for øyet ikke økt vekst.

Et eksempel på en slik type teknologi er gasskraftverk med *CO₂-depnoering*. Her stiller Natur og Ungdom seg positive, mens andre organisasjoner som Naturvernforbundet, Fremtiden i våre hender og Greenpeace er negative (Boasson 2003 [intervju]). I denne saken kan det virke som om Natur og Ungdom har valgt å satse på den løsningen som virker minst forurensende, uten å egentlig støtte noen form for bruk av fossil energi. Satsing på teknologiske løsninger innenfor *fornybar energi* er et annet eksempel på Natur og Ungdoms ønsker om å benytte seg av teknologi for å bekjempe miljøproblemer, eksempler på dette er utvikling av ny teknologi innenfor områder som sol-, vind- og bølgekraft. På andre områder er man sterkt imot anvendelse av teknologiske løsninger, dette gjelder kanskje særlig innenfor området *genteknologi*. Natur og Ungdom hevder at genteknologi er en ”avsporing” av debatten fordi man gir inntrykk av å kunne løse en rekke problemer som egentlig har sosiale og politiske årsaker. Her vises det blant annet til verdens sultproblemer, vannforurensning, etc.

Når det gjelder oppfatningen av *økonomiske virkemidler* så vil vi se at Natur og Ungdom også her i utgangspunktet har en positiv holdning. Et eksempel på dette er Natur og Ungdoms ønske om å benytte *klimakvoter* innenfor prosessindustrien i Norge under visse forutsetninger, her var blant annet Bellona mot (Boasson 2003 [intervju]). Et annet område er *el-avgiften*, her ønsker Natur og Ungdom å heve avgiftene på bruk av elektrisitet for å senke det norske energiforbruket. Man ønsker dessuten å innføre økonomiske støtteordninger og lånefinansiering for folk som ønsker å investere i miljøvennlige produkter. Dette er alle eksempler på at Natur og Ungdom stiller seg positive til bruk av økonomiske virkemidler i kampen for et bedre miljø, men ikke til enhver pris. I Natur og Ungdoms Miljøpolitiske plattform for 2003 presiseres det for eksempel at ”utslippskvoter skal gis på bakgrunn av hva naturen tåler og ikke virksomhetens økonomi eller kapasitet Organisasjonen stiller seg ikke ukritiske til enhver form for økonomiske virkemidler i miljøpolitikken” (Natur og Ungdom: Miljøpolitisk plattform:2003).

4.3.4 Organisering – Demokratisk og åpen organisasjonsstruktur

Ovenfor har vi sett på trekk ved Natur og Ungdoms ideologiske profil samt deres strategi. Vi skal videre se hvordan Natur og Ungdom har valgt å organisere seg. En organisasjons måte å organisere seg på vil på mange måter nettopp reflektere dens ideologiske plattform og strategi for måloppnåelse, dette vil forhåpentligvis kunne si oss noe om organisasjonens oppfatning av sentrale verdier som demokrati og effektivitet.

En organisasjonsform handler både om instrumentalitet og ekspressivitet (Boström:2001:117). Det instrumentelle elementet handler om hvordan man velger å organisere seg for å effektivt drive en organisasjon mot oppnåelse av de målsettinger man har satt seg. Det ekspressive elementet handler om hvordan man velger å organisere seg for å uttrykke visse ideer og identiteter, demokratiske prosesser har en egenverdi for medlemmene ut over de beslutningene de produserer (Olsen:1988:40-41). Som vi skal se har Natur og Ungdoms organisasjonsform begge disse elementene

i seg. Natur og Ungdoms måte å organisere seg på kan med andre ord både ses som et virkemiddel for å oppnå visse uttalte mål, men også som et mål i seg selv fordi organisasjonsformen i seg selv uttrykker visse uttalte verdier. Men før jeg kommer nærmere inn på dette vil jeg kort skissere opp selve organisasjonsstrukturen i Natur og Ungdom.

Struktur

Natur og Ungdom er en *demokratisk og medlemskapsbasert* organisasjon som er basert på aktiviteten rundt de mange lokallagene man har i Norge. Etter å ha mistet en del av medlemsmassen de siste årene har organisasjonen har i dag om lag 5000 medlemmer. Natur og Ungdom har et relativt stort gjennomtrekk av medlemmer blant annet fordi den øvre aldersgrensen er 25 år.

Lokallagene initierer og arbeider med de sakene man vil, og for å danne et lokallag må det minst være 5 betalende medlemmer under 25 år. Alle medlemmene av lokallaget kan få muligheten til å være med å ta beslutninger på landsmøtet, det velges noen medlemmer fra hvert lokallag. Lokallagene omtales som selve ”ryggraden” i organisasjonen, noe som understreker den demokratiske og desentraliserte organisasjonsformen. Lokallagene står relativt fritt til selv å velge hvor aktive man vil være, hvilke saker man vil jobbe med samt hvilke virkemidler man ønsker å anvende. Fra tid til annen kommer det initiativ fra sentralt hold, men her står lokallagene fritt til å delta.

Hvert år arrangeres et *landsmøte* hvor det velges et sentralstyre for ett år av gangen. Landsmøtet er organisasjonens øverste organ hvor representantene vedtar arbeids- og organisasjonsprogram, budsjett, miljøpolitisk plattform, etc. *Sentralstyret* som består av 14 personer som jobber fra Oslo har som hovedansvaret å gjennomføre både arbeidsprogrammet og organisasjonsprogrammet som landsmøtet har vedtatt. Valg av *landsstyret* skjer også formelt sett på landsmøtet. Lederen av NU sitter som leder i landsstyret og sentralstyret. Landsstyret er det øverste organ i Natur og Ungdom mellom landsmøtene. Landsstyrets ansvar er primært revidert budsjett, endringer i

politiske prioriteringer og oppfølging av sentralstyrets arbeid. Medlemmene i landsstyret er ansvarlig overfor lokallagene i den region de representerer, landet er delt inn i 7 regioner. På de regionale valgmøtene velges to representanter som skal sitte i landsstyret.

De som er ansatt i Natur og Ungdom jobber i *sekretariatet*. Her er det ansatt folk i faste stillinger: daglig leder, organisasjonssekretær, informasjonssekretær, redaksjonssekretær og russlandssekretær samt sekretærer som blir hyret inn på korttidsprosjekter. Man benytter seg dessuten av sivilarbeidere.

Generelt sett kan man nok si at organisasjonsstrukturen i Natur og Ungdom er relativt *åpen*. Det er liten avstand mellom lederen av organisasjonen og lokallagene og resten av medlemmene. Åsne Berre Persen og Nils Herman Ranum (1996) hevder at ”et markant trekk ved Natur og Ungdom er at formelle posisjoner har betydd lite. Både leder, lokallagsaktivister og faste ansatte må klistre kovolutter og stå over kopimaskinen, og alle som har lyst kan grave seg ned i saksdokumenter og rapporter”.

Demokrati som virkemiddel og uttrykksform

Ser vi på miljøbevegelsen under ett, vil vi finne at holdningene til en demokratisk og medlemskapsbasert organisasjonsform har endret seg de siste 20 årene. Mange anser dette som en ineffektiv og ”treg” arbeidsform. Man har sett en økt grad av profesjonalisering, sentralisering og spesialisering der vanlige medlemmer blir mindre viktige for organisasjonen (Bortne m.fl:2002:117). Når det gjelder Natur og Ungdom så fremstår man fortsatt som en organisasjon hvor demokratitankegangen og medlemsaspektet står svært sentralt. I Miljøpolitisk plattform (2003) kan vi lese at:

Lokal medvirkning og demokratisk utvikling er nødvendig for å kunne finne gode, langsiktige løsninger på miljøutfordringer. Folk må få mulighet til å styre sin egen utvikling

For Natur og Ungdom ligger det *instrumentelle* elementet i den demokratiske arbeidsformen primært i dens fokus på lokallagenes lokalkunnskap. Lokallagene vet best hvor ”skoen trykker” og er dermed best skikket til å initiere og arbeide med lokale saker i nærmiljøet. Det er en bevissthet i organisasjonen om at det er lokallagsaktiviteten som er Natur og Ungdoms fremste styrke, lokalklubbene – selve ryggraden i organisasjonen – arbeider etter lokale forhold, interesser og forutsetninger (Persen og Ranum:1996). Den demokratiske organisasjonsformen til Natur og Ungdom vil også være et viktig virkemiddel for å oppnå målsettingen om en bred og folkelig massebevegelse. På denne bakgrunn synes ikke demokratitankegangen innenfor organisasjonen å stå i noe motsetningsforhold til effektiviseringstankegangen, snarere tvert om. En demokratisk organisasjonsform synes med andre ord å oppfattes som et viktig kriterium dersom man ønsker å oppnå effektive miljøløsninger.

Men den demokratiske organisasjonsformen i Natur og Ungdom handler også om noe mer enn bare en måte å organisere seg for å arbeide og ta beslutninger omkring viktige miljøspørsmål. Den demokratiske organisasjonsformen har også en *ekspressiv* funksjon ved at den gjennom sin praksis uttrykker visse ideer og identiteter uavhengig av resultatet av den demokratiske prosessen. På denne måten bidrar den demokratiske arbeidsformen til å skape en slags ”kollektiv identitet” fordi medlemmene i organisasjonen står sammen og tar del i den demokratiske prosessen som fører frem til et vedtak. Den demokratiske formen bidrar dermed til å skape legitimitet innenfor organisasjonen.

Natur og Ungdom blir på denne måten en relativt *åpen og lite hierarkisk organisasjon*. Avstanden mellom ledelsen og resten av de aktive medlemmene synes å være liten. En viktig årsak til dette er nettopp den demokratiske formen hvor initiativet skal komme nedenfra fordi man der vet best hvor ”skoen trykker”. En slik desentralisert struktur har vært viktig i Natur og Ungdom siden organisasjonen ble opprettet i 1967.

Desentralisering

I Natur og Ungdoms grunnsyn 2003 skriver man at man ”går inn for et desentralisert samfunn der alle mennesker har lik mulighet for reell innflytelse over sin egen situasjon. Produksjon må i størst mulig grad være basert på lokale ressurser og brukes til å dekke lokale behov” (Natur og Ungdom:2002: Grunnsyn pkt. 3). En slik tankegang er ifølge organisasjonen nødvendig dersom man ønsker å få i stand en bred og folkelig massebevegelse. Årsaken er jo nettopp at ”lokallagene er selve ryggraden i organisasjonen” og at det er i lokallagene man har vet best hvordan man på best mulig måte kan løse de lokale miljøproblemene.

Men også i mer konkrete saker ønsker man en desentralisert struktur, som i spørsmålet om energiforsyning. I Miljøpolitisk plattform for 2003 tar Natur og Ungdom til orde for at energiforsyningen i Norge må få en mer desentralisert struktur. Dette innebærer at energiproduksjonen i større grad må baseres på mange små enheter (Natur og Ungdom, Miljøpolitisk Plattform 2003). Tankegangen om desentralisering gjenspeiles også i oppfatningen av EU. Om denne saken skriver Lars Haltbrekken (1996:160) at han frykter at en union som EU ikke vil kunne løse problemene, og at de tiltak som ”overføres” til EU-strukturene, vil ha meget store og uopprettelige konsekvenser om de viser seg å være gale. Da er det bedre å *satse på små enheter og lokalsamfunn*, skriver Haltbrekken.

4.4 Oppsummering

I dette kapitlet har vi for det første sett nærmere på *trekk ved omgivelsene* som Natur og Ungdom ble dannet innenfor, samt trekk ved selve opprettelsesprosessen. Natur og Ungdom opprettes i et skjæringspunkt mellom den klassiske- og moderne miljøbevegelsen, i skjæringspunktet mellom feltbiologi og politikk. Vi har sett at organisasjonen preges av en historisk arv fra 60- og 70-tallet hvor de radikale og politiserende elementene stod sentralt.

Videre har vi mer konkret sett på den ideologiske profilen, noen av de viktigste arbeidsområdene, strategi og virkemiddelbruk samt organisering. La oss kort

oppsummere de viktigste trekkene ved Natur og Ungdom. Natur og Ungdom opprettes i et skjæringspunkt mellom den klassiske- og moderne miljøbevegelsen. Når det gjelder den *ideologiske profilen og arbeidsfeltet* fant vi at organisasjonen preges av et relativt bredt arbeidsfelt med energi som viktigste tema, samt at målene er relativt ambisiøse med fokus på både ”små” og store miljøspørsmål. Ideologisk synes Natur og Ungdom å falle mellom en dypøkologisk og antroposentrisk profil. Organisasjonen sonderer hele tiden mellom hensynet til menneskets avhengighet av naturen og naturen som egenverdi.

Strategi og virkemiddelbruk innenfor Natur og Ungdom preges av konfrontasjon som overordnet arbeidsform. Vi har sett at det er viktig for organisasjonen å synliggjøre miljøproblemene. I kampen for en synliggjøring vil en utstrakt bruk av aksjoner i kombinasjon med deltakelse i ulike medier synes som de mest sentrale virkemidlene. Anvendelse av teknologiske løsninger samt bruk av økonomiske insentiver i miljøpolitikken har også blitt mer vanlig innenfor organisasjonen.

Organiseringen av Natur og Ungdom bærer preg av en demokratisk og medlemsbasert styreform hvor desentralisering og satsing på lokallagene synes å spille en sentral rolle. Organisasjonen oppfatter denne organisasjonsformen både som et instrument for å effektivt oppnå de mål man har satt seg, men også som et uttrykk for visse ideer og verdier som skaper legitimitet innad i organisasjonen.

5. “BELLONA” – Gudinnen som hadde makt til å starte krig og skape fred

5.1 Innledning

Bellona var opprinnelig benevnelsen på en romersk krigsgudinne som hadde makt til å starte krig og føre fredsforhandlinger, Bellona blir beskrevet både som krigersk og rettferdig. Miljøstiftelsen Bellona påberoper seg nettopp å være i besittelse av disse to egenskapene, nemlig evnen til på den ene siden å starte ”krig” og på den andre siden føre ”fredsforhandlinger”. Seniorrådgiver i Bellona, Dag Hotvedt (2003), beskriver organisasjonen på følgende måte:

*Bellona er annerledes. Provoserende nok til at staten aldri har vært villige til å gi organisasjonen driftsstøtte, pragmatisk nok til at over 30 store selskaper har valgt å gå inn i et samarbeid med oss.*¹⁹

I dette kapittelet skal vi se nærmere på blant annet disse to aspektene (konflikt og konsensus) og hvordan disse kommer til uttrykk gjennom organisasjonens arbeidsområder, strategi og organisering. Hensikten med er å bli bedre kjent med miljøstiftelsen Bellona. I den første delen vil jeg ta et tilbakeblikk på den historiske konteksten rundt opprettelsen og utviklingen av Bellona. I den andre delen ønsker jeg mer konkret å se nærmere på organisasjonens arbeidsfelt og de mer ideologiske elementene²⁰, samt deres valg av strategi og organisering ovenfor andre miljøpolitiske aktører.

¹⁹ Den viktigste årsaken til at Bellona ikke mottar statlig støtte er at organisasjonen er en ikke-demokratisk stiftelse, dvs. en ikke-demokratisk organisasjonsform hvor medlemmene ikke har noen formell innflytelse og hvor det er styret og ledelsen som har all formell makt (Bortne m.fl:2002)

²⁰ Bellona hevder som vi husker ikke å være en ideologisk fundert organisasjon.

5.2 1986: Opprettelsen av Bellona – nye organisasjonsformer vokser frem

Miljøstiftelsen Bellona ble stiftet 16. juni 1986 av Frederic Hauge og Rune Haaland og har som hovedformål ”å arbeide for økt økologisk forståelse og vern av natur, miljø og helse” (Bellona: Vedtekter: 2§). Bellona hadde opprinnelig sitt utspring i Natur og Ungdom, og man kan på mange måter si at det var kjernen av aksjonister fra Titania-, Hydro- og Unger aksjonene som gikk ut og dannet sin egen organisasjon (Persen og Ranum: 1996). Hva som forårsaket dette ”bruddet” vil jeg komme tilbake til senere i dette kapittelet. Først vil jeg se nærmere på hva som kjennetegner den historiske konteksten som Bellona springer ut fra. Den historiske konteksten er viktig blant annet fordi Bellona kan sies å representere en overgang i det norske miljøvernet, en overgang fra det radikale og systemkritiske naturvernet på 60- og 70-tallet til den mer pragmatiske og ikke-ideologiske miljøbevegelsen som vokste frem fra omkring midten av 80-tallet.²¹ Denne overgangen vil jeg komme nærmere inn på senere i oppgaven, først vil jeg se litt nærmere på hva som skjedde *mellom* disse to periodene, med andre ord årene like før Bellona ble stiftet.

5.2.1 1977-1987: ”Det tapte tiåret” i norsk miljøvern

Mens perioden fra 1970-1975 blir omtalt som ”miljøbevegelsens storhetstid” i Norge, blir derimot tidsrommet fra 1977-1987 av mange omtalt som ”det tapte tiåret” for det norske naturvernet (Gundersen: 1991). Sett under ett kjennetegnes denne perioden av ekspansjon i den offentlige miljøforvaltningen og en generell tilbakegang for den norske politiske miljøbevegelsen og miljøraken som sådan²². Valgundersøkelsene i forbindelse med stortingsvalgene fra 1977-1985 viser at andelen velgere som oppgir energi og miljø som viktigste sak faller fra hele 25 prosent i 1977 til bare 5 prosent i 1985 (Aardal og Valen: 1995: 183). Ifølge Frode Gundersen (1991: 22) skyldes denne tilbakegangen i 70- og 80-årene både politiske og sosiale forhold i samfunnet, samt trekk ved miljøorganisasjonene selv.

²¹ For en nærmere gjennomgang av dette, se blant annet Øystein Bortne et. al., 2002

²² Her kan vi se klare fellestrekk med utviklingen av miljøbevegelsen i både Sverige, Danmark

Dersom vi ser på **politiske og sosiale forhold** pekes det gjerne på to viktige momenter. For det første opplever man en generell *ekspansjon innen natur- og miljøforvaltningen*, her står særlig opprettelsen (1972) og utviklingen av Miljøverndepartementet sentralt.²³ Opprettelsen av miljøverndepartementet bidro ifølge Jansen (1989:271) til å opprettholde de verdier og interesser som fra før var dominerende innen statsapparatet utover på 70- og 80-tallet. Disse verdiene bar videre preg av en avveining mellom vekst og vern, hvor vernehensynet synes å komme i bakgrunnen. Dessuten opprettes miljøverndepartementet i 1972 som et sektorbasert departement, noe som ifølge Gundersen (1991) førte til motsetninger mellom næringsinteresser og naturvern. Dette bidro på sin side til å bryte ned grunnlaget for den norske populismen som nettopp bestod av en allianse mellom lokale næringsinteresser og naturvern. Oppsummeringsvis kan man si at den statlige miljøforvaltning i 70-og 80-årene spiller en stadig viktigere rolle som premissleverandør for hvordan de frivillige natur- og miljøvernorganisasjonene opptrer.

For det andre bidro denne ekspansjonen i miljøforvaltningen til at miljøbevegelsen i Norge ble *motarbeidet på flere måter og i ulike faser*. I perioden fra 1975-1977 opplever miljøvernet hva man kan kalle for en inndefinering av miljøvern i den etablerte politikken. Man ser blant annet at store politiske partier på denne tiden som Arbeiderpartiet og Høyre forsøker å overta miljøbevegelsens symboler. Perioden fra 1977-1981 preges derimot av utdefinering av miljøspørsmål til fordel for økonomiske hensyn, og etter hvert opplevde man en konfrontasjonsorientert politikk mot natur- og miljøvernorganisasjonene (Jansen:1989). I denne perioden stod de økonomiske spørsmålene sentralt, og man ser at ulike eliter innen økonomi og forvaltning i større grad enn før får muligheter til å definere miljøvern bort fra den politiske dagsorden, samt legge premissene for hva slags miljøbevegelse vi skal ha.

²³ Det bør også nevnes at man 1.september 1982 fikk en miljøvernforvaltning på fylkesnivå gjennom at det ble opprettet egne miljøvernavdelinger under fylkesmannen i hvert fylke

Dersom man ser på **trekk ved miljøorganisasjonene** som sådan i denne perioden er det ifølge Gundersen (1991) spesielt to trekk det er viktige å se nærmere på. For det første ser man en økt tendens til *spesialisering og dogmatisk tankegang* innenfor det norske miljøvernet. Dette kommer kanskje best til uttrykk dersom man ser på utviklingen innenfor Samarbeidsgruppene for natur og miljøvern (SNM) som ble dannet i 1969. SNM knyttet seg tidlig til venstresiden i norsk politikk (AKP), og gruppene mistet noe av det politiske og uformelle preget som kjennetegnet gruppen de aller første årene. Innenfor venstresiden opplevde man fra omkring 1975 og fremover en økende grad av dogmatisering, noe som medførte at den helhetlige naturverntanken og prinsippprogrammet til SNM kom mer i bakgrunnen. På samme tid ser man at grupper innenfor miljøbevegelsen blir mer spesialisert og får mindre med hverandre å gjøre (Gundersen:1991:25).

For det andre vil man kunne si at naturvernet i Norge *tapte viktige miljøkamper* i denne perioden, her står kampen om Orkla og Alta, samt kampen mot prøveboring nord for 62. breddegrad svært sentralt. Med disse tapene forsvant viktige felles kampsaker som bidro til å sette miljøvern på den politiske agendaen og som bidro til å synliggjøre vekst- vern problematikken.

5.2.2 1980- og 90-tallet: Endret oppfatning av demokratiet, et nytt miljøfokus og en ny mulighetsstruktur

”Det tapte tiåret” i den norske miljøbevegelsen bidro til å utvikle nye ideer og tanker innenfor miljøbevegelsen utover på 80-og 90-tallet. Nedenfor vil jeg kort forsøke å skissere opp de viktigste trekkene ved disse nye tankene, jeg vil fokusere på tre hovedmomenter: oppfatningen av demokrati og effektivitet, et nytt miljøfokus og en ny mulighetsstruktur.

Demokrati vs. effektivitet

Utover på 80-tallet vokser det frem nye tanker om *medlemsrollen og demokratiet* i deler av miljøbevegelsen, disse verdiene blir nå i økende grad sett på som en hemsko

som kunne hindre en effektiv kamp for miljøet (Bortne m.fl:2002:118)²⁴. Enkelte miljøorganisasjoner mente at en slik ikke-demokratisk organisasjonsform gir økt handlefrihet og muligheten til å handle raskt fordi man slipper å bruke tid på omfattende beslutningsprosesser og administrativt arbeide.

Oppfatningen av at miljøbevegelsen skulle være en bred og demokratisk massebevegelse blir nå i større grad utfordret av en mer *pragmatisk tankegang* der de ideologiske elementene tones ned. 70-tallets tro på en radikal og politisk folkebevegelse blir nå i større grad erstattet av en mer spesialisert og differensiert miljøbevegelse hvor de helhetlige og fremtidsrettede elementene faller bort. En mulig årsak til denne utviklingen kan naturligvis være fremveksten av et mer usynlig miljøfokus hvor sakene var fjernere og mer diffuse. La oss videre se hva som nettopp preger miljøfokusets utover på 80- og 90-tallet.

Nytt miljøfokus: Fra tønnegraving til global oppvarming

For å finne årsaken til at demokratitankegangen og den medlemsbaserte organiseringen ble mindre vanlig må vi blant annet granske nærmere miljøproblemene endrede karakter utover på 90-tallet og hvordan dette kan ha bidratt til å endre folks miljøengasjement.

Både miljøbevegelsen og folk flest måtte nå på mange måter forholde seg til en ny virkelighet. På begynnelsen av 90-tallet opplevde miljøbevegelsen en markant nedgang i antall medlemmer. En av årsakene til denne nedgangen kan ha vært at miljøproblemene ble mindre synlige og at det nettopp av denne grunn var vanskelig å mobilisere folk fordi problemene ikke i samme grad som før er knyttet til den enkeltes daglige liv (Bortne m.fl:2002:42). Nye miljøsaker som svekket ozonlag, global oppvarming og økt drivhuseffekt førte blant annet til at miljøarbeidet ble mindre synlig, og at fokus i større grad enn før ble flyttet fra det lokale og nasjonale plan til

²⁴ Tendensen til å legge mindre vekt på demokrati og medlemsbasert organisering gjelder ikke bare for den norske miljøbevegelsen, men for frivillig organisering generelt i denne perioden.

det globale.²⁵ Miljøproblemene kan ikke lenger løses av nasjonalstaten alene, man er i større grad enn før avhengig av internasjonale avtaler og forhandlinger. I sammenheng med at miljøproblemene blir oppfattet som mer komplekse blir det lagt mer vekt på kunnskap, vitenskap og spesialisert ekspertise nettopp for å løse disse komplekse miljøproblemene. I tråd med dette ser man at miljøorganisasjonene i økende grad blir spesialiserte og differensierte, og man beveger seg mer og mer bort fra en felles overordnet miljøtankegang.

Et endret miljøfokus kan også tenkes å ha bidratt til utvikling av en ny mulighetsstruktur innenfor miljøbevegelsen, nedenfor vil jeg se nærmere på dette.

Endret mulighetsstruktur

I kjølevannet av et nytt miljøfokus utviklet det seg også en endret mulighetsstruktur.²⁶ En globalisering og internasjonalisering av miljøproblemene de siste 20 årene har ført til at staten i større grad enn før har ønsket å ha et overordnet ansvar. Vi har tidligere vært inne på at miljøforvaltningen har ekspandert de siste årene. I denne sammenhengen blir det viktig å se nærmere på hvilke politiske forutsetninger miljøbevegelsen har for å påvirke og handle i et samfunn.

En stadig voksende miljøforvaltning har blant annet ført til at miljøbevegelsen ikke lenger har enerett på miljøraken. Miljøbevegelsen blir derfor tvunget til å lete etter nye måter å begrunne miljøvern ideologisk og til å prøve ut nye organisasjons- og arbeidsformer (Seippel:1998:192). De siste årene har vi sett vi det har blitt mer vanlig at miljøorganisasjoner danner allianser med både stat og næringsliv, noe som på 60- og 70-tallet ville vært utenkelig. Påvirkning gjennom blant annet lobbying, personlige nettverk, rådgivning, etc. synes å bli mer vanlig blant noen av miljøorganisasjonene.

²⁵ På tross av, og parallelt med denne globaliseringen har vi sett en motsatt tendens, nemlig en mer individualistisk retning med for eksempel etableringen av miljøheimvernet i 1991, se blant annet Bortne:2002

²⁶ Med begrepet *politisk mulighetsstruktur* ønsker man å betone hvordan miljøorganisasjonene oppstår og formes som reaksjoner på endringer i den politiske institusjonelle strukturen eller i maktrelasjonene innenfor et politisk system (Boström:2001:29).

Man kan tolke dette på to måter. For det første kan dette være uttrykk for at miljøproblemene har endret karakter og at de tradisjonelle virkemidlene av denne grunn ikke er effektive lenger. For det andre synes miljøorganisasjonenes rolle i miljøkampen å ha blitt redusert til fordel for økt fokusering på andre miljøaktører. Disse to momentene henger i stor grad henger sammen.

Ovenfor har vi sett på generelle utviklingstrekk ved miljøbevegelsen i Norge de siste årene. Miljøbevegelsen i Norge kan i ulik grad sies å ha blitt påvirket av disse ulike oppfatningene og verdiene de siste årene, noen av miljøorganisasjonene har valgt å holde igjen mens andre har valgt å henge seg på denne utviklingen. Videre i kapittelet ønsker jeg mer konkret å se nærmere på hvilken måte denne utviklingen kommer til uttrykk i Bellona. Jeg ønsker blant annet å se nærmere på organisasjonens arbeidsfelt, valg av virkemidler samt hvordan man har valgt å organisere seg?

5.3 Snevert arbeidsfelt og avgrensede målsettinger – en miljøideologi?

I forrige avsnitt diskuterte vi blant annet hvilken plass demokratiet har hatt i den norske miljøbevegelsen generelt de siste årene. I dette avsnittet vil jeg konsentrere meg om Bellona spesielt, og et sentralt underliggende spørsmål her blir om man overhodet kan snakke om et ideologisk fundament innenfor Bellona i dag?²⁷ Dette er et viktig spørsmål som miljøorganisasjonen selv svarer avkreftende på. Frederic Hauge formulerer seg på denne måten:

Vi lærte tidlig at det ikke nytter bare å protestere mot noe, bare være opptatt av ideologi. Vi må hjelpe til med å finne løsninger på problemene (Teknisk Ukeblad:1997/1)

Sitatet ovenfor viser oss Bellonas mer pragmatiske og løsningsorienterte strategi. Bellona har ikke et ideologisk forhold til miljøvern, men et mer pragmatisk forhold hvor måloppnåelse er det viktigste. Ideologiske tema som globalisering etc. ser ikke vi

²⁷ I tråd med Jansen (1989) forstås ideologibegrepet som at oppfatninger om hva som skaper miljøproblemer blir bestemmende for de politiske og sosiale valg som blir foreslått som løsninger

på som noe viktig arbeidsområde for oss i Bellona (Hotvedt:2003 [telefonintervju]). Bellonas tenkemåte ser altså ut til å mangle de overordnede perspektivene som 70-tallets miljøbevegelse utviklet (Gundersen:1991:27).

Et slikt ikke-ideologisk utgangspunkt antas å ville påvirke Bellonas miljøpolitiske målsettinger og arbeidsfelt, nedenfor vil vi se nærmere på dette. Innledningsvis vil jeg gi en kort skisse av den historiske utviklingen av Bellona, fra deres sterke engasjement omkring forurensingsproblemer til dagens mer internasjonale og globale miljøfokus. Til slutt vil jeg mer konkret gjennomgå hovedtrekkene i de såkalte "B7"-områdene, dette er Bellonas 7 satsingsområder innenfor miljøvern.

5.3.1 Snevert arbeidsfelt med fokus på enkeltsaker

Fra midten av 80-tallet til begynnelsen av 90-tallet hadde som nevnt Bellona sitt fokus rettet mot *forurensingsproblematikken i Norge*. I denne perioden var det viktig å avsløre miljösyndere ved å påvise ulovlige utslipp, nedgravde gifttønner og ulike former for "miljøkriminalitet" i Norge.²⁸ Organisasjonens virksomhet i denne perioden kjennetegnes av dens fokus på lokale *enkeltsaker* (forurensningssaker), og i Bellonas omtale av viktige miljø saker på denne tiden finnes få, om noen, ideologisk begrunnelse for hvorfor nettopp disse sakene er viktige. De mest sentrale enkeltsakene de første årene er nok Titania, Hydro og Unger- aksjonene. Dette er saker vi skal komme nærmere inn på ved gjennomgangen av Bellonas strategi senere. Denne tendensen er som vi har sett et typisk trekk ved miljøbevegelsen som helhet utover på 80- og 90-tallet, nemlig at en ideologisk begrunnelse og helhetlig tilnærming til miljøproblemene blir tonet ned til fordel for en *mer pragmatisk og løsningsorientert strategi* hvor fokus blir satt på enkeltsaker.

Utover på 90-tallet blir oppmerksomheten som vi har sett i økende grad rettet mot de *globale og internasjonale miljøproblemene*, og Bellonas fokus på lokale forurensningssaker blir svakere. Man kan på mange måter si at enkeltsaker fortsatt

²⁸ Selve begrepet "miljøkriminalitet" ble introdusert av nettopp Bellona og er i dag en del av offisiell norsk juridisk terminologi

dominerer, men at fokuset for disse miljøsakene i større grad enn før er rettet mot internasjonale områder, her står oppmerksomheten omkring atomsikkerheten i Russland i en særstilling.

Den overnevnte utviklingen gjenspeiles også i ulik grad i de 7 satsningsområdene som Bellona ønsker å jobbe med i dag, ”B7”. La oss se nærmere på disse 7 arbeidsområdene.

5.3.2 B7 – en ”rød tråd”

Dersom man ønsker å kartlegge hvilke saker Bellona konkret jobber med vil det være naturlig å se nærmere på arbeidsprogrammet. I 1998 introduserte Bellona arbeidsprogrammet *B7” – en ”rød tråd*, for stiftelsens arbeid og samarbeid med andre miljøpolitiske aktører. ”B7 er Bellonas faglige arbeids- program, for langsiktige løsninger og økonomiske rammevilkår” (Bellona:B7:Program 1.2).

B7 innebærer at Bellona deler sitt arbeid inn i 7 hovedområder, disse områdene er: Miljørettigheter, Internasjonalt miljøvern, Miljøforvaltning, Økonomi, Miljøteknologi, og Energi og Miljøfakta. Under hvert av disse områdene er det et definert et program med konkrete målsettinger, og under hvert program defineres hvilke referansegrupper som er interessante. Disse gruppene består ofte av samarbeidspartnere innenfor industri, relevante fag- og forskningsmiljøer, samt offentlige myndigheter (Hotvedt:2003). La oss se litt nærmere på disse hovedområdene.

B1: Miljørettigheter

Miljørettigheter er et viktig saksområde for Bellona. I årsrapporten for 2002 (Program 1.2) skriver Bellona at deres ”mål er at alle mennesker har de samme rettigheter til helse, miljø og trivsel, en åpen og demokratisk forvaltning og samfunnsinstitusjoner som forsvarer miljørettighetene”. Noe av bakgrunnen til at miljørettigheter er definert som et eget satsingsområde i Bellona er arrestasjonen av Alexandr Nikitin i 1996 ²⁹,

²⁹ Nikitin ble arrestert på grunn av sitt arbeide med Bellona-rapporten om den russiske Nordflåten og den uforsvarlige lagringen av atomavfall i de russiske nordområdene.

samt anslagene mot Bellonas virksomhet for å bidra til opprydding i atomtrusselen på Kola. Om miljørettigheter skriver Bellona at de ønsker å:

- arbeide for å håndheve gjeldende regelverk slik at folks lovfestede miljørettigheter blir ivaretatt
- være en aktiv premissleverandør som kan bidra til utvikling av en effektiv og gjennomførbar lovgivning med et omfattende og dynamisk virkeområde
- bidra til respekt for miljølovgivningen ved at politi, påtalemyndighet og statlige myndighetsorganer prioriterer etterforskning og straff av denne typen lovbrudd.
- undersøke, dokumentere og anmelde brudd på miljølovgivningen og om nødvendig iverksette aksjoner for å stanse kriminaliteten. (Bellona:B7:Program 1.2).

B2: Internasjonalt miljøvern

Internasjonalt miljøvern har Bellona valgt å dele opp i tre undergrupper: Globale miljøproblemer, miljøproblemer i Russland og Atomenergi. Innenfor *Globale miljøproblemer* pekes det primært på ønsket om å bekjempe menneskeskapte miljøproblemer som klimaproblemer, ”hull” i ozonlaget, reduksjon av det biologiske mangfoldet samt tradisjonelle forurensingsproblemer. For å gjennomføre dette skriver Bellona blant annet at ”gjennom engasjement i enkeltsaker, informasjons og påvirkningsarbeid og deltagelse i internasjonale fora vil Bellona kunne arbeide for internasjonalt samarbeid som kan bidra til løsning av globale miljøproblemer” (Bellona:B7:Program 2.2)

Når det gjelder *miljøproblemer i Russland* peker Bellona spesielt på nødvendigheten av å bedre atomsikkerheten og redusere faren for radioaktivt forurensing. Man peker også på betydningen av å arbeide mot forurensende industri og oljevirksomhet i Nordvest-Russland. Her vises det blant annet til viktigheten av investeringer i ny og bedre produksjonsteknologi for å redusere energiforbruket og stanse utslipp av miljøgifter. Bellona har i dag opparbeidet seg svært god kunnskap på dette området,

dette har ført til at både norske og russiske myndigheter bruker Bellona som kunnskapskilde (Nilsen:1996).³⁰

Bellona ønsker å *fase ut atomenergi* og sikre atomavfall. Her viser Bellona spesielt til Europa og Asia [unntatt de tidligere Sovjetstatene] som har 247 strømproduserende atomreaktorer i drift. Målet er å stenge flere av disse reaktorene samt hindre at nye blir utviklet. Dette skal ifølge Bellona skje i nært samarbeid med internasjonale fagmiljø, myndigheter og atomindustrien for å etablere sikrest mulig lagring av radioaktivt avfall og brukt atombrensel (Bellona:B7:Program 2.4).

B3: Miljøforvaltning

Bellona har valgt å dele inn området om miljøforvaltning i tre grupper: Biologisk mangfold, rent hav og livskraftige primærnæringer.

- 1) Om *Biologisk mangfold* skriver Bellona at det har en egenverdi som ingen har rett til å utrydde. Det utgjør også grunnlaget for opprettholdelse av økosystemer og prosesser som regulerer livsviktige miljøfaktorer som den biologiske produksjonen, klimaet, jordsmonndannelsen og rensingen av vann og luft på jorden. Videre er det biologiske mangfoldet en livsnødvendighet og ressurs for menneskeheten (Bellona:B7:Program 3.2). Av denne grunn ønsker Bellona å identifisere trusler og tiltak for å bevare det biologiske mangfoldet, her peker organisasjonen igjen på viktigheten av å etablere et faglig nettverk.
- 2) *Rent hav* er et annet område hvor Bellona understreker betydningen av biologisk mangfold, her nevner organisasjonen særlig forurensning som et stort problem. Her ønsker man å jobbe vitenskapelig og tverrfaglig for å kunne komme frem til konstruktive løsninger på miljøproblemene.
- 3) Man trekker også frem viktigheten av livskraftige *primærnæringer*. Her peker Bellona blant annet på betydningen av miljøvennlig primærnæring for å kunne få gjennomført en positiv miljøforvaltning som sikrer biologisk mangfold. Innenfor dette området ønsker man blant annet å benytte økonomiske virkemidler for å hindre en uøkologisk utvikling. Også på dette området peker

³⁰ Bellonas arbeid på dette området har fått prosjektstøtte fra Utenriksdepartementet, i 1995 var denne på 300 000 kr.

Bellona på viktigheten av å involvere relevante fagmiljøer, næringsinteresser og myndigheter.

B4: Økonomi

I denne delen gir Bellona uttrykk for sitt syn på økonomiske virkemidler, man deler området opp i miljøkapital og økonomiske rammevilkår. Utvikling av *Miljøkapital* skal ifølge Bellona ta sikte på å bidra til å fremme investeringer i en miljøvennlig næringsutvikling gjennom en bevisstgjøring av ulike aktører. Her vil det for Bellona være viktig gjennomføre miljøanalyser av ulike bransjer og bedrifter for å identifisere gode og dårlige virksomheter. I forlengelse av dette ønsker man også gjennom utvikling av *økonomiske rammevilkår* å bidra til å fremme virksomhet som er miljøvennlig, og hindre virksomhet som ikke er det. Her blir det ifølge Bellona viktig å identifisere økonomiske og politiske barrierer som hindrer økologisk utvikling, og på grunnlag av dette komme frem til konstruktive forslag til rammevilkår som bidrar til økologisk utvikling.

B5: Miljøteknologi

Bellona omtaler som vi har sett seg selv som ”teknologioptimister” (Teknisk ukeblad:1997). Bellona ønsker å fokusere på positive løsninger i stedet for det negative, mens løsningen tidligere ofte var å rense (”end of pipe”) vil organisasjonen i større grad skifte teknologi (Nilsen:1996:198).

Bellona deler opp dette området i to områder. For det første ønsker man å utvikle miljøteknologi som bidrar til *renere produksjon*. Her pekes det spesielt på energieffektivisering og innføring av levetidskostnad på varer og tjenester. For det andre trekker Bellona frem *samferdsel* som et område hvor miljøteknologiske løsninger kan bidra til store miljøgevinster. Her blir det viktig å identifisere samferdsel som skader miljøet, samt bidra med utvikling av løsninger og alternativer for denne samferdselen.

B6: Energi

Bellona har en ideell målsetting om at produksjon og forbruk av energi skal foregå uten utslipp og inngrep som skader miljøet (Hotvedt:2003 [telefonintervju]). På dette

området ønsker man å finne løsninger som bidrar til en bærekraftig utvikling i energisektoren. Bellona nevner spesielt at det å redusere produksjon og forbruk av fossile brennstoffer som olje og gass er viktig for å oppnå dette overordnede målet. Bellona tar sikte på i størst mulig grad å erstatte slike ikke-fornybare energikilder med fornybare slik som vind-, sol, og bioenergi. Samtidig ønsker man å energieffektivisere og satse på renere produksjon. I samsvar med denne målsettingen ønsker Bellona å utvikle prosjekter som involverer viktige energi-, industri- og forskningsmiljøer. Videre ønsker Bellona å innføre ulike informasjonstiltak omkring energispørsmål som blir rettet mot alle deler av samfunnet.

B7: Fakta

I Bellonas B7-program (Program 7.0) skriver man at ”Bellona skal bearbeide og formidle relevant og pålitelig og faktaorientert informasjon til et størst mulig internasjonalt publikum. Program FAKTA skal produsere og publisere informasjon innenfor rammen av B7-programmet”. Bellona peker videre på at denne informasjonen ikke skal preges av ”livsfjernhet” og ”dommedagsprofeti”, men bygges på vitenskapelige og pålitelige fakta. Dette skal ifølge Bellona bidra til at både samarbeidspartnere og samfunnet for øvrig skal kunne ta bedre beslutninger, og for å unngå en ”stigmatiserende symboldebatt som utelukkende er problemorientert”. Videre hevder Bellona at hele B7-programmet bygger på konsensusprinsippet: ” Ved at det blir etablert enighet om faktagrunnlaget blir det mulig å unngå at miljødebatten domineres av feilfokusede symbolsaker”.

Ovenfor har vi sett på Bellonas arbeidsfelt og noen av de viktigste målsettingene. Videre i oppgaven ønsker jeg å sette fokus på hva slags strategi man ønsker å benytte gitt de overnevnte målene.

5.4 Strategi – Fra pressgruppe til premissleverandør

Denne delen har jeg valgt å dele opp i to faser hvor man kan se et relativt klart skille i strategi og bruk av virkemidler. I den første fasen fra omkring 1986 til 1990 preges virkemidlene først og fremst av konflikt og konfrontasjon ovenfor andre miljøpolitiske aktører som offentlige myndigheter og næringsliv. I den andre fasen fra omkring 1990 og fremover preges virkemidlene i større grad av ønsket om å komme frem til løsninger gjennom konsensus og samarbeid med de samme aktørene. Litt forenklet kan man si at Bellonas strategi i den første fasen preges av ønsket om å opptre som pressgruppe mens man i den andre fasen ønsker å opptre som premissleverandør. Nedenfor vil jeg se nærmere på hva som kjennetegner disse to strategiene og mer konkret hvilke virkemidler Bellona bruker.

5.4.1 1986-1990: Kampen om å vinne konfliktene

Perioden fra omkring 1986 til 1990 preges altså i stor grad av en konfliktorientert strategisk tilnærming til andre miljøpolitiske aktører som stat og næringsliv, og i denne perioden var det spesielt kampen mot forurensning som stod sentralt. Bellona tok opp og videreførte på mange måter arven fra Natur og Ungdom de første årene, på dette tidspunktet var de andre miljøorganisasjonene lite aktive (Nilsen:1996).³¹ Denne konfronterende strategien de første årene gjenspeiles kanskje først og fremst i deres utstrakte bruk av aksjoner og sivil ulydighet som virkemiddel i miljøkampen. Et viktig redskap og virkemiddel i disse aksjonene har vært media, uten media blir aksjoner usynlige og lite tilgjengelige for både politikere og folk flest. Nedenfor vil jeg se nærmere på den viktige rollen som aksjoner og medier har hatt i Bellonas første år.

Aksjoner og sivil ulydighet

Aksjoner var Bellonas varemerke de første årene. Man husker gjerne 80-tallets Bellona som gjengen som lenket seg fast til fabrikkpiper og gravde frem gifttønner. I denne perioden vakte Bellona stor oppsikt og var i stand til å provosere både industridirektører og miljøvernministre. På tross av at virkemidlene var relativt

³¹ Bortsett fra de to nevnte miljøorganisasjonene Natur og Ungdom og Bellona, innenfor disse organisasjonene var det svært mye aktivitet i denne perioden.

uortodokse vant organisasjonen likevel frem med mange av sine saker, og de oppnådde en viss legitimitet i folket. Dette førte til en relativt sterk støtte blant befolkningen og Bellona opplevde å få mange støttemedlemmer, noe som var viktig blant annet fordi dette var den eneste inntektskilden organisasjonen hadde på denne tiden. Nedenfor vil jeg gi et kort historisk tilbakeblikk på noen av Bellonas mest tydelige og spektakulære aksjoner like før og etter organisasjonen formelt ble stiftet i 1986.

En av de første virkelig store kampene Bellona var med på å kjempe var kampen mot gruvebedriften *Titania AS* i Jøssingfjorden som startet allerede i 1983, altså tre år før selve dannelsen. Grunnleggerne av Miljøstiftelsen Bellona kom altså fra Natur og Ungdom, og det var i hovedsak disse som stod for Natur og Ungdoms aksjoner mot gruvebedriften *Titania* i Jøssingfjorden i 1983 og utover (Nilsen:1996:185). Sammen med Natur og Ungdom stod Bellonas grunnleggere (Frederic Hauge og Rune Haaland) frem med krav om at bedriften skulle lagre gruveslammet på land og ikke dumpe det i Jøssingfjorden. Etter at man ikke vant frem med sine krav eller sine forespørsler om møter med miljøvernministeren, okkuperer aksjonister fra Bellona og Natur og Ungdom kontoret til miljøvernminister Sissel Rønbeck i 1987.

En annen viktig hendelse rundt tidspunktet for opprettelsen var Unger-aksjonene. Foran et samlet pressekorps i 1985 gravde daværende medlem i Natur og Ungdom, Frederic Hauge, frem gifttønner i en aksjon mot *Unger fabrikker i Fredrikstad*. Kombinasjonen av dristige virkemidler og tilstedeværelsen av media førte til at denne saken fikk stor oppmerksomhet. Unger-saken førte blant annet til at manglende industrikontroll ble satt på dagsorden, og at Statens Forurensningstilsyn fikk ti nye stillinger opprettet nettopp til dette formålet. De neste årene fortsetter arbeidet med å kartlegge og aksjonere mot norsk industri og forurensning. I 1987 starter Bellona blant annet en viktig kamp mot industrigiganten *Norsk Hydro*. Bellona etterforsker klorfabrikken på Herøya og finner at 160 tonn kvikksølv er sluppet ut, man starter massive aksjoner og anmelder bedriften. I 1988 fortsetter kampen mot Norsk Hydro og

denne gangen påvises det store mengder dioksinutslipp. Dette fører til at Hydro på et senere tidspunkt bruker omlag 350 millioner på reduksjon av disse utslippene.

Både Titania-saken og aksjonene på Hydro og Unger hadde stor betydning for debatten om, og håndteringen av industriforurensning i Norge. Mer generelt hadde også disse industriaksjonene stor innvirkning på opinionen og på rekrutteringen til miljøbevegelsen på denne tiden. Særlig med Unger-aksjonen fikk opinion og politikere servert giften ”på direkten”, og det var med på å åpne øynene på folk (Persen og Johansen:1998). Alle disse sakene var imidlertid avhengige av å bli formidlet for å kunne skape den ønskede effekt, uten mediedekning ville aksjonene trolig oppnådd mindre oppmerksomhet og legitimitet.

I dag synes aksjoner og sivil ulydighet å ha mistet noe av sin betydning innenfor Bellona. Slike konfronterende strategier er i stor grad bytte ut med mer konsensus- og samarbeidsorienterte strategier. Det er i dag mer vanlig for Bellona å indirekte gi sin støtte til ulike aksjoner der dialog og samarbeid ikke fører frem (Hauge 2004 [intervju]). Dette har vi sett eksempler på blant annet under aksjoner mot utbyggingen av Snøhvit-feltet.

Medienes rolle

Første gang Frederic Hauge arrangerte en pressekonferanse var i 1983 da han var 17 år gammel. Hauge la pressekonferansen på en lørdag ettermiddag (det fantes ikke søndagsaviser) på en strand på Jæren uten veiforbindelse (Dagens Næringsliv:17 mars:2004). De påfølgende årene lærte Hauge å håndtere medier på en mer profesjonell måte, og Bellona figureerte de første årene hyppig i ulike medier. Om denne perioden sier Frederic Hauge (2004 [intervju]) at ”Det var kun én TV-kanal, og Bellona var på Dagsrevyen to ganger i uka”.

Mediedekning av de ulike aksjonene som Bellona har vært involvert i har hatt en rent *instrumentell funksjon* ved at visse miljøraker er blitt satt på den politiske dagsorden. På den andre siden kan også en slik mediedekning tenkes å bidra til at

miljøorganisasjonenes idealisme på denne tiden blir manifestert gjennom media, altså en mer *ekspressiv funksjon*. Gjennom media oppnår man synliggjøring av visse miljøraker, men på samme tid uttrykker man som vi husker en identitet og en idealisme.

På 80-og begynnelsen av 90-tallet ble media oppfattet som en sentral maktfaktor i kampen for å sette miljøraken på dagsorden, uten synliggjøring gjennom media mistet mye av deres aktivitet sin funksjon. Mediene fungerte på sett og vis som et ”talerør” for miljøorganisasjonene fordi man gjennom en slik oppmerksomhet omkring miljøproblemene bidro til å sette miljøryndere (offentlige myndigheter og industri) under press. Man kan på mange måter si at Bellona på denne tiden var avhengig av medier for å få legitimitet. Dette avhengighetsforholdet har endret seg noe, Frederic Hauge (2004 [intervju]) svarer klart avkreftende på spørsmålet om hvorvidt oppmerksomhet er like viktig i dag som for 20 år siden og sier videre at ”Det er klart at i den første oppmerksomhets-runden om å få miljø på dagsorden var det mye symboler og stigmatisering av en del problemstillinger....denne runden er vunnet”.

Selv om media av Bellona også i dag ofte nevnes som et viktig virkemiddel i miljøkampen, vil man kunne se en endret oppfatning av hvilken rolle disse skal ha. Der hvor mediene på 80-tallet fungerte som et sentralt maktmiddel og legitimering av miljøorganisasjonene har mediestrategien i dag en noe mer defensiv karakter. Bellona ”baserer sin medierepresentasjon på å motta og besvare henvendelser fra mediene” (Aanes:2000:74). Når Bellona først opptrer i ulike medier i dag er det som regel som eksperter på et spesifikt miljøområde. Med visse unntak kan man på sett og vis si at mediene de senere årene har fungert som en arena for utveksling av kunnskap om miljøspørsmål mellom ulike miljøpolitiske aktører.

Fokuset har i større grad enn før blitt flyttet fra indirekte konfrontasjon via media, til direkte dialog med andre aktører på miljøfeltet. Frederic Hauge uttaler i et intervju med Guttorm Aanes at:

mediene er en kanal der jeg vil si det har forandret seg veldig. Fordi mediene var en måte å påvirke myndigheter på, for å få myndighetene til å påvirke bedriftene. Nå snakker vi med bedriftene direkte. Og det er fryktelig mye enklere, og vi får fryktelig mye mer konkrete resultater, etter min mening (Aanes:2000:43).

Hauge viser her hvilken endring man har hatt i oppfatningen av medienes rolle i miljøkampen de siste årene. Det kan virke som om medienes rolle har endret seg fra å være en arena for synliggjøring og oppmerksomhet omkring miljøspørsmål til å bli en arena for utveksling av ekspertkunnskap.

5.4.2 1990-2004: Kampen om å vinne løsningene

Utover på 90-tallet dreier Bellonas miljøkamp seg mer i retning av hvilke miljøløsninger man bør velge enn hvordan man skal sette miljøsaken på dagsorden, denne kampen er jo allerede vunnet. Våpnene (virkemidlene) og strategien endres i takt med denne utviklingen. Under overskriften ”Forbereder seg til Snøhvit-kamp”³² skriver jurist i Bellona, Anders Hauge, på Bellonas hjemmesider at:

Bellonas juridiske avdeling er på plass i Brussel for å gjøre de siste forberedelser til morgendagens høring i Luxembourg. Sammen med det velrenommerte advokatfirmaet White & Case, sliper nå Bellona de juridiske knivene foran møtet med ESA, EU-kommisjonen og den norske stat i EFTA domstolen (Hauge:2003).

Sitatet fra Bellonas hjemmesider viser oss mange nye sider ved dagens Bellona. For det første viser det oss hva man i dag oppfatter som miljøkamp, for det andre hvilke våpen som bør anvendes i denne kampen, for det tredje hvor en slik kamp skal utkjempes, og for det fjerde hvilke allianser som er legitime i en slik kamp. Generelt sett opptrer Bellona nå i større grad som premissleverandør enn direkte konfronterende og konfliktskapende.

³² Denne saken gjelder EFTA-domstolen avgjørelse om hvorvidt Bellona og det tyske bioenergiselskapet TBW skal få *realitetsbehandlet* spørsmålet om ESAs godkjenning av statsstøtten var uforenlig med EØS-avtalen

Man ser at Bellona i større grad enn før blir opptatt av å samarbeide og forhandle frem løsninger der hvor man før foretrakk å aksjonere og skape konflikt. Utover på 90-tallet blir fysiske aksjoner i økende grad kombinert med tverrfaglige studier og ny miljølovgivning, dette gir Bellona nye arbeidsmuligheter (Hotvedt:2003). Strategisk er det skapt mange allianser i kampen om felles mål, allianser som har overrasket mange, men samtidig gitt resultater (Bellona:1996). Dag Hotvedt (2003) skriver om dette at:

selv om Bellonas varemerke er kompromissløshet og aksjonisme, er vi samtidig alltid villige til å lytte til andres synspunkter og til å akseptere nye og faglig holdbare argumenter.....Det er resultatene, ikke standpunktene, som teller.

Nettopp disse overnevnte trekkene er med på å definere Bellona som en ideologiløs, ”pragmatisk og resultatorientert organisasjon som er opptatt av å finne løsninger heller enn problemer”. Man kan på mange måter si at Bellona har beveget seg fra en konfliktbasert strategi til en mer konsensusbasert strategi. Det er likevel viktig å peke på at Bellona slett ikke tar avstand til bruk av aksjoner dersom de riktige forutsetningene er tilstede. Frederic Hauge (2004 [intervju]) hevder at ”Aksjoner fortsatt er nødvendig når man ønsker å skape en progresjon i en politisk prosess, eller på enkelttemaer”

Denne overnevnte dreiningen av strategi gjenspeiler seg blant annet i deres valg av virkemidler i miljøkampen, dette ser vi blant annet i Bellonas vektlegging av nettverksbygging og samarbeid samt deres fokus på bruken av økonomiske virkemidler sammen med utvikling av ny miljøkunnskap- og teknologi. La oss se nærmere på disse momentene.

Allianser og nettverksbygging

”Kampen om løsningene har vi bare så vidt begynt på, og denne kampen kan ikke vinnes uten et samarbeid med næringslivet. Dette var vårt utgangspunkt i 1995” (Hauge:2004 [Intervju])

De senere år har opprettelsen av ulike allianser og nettverksbygging med både politiske og økonomiske maktinstanser stått sentralt i Bellonas miljøarbeid³³. Vi har tidligere sett at organisasjonen under hvert av sine B7 områder: knytter ulike referansegrupper, som består av aktuelle bedriftssamarbeidspartnere, relevante fag- og forskningsmiljøer og offentlige myndigheter (Hotvedt:2003). Dette er ifølge Bellona viktig dersom man ønsker å oppnå gode løsninger på miljøproblemene. Hotvedt (2003) skriver at Bellona gjennom ulike samtaler, seminarer, møter og konferanser diskuterer seg frem til konsensus med samarbeidspartnerne ved hjelp av en tretrinns modell:

- 1) Hva er problemet?
- 2) Hva er målet?
- 3) Hvilke virkemidler?

På tross av at Bellona ikke mottar statlig driftsstøtte fordi organisasjonen er en ikke-demokratisk stiftelse, er organisasjonen hyppig brukt som *høringsinstans* i ulike miljøpolitiske forum. Spesielt innenfor gasskraftsaken finner vi mange eksempler på at Bellonas kompetanse har vært etterspurt og tilbudt, dette er bare ett av flere områder hvor Bellona har opparbeidet seg stor kunnskap. Noen mener at Bellonas ikke-demokratiske organisasjonsform gjør at man er i bedre stand til å fungere som et korrektiv og en motekspertise i slike sammenhenger.

Allianser med andre miljøorganisasjoner har også vært viktig for Bellona. I denne sammenhengen er det naturlig å vise til Natur og Ungdom som på tross av stor ulikhet med Bellona alltid har hatt en et nært samarbeid. Som vi har sett tidligere i oppgaven har de to miljøorganisasjonene stått sammen i mange miljøraker, og da særlig de første årene etter opprettelsen i 1986. Men også de senere årene har man sett et samarbeid mellom disse to organisasjonene, dette kommer kanskje særlig til uttrykk gjennom Snøhvit-saken. I denne saken har Bellona og Natur og Ungdom stått sammen i diverse medieutspill, aksjoner og andre markeringer.

³³ Kontakten med næringslivet ble styrket med opprettelsen av tidsskriftet *Bellona Magasin* fordi annonseinntektene gav et mye større inntektsgrunnlag enn fra støttemedlemmene

Økonomiske virkemidler og teknologi

”Tradisjonelle” forurensningsproblemer på 70- og 80-tallet ble i all hovedsak forsøkt løst med administrative virkemidler som for eksempel opprettelse av nye myndighetsorganer samt ny lovgivning. Utover på 90-tallet vokste det frem nye miljøproblemer der man måtte finne nye virkemidler, her fikk ny miljøteknologi sammen med økonomiske virkemidler en sentral plass. I 1989 utarbeidet blant annet Statistisk Sentralbyrå en rapport (SIMEN 1989) som kunne konkludere med at det ikke var store konflikter mellom redusert utslipp av CO₂ og økonomisk vekst. Logikken ligger i at miljøvern/utvikling av effektiv miljøteknologi skulle lønne seg økonomisk og at forurensning skulle koste dyrt. Oppfatningen av at økonomiske virkemidler sammen med utvikling av ny miljøteknologi muliggjør både vekst og vern vokste seg sterk utover på 90-tallet, ikke bare blant myndigheter og næringsliv, men også i deler av miljøbevegelsen.

Bellona vokste som nevnt frem i denne perioden hvor teknologien og de økonomiske virkemidler ble en viktigere del av miljøvernet. Til teknisk ukeblad (1997) uttaler Frederic Hauge at: *Vi er teknologi-optimister. De problemene vi påpeker, kan løses gjennom teknologi som enten finnes eller kan utvikles (Teknisk Ukeblad:1997)*. På denne måten signaliserer Bellona at man ved hjelp av utvikling av riktig teknologi kan løse de miljøproblemene vi står ovenfor. Vår nåværende livsstil kan med andre ord opprettholdes bare vi passer på å utvikle ny og bedre miljøteknologi. I en rapport Bellona gav ut i 1999 om miljøeffektive løsninger i det 21. århundret skriver man blant annet at: Den teknologiske utviklingen åpner mulighetene for svært kraftige kutt i vårt elektrisitetsforbruk uten noen reduksjoner i den komforten mange nordmenn har vent seg til (Palm m.fl:1999:57).

Bellona kan nok sies å være en av de miljøvernorganisasjonene i Norge som stiller seg mest positivt til bruken økonomiske og teknologiske virkemidler.³⁴ Bruken av grønne skatter og miljøavgifter sammen med utvikling av ny miljøkunnskap- og teknologi blir

³⁴ Det må nevnes at de aller fleste miljøorganisasjoner i Norge i dag stiller seg positivt til bruken av miljøteknologi og økonomiske virkemidler

viktigere og viktigere og gjør at nettopp vekst kan forenes med vern. I årsrapporten for 2002 skriver Bellona at:

Det kreves store investeringer i grønn teknologiutvikling og grønne infrastrukturløsninger. Bellona har derfor satset både på å øke mengden tilgjengelig kapital for grønne investeringer og på assistanse til bedrifter/personer med gode løsninger, men med behov for et bedre kontaktnett, frisk kapital eller økt markeds-/teknologiinnsikt³⁵

En generell utvikling mot et mer globalisert miljøfelt har ikke bare påvirket hvilke målsettinger Bellona setter seg, det kan også tenkes at man i større grad er tilbøyelig til å ta i bruk økonomiske virkemidler. Nettopp i tråd med en nyliberalistisk samfunnsutvikling vil man kunne finne en generell ide om at: Økonomisk vekst og miljøreguleringer kan kombineres gjennom bruk av økonomiske virkemidler som avgifter og omsettelige kvoter (Kasa m.fl:2001)

Språket som virkemiddel

Språk virker identitetsskapende og i Bellonas første år preges språket av relativt ”frisk” terminologi, noe som også gjenspeiles i deres uortodokse metoder. Vi har sett at denne terminologien har blitt moderert og i noen tilfeller blitt svært lik den som brukes i forvaltning og næringsliv. Dette kan tyde på at Bellona enten har blitt mer taktiske, eller at modellforutsetningene i avveiningsmodellene har ”gått inn” i språket deres (Gundersen:1991). Christina Søgård skriver i en kronikk i Dagbladet om Bellona at: slagord som; ”dialog”, ”realpolitikk” og ”bærekraftig utvikling” erstatter deres gamle vokabular; ”jeg spyr av politikernes miljøpreik”, ”vi skal grave frem dritten” og ”vi okkuperer” (Søgård:1996). Man kan se tendenser til at språket i Bellona orienteres mot en mer økonomisk oppfatningen av virkemidlene innenfor miljøpolitikk, dette innebærer at begreper som for eksempel ”kostnadseffektivitet” blir en viktig del av

³⁵ Bellonas årsrapport 2002, B4, URL: http://www.bellona.no/no/om_bellona/annual_2002/29680.html

vokabularet. Denne utviklingen symboliserer en tilnærming til andre miljøpolitiske aktører som stat og næringsliv.

Det kan synes som om språket som Bellona benytter, enten det er den ”friske” eller den mer moderate terminologien, fungerer som et viktig virkemiddel på hver sin måte og på hvert sitt plan. På den ene side bidrar en ”frisk” terminologi på 80-tallet til en synliggjøring og provokasjon, på den andre side innbyr den mer moderate terminologien til samarbeid, gjensidig forståelse og konsensus. Man kan på mange måter si at endring av språkbruken viser til en større endring av oppfatningen av hvilken rolle miljøorganisasjonene skal ha. Skal språket bidra til konflikt eller samarbeid?

5.4.3 Sterk kritikk av Bellonas strategi

Mange har likt dårlig den utviklingen man har sett innenfor Bellona de siste årene. Kritikken mot Bellona går ofte på at man stiller seg kritisk til deres mulighet for å opptre uavhengig ovenfor næringslivet, her pekes det på organisasjonens nære samarbeid med en rekke bedrifter og foretak. Det settes spørsmålstegn både ved deres faglige og økonomisk uavhengighet. Noen oppfatter rett og slett at Bellona har havnet på ”feil side” i miljøkampen, noe Bellona selv oppfatter annerledes. I påstanden om at samarbeid med myndigheter gir mindre frihet, svarer hele 68,1 prosent av Bellonas medlemmer seg delvis- eller helt uenige (Miljøvernundersøkelsen: 1995:M97). Den ”spenstige” diskusjonen nedenfor viser oss litt av motsetningene på dette området.

Daværende leder i Naturvernforbundet, Gunnar Album, hevder ovenfor Dagbladet at han mener at Frederic Hauge og Bellona er i ferd med å bli en ”callgirl” i norsk miljøbevegelse (Dagbladet:2002a). Hauge går til motangrep med påstanden om at ”Album er en forbanna løgnhals” og viser til at ”den dagen vi ikke er uavhengige, vil ikke næringslivet ha vår ekspertise” (Dagbladet:2002b).

På tross av den sterke kritikken mot Bellona de senere årene, viser det seg at Bellona er en av de miljøorganisasjonene i Norge som har størst legitimitet både i befolkningen og i stat og næringsliv (Bortne m.fl:2002). Uansett viser debatten ovenfor oss ulike

oppfatningene av hvilke virkemidler som anses som legitime i kampen for et bedre miljø.

5.5 Organisering – Demokrati vs. effektivitet

I kapittelet ovenfor har vi sett hvilken strategi Bellona har valgt å benytte for å oppnå sine målsettinger. I dette kapittelet vil jeg se nærmere på hvilken måte organisasjonen har valgt å organisere seg. Man kan på mange måter si at valg av organisasjonsform blir en del av strategien nettopp fordi ulike organisasjonsformer fører med seg ulike muligheter og begrensninger mht. måloppnåelse. Jeg har valgt å fokusere dette kapittelet omkring Bellonas forhold til demokrati og effektivitet. Demokrati og effektivitet representerer på mange måter to ulike verdiorienteringer innenfor norske miljøvernorganisasjoner de siste årene hvor hensynet til effektivitet har gått på bekostning av hensynet til demokrati.³⁶ Nedenfor vil jeg diskutere dette i lys av organiseringen av Bellona, her vil jeg fokusere på Bellonas valg av stiftelse som organisasjonsform, deres inntektsgrunnlag samt medlemmenes rolle.

5.5.1 Stiftelse som organisasjonsform

Bellona operates more like a company than a charity: its “members” are essentially financial supporters who lack a formal voice in the organization’s decisionmaking proceses....some would regard the foundation as more of a consulting firm than a environmental group (Hunold m.fl:2001:9)

Bellona er etablert som en ideell stiftelse. Dette er *en ikke-demokratisk* organisasjonsform, der medlemmene ikke har noen formell innflytelse og hvor det er styret og ledelsen som har all formell makt (Bortne m.fl:2002). Denne måten å organisere seg på ble vanligere innenfor miljøbevegelsen utover på 90-tallet,

³⁶ Noen vil nok si at disse to verdiene er utfyllende heller enn gjensidig utelukkende, det kommer an på hvilken definisjon av begrepene man legger til grunn

Greenpeace og Miljøvernforbundet er andre miljøorganisasjoner som er etablert som stiftelser.

Dersom man ser på Bellonas formelle organisering vil vi se at den består av et styre som øverste besluttende organ. Dette styret har fem medlemmer og tre varamedlemmer. Sammensetningen av dette styret fremkommer på følgende måte:

- 1) Stifterne velger styrets leder, to styremedlemmer og to varamedlemmer
- 2) Stiftelsens ansatte velger to styremedlemmer og et varamedlem

Ifølge Dag Hotvedt i Bellona har man valgt denne måten å organisere seg på for å sikre fleksibilitet, lite byråkrati og evne til å reagere raskt på ulike saker og hendelser (Hotvedt:2003). Nettopp dette var jo viktige årsaker til at Frederic Hauge og Rune Haaland gikk brøt ut fra Natur og Ungdom for å danne Bellona i 1986, nemlig fordi de anså Natur og Ungdoms demokratiske organisasjonsform som tung og byråkratisk. Man ønsket en liten, mobil og handlekraftig organisasjon som kunne bruke sine ressurser på å holde seg faglig oppdatert, undersøke, dokumentere og slå til mot miljøsyndere når det var nødvendig, og uten å sinkes av et tungt internt byråkrati (Nilsen:1996:186). Om bruddet med Natur og Ungdom skriver Åsne Berre Persen og Nils Herman Ranum (1996) at noe av misnøyen hang sammen med at både Frederic Hauge og Rune Haaland ville ha større handlefrihet enn de kunne få i en demokratisk organisasjon. Miljøstiftelsen Bellona fikk en helt annen struktur enn den som fantes i NU [Natur og Ungdom] fri for sentralutvalg, landsmøter og landsstyrer. Dessuten vil en slik ikke-demokratisk organisasjonsform gjøre det vanskeligere å bli ”kuppet” av venstresiden i norsk politikk, en venstreside som Frederic Hauge oppfatter å være dominert av ”raddiser” (2004 [intervju]).

5.5.2 Organisasjonsform og inntektsgrunnlag

Bellonas valg av organisasjonsform har direkte innvirkning på Bellonas inntektsgrunnlag. Valget av ikke-demokratisk stiftelse som organisasjonsform betyr at Bellona de første årene måtte basere sitt inntektsgrunnlag på *frivillige pengegaver* fra støttemedlemmer. De senere årene har arbeidet med å skaffe seg støttemedlemmer blitt

prioritert ned, og i 1996 utgjorde inntekten fra støttemedlemmer bare 10% av inntektsgrunnlaget. Ulike former for *næringslivsstøtte* har blitt en viktigere og viktigere inntektskilde for Bellona, og i 1996 utgjorde dette hele 60% av organisasjonens samlede inntekter (Nilsen:1996:194). Den mest vanlige formen for støtte fra næringslivet er kjøp av støtteannonser i Bellona Magasin. Som nevnt er denne støtten blitt sterkt kritisert med hensyn til Bellonas uavhengighet.

Årsaken til at Bellonas inntekter i så stor grad er avhengig av næringslivet er som vi har vært inne på at staten ikke gir generell driftsstøtte til organisasjoner som ikke er demokratisk oppbygd. Miljøverndepartementet begrunner dette med at:

Tilskuddsordningen skal bidra til å opprettholde en bredde av demokratisk oppbygde, landsomfattende organisasjoner med miljøvern som hovedarbeidsfelt, for å sikre frivillig engasjement og styrke medvikningen i miljøvernsspørsmål lokalt og sentralt, basert på faglig innsikt....Det gis ikke driftsstøtte til private stiftelser over denne posten (St. Prp. Nr. 1, 2000)

Det gis derimot statlig *prosjektstøtte* til Bellona både fra Utenriksdepartementet og Miljøverndepartementet. I stadig økende grad har vi sett at offentlig sektor velger å gi prosjektstøtte fremfor driftsstøtte (Bortne m.fl:2002). For å motta prosjektstøtte trenger ikke organisasjonen å være demokratisk oppbygd. I 1999 mottok for eksempel Bellona ca. tre millioner kroner i prosjektstøtte, mye takket være organisasjonens engasjement omkring atomsikkerhet i Russland (Bortne m.fl:2002).

5.5.3 Medlemmenes rolle

Bellonas måte å organisere seg på vil naturligvis påvirke hvilken rolle medlemmene har i organisasjonen. En ikke-demokratisk organisasjonsform vil i stor grad redusere den reelle betydningen av medlemmer og føre til en større avstand til ledelsen. I miljøvernundersøkelsen fra 1995, M105, svarer hele 55,6 prosent av Bellonas

medlemmer seg helt enige i at ledelsen skal handle på egenhånd. Bellona er i denne undersøkelsen klarest i sin oppfatning i forhold til de andre miljøorganisasjonene.

Medlemmenes rolle i organisasjonen er i dag redusert til økonomiske bidragsytere som støttemedlemmer. Antall støttemedlemmer har de siste årene gått drastisk ned og er i dag omkring 4000 personer som betaler mellom 50 og 500 kr. i måneden. Denne medlemsrollen står i skarp kontrast til den oppfatningen man hadde på 70-tallet hvor medlemmene utgjorde selve kjernen i organisasjonen og der rollen som aktiv deltaker stod sentralt. Det kan synes som om medlemmenes rolle i dag er mer av instrumentell art enn ekspressiv art.

5.6 Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett nærmere på kjennetegn ved Bellonas historiske bakgrunn, samt stiftelsens arbeidsfelt, strategi og organisering. Vi har sett at Bellona vokser frem i en slags brytningstid hvor miljøvernet beveger seg bort fra 60- og 70-tallets oppfatning av miljøbevegelsen som en aktiv ideologisk og politisk massebevegelse. Både miljøvernets form (organisering og strategi) og miljøvernets innhold (mål og arbeidsfelt) gjenspeiler denne utviklingen.

Vi har sett at Bellona preges av et relativt snevert arbeidsfelt hvor fokus har blitt flyttet fra industriforurensning de første årene til mer globale og internasjonale miljøspørsmål. Bellonas strategi og virkemiddelbruk har endret seg i takt med dette. Vi har sett at den overordnede strategien i dag preges av ønske om konsensus og samarbeid heller enn konflikt ovenfor andre miljøpolitiske aktører som stat og næringsliv, denne utviklingen har påvirket valg av virkemidler i Bellona. Vi har sett at anvendelse av økonomiske virkemidler sammen med utvikling av ny miljøteknologi/kunnskap (og språk) har blitt viktige redskaper i Bellonas overordnede strategi. Bellonas måte å organisere seg på reflekterer på flere måter deres arbeidsfelt og strategi. Bellona er etablert som en stiftelse, dette innebærer en ikke-demokratisk organisasjonsform hvor ønsket om effektivitet og mobilitet prioriteres fremfor medlemsdemokrati og massebevegelse.

6. ANALYSE – Arv og utvikling

6.1 Innledning

I denne delen av oppgaven ønsker jeg å analysere det empiriske materialet som ble gjennomgått i forrige kapittel. Nærmere bestemt ønsker jeg her å knytte mine empiriske funn opp mot de to ideologiske tilnærmingene. Siktemålet med analysen vil være å besvare spørsmålet om *i hvor stor grad henholdsvis økologisme og økologisk modernisering er i overensstemmelse med trekk ved mål, virkemidler og organisering innenfor Natur og Ungdom og Bellona de siste 20 årene?* Et sentralt underliggende tema i denne sammenhengen vil bli spørsmålet omkring konflikt og konsensus innenfor de to organisasjonenes forhold til andre aktører på miljøfeltet.

Jeg har valgt å strukturere analysen ved å la hver av de enkelte dimensjonene mål, virkemidler og organisering, danne utgangspunktet for hvert kapittel. Innenfor hvert av disse kapitlene vil jeg se nærmere på trekk ved de to miljøorganisasjonene gitt våre forventninger om kjennetegn ved økologisme og økologisk modernisering som ble gjennomgått i kapittel 2.³⁷ I tabell 1. ble de viktigste forventningene skissert opp.

6.2 Målsettinger – ideologisk arv eller ideologisk forvitring?

Som vi husker så vil en organisasjons målsettinger sammen med virkemidler være en fruktbar dimensjon dersom man ønsker å studere ideologisk profil (Østerud m.fl:1997). Miljøpolitiske mål kan fortelle oss noe om hva man ønsker å oppnå både på et mer overordnet plan samt innenfor mer konkrete arbeidsområder.

Gjennomgangen av de to ideologiske tilnærmingene i kapittel 3 viste oss at man opererer med til dels ulike målsettinger på, noe som blant annet kan tilbakeføres til den ideologiske konteksten som hver av de to tilnærmingene har sitt utspring i.

³⁷ Her kunne jeg også valgt å se de to miljøorganisasjonene sammen, men siden dette ikke er en komparativ studie så har jeg valgt å behandle dem hver for seg.

Innenfor **økologismen** så vi at målsettingene i stor grad vil kunne knyttes opp til en mer helhetlig og ideologisk profil.³⁸ Målene vil her bære preg av et overordnet ønske om en radikal endring av vår eksisterende samfunnsorden mot et bærekraftig samfunn preget av økologisk balanse. Her knyttes gjerne begrepet økologisk balanse til oppfatningen av naturen som et begrenset og ”lukket” system (tesen om grenser for vekst), samt oppfatningen av naturen som en kompleks enheten (tesen om enhet og kompleksitet). Et overordnet trekk ved økologismen var som vi husker at vekst og vern oppfattes som to motstridende størrelser. Med dette som utgangspunkt vil målsettingene innenfor økologismen i stor grad sies å være rettet inn mot *konflikt* mer enn konsensus, nettopp i tråd med oppfatningen av miljøbevegelsen som en alternativ bevegelse.

Økologisk modernisering vil som vi husker ha et annet fokus, målsettingene vil her i stor grad mangle koblingen til en helhetlig ideologisk profil. De miljøpolitiske målene preges gjerne av fokus på isolerte enkeltsaker, og det finnes sjelden noen ideologisk begrunnelse for hvorfor nettopp disse sakene er viktige. Målene preges videre av en overordnet tro på at vekst og vern er to størrelser som lar seg forene dersom man anvender teknologi og økonomi på en riktig måte. I motsetning til økologismen vil målsettingene innenfor økologisk modernisering være mer rettet inn mot et ønske om å oppnå *konsensus og samarbeid*.

6.2.1 Natur og Ungdom

Den empiriske gjennomgangen av Natur og Ungdom i kapittel 3 viste oss på mange måter en organisasjon som fortsatt preges av den ideologiske referanserammen som vokser frem på 60- og 70-tallet. Natur og Ungdoms ideologiske profil og miljøpolitiske målsettinger er i stor grad i overenstemmelse med sentrale trekk ved økologistisk tankegang, selv om enkelte av de ideologiske elementene riktignok synes å være tonet noe ned de senere årene, noe som kan tenkes å skyldes økt innslag av økologisk modernisering.

³⁸ Selve grunnlaget for denne ideologiske profilen ble som vi husker basert på tre overordnede teser: Tesen om grenser for vekst, tesen om teknologiens begrensning, og tesen om enhet og kompleksitet. Denne ideologiske profilen kommer ikke bare til uttrykk i målene, men også som vi skal se senere i deres strategi og organisering.

Vi har sett at Natur og Ungdom fortsatt fremstår som en relativt radikal og *systemkritisk* miljøorganisasjon, dette er et trekk som kan tolkes i tråd med grønn rasjonalisme innenfor økologismen. De systemkritiske elementene gjenspeilet seg både i Natur og Ungdoms mer overordnede ideologiske orientering, samt i de mer konkrete målene og arbeidsområdene. På et mer generelt plan peker organisasjonen blant annet på nødvendigheten av å få i stand ”*grunnleggende strukturelle endringer*” for å løse miljøproblemene (Persen og Ranum:1996). Den alternative holdningen kommer særlig til syne i organisasjonens oppfatning av energispørsmålet, her pekte Natur og ungdom blant annet på at ”kampen mot utbygging av gasskraftverk, vannkraft og oljeboring i bunn og grunn er en kamp for en annerledes energipolitikk” (Natur og Ungdom: 2003: Energi & Klima). Innenfor dette området ble det videre krevd at man innførte full stopp i olje- og gassutvinning på nye felt, samt en kraftig redusering av tempoet i allerede eksisterende felt. Dessuten ble også foreslått å redusere utslipp av klimagasser med hele 60-80 prosent. Dette er bare noen få konkrete eksempler på Natur og Ungdoms radikale og mer alternative karakter og vil kunne tolkes som et uttrykk for en tankegang som er i tråd med økologismen hvor det pekes på nødvendigheten av å gjennomføre dramatiske endringer i vårt politiske, sosiale og økonomiske samfunnssystem.

Når det derimot gjelder økologismens målsetting om *livsstilsendringer* (grønn romantikk), så synes dette momentet å ha fått en mindre sentral plass innenfor Natur og Ungdom enn før³⁹. I denne sammenhengen viser man blant annet til at miljøkampen først og fremst bør utkjempes på den offentlige politiske arena, og at man politisk må legge til rette for en alternativ livsstil før man kan kreve at befolkningen endrer sitt atferdsmønster. Dette trekket synes å gjenspeile et mer generelt skifte av fokus bort fra det sivile samfunn mot offentlige myndigheter og politiske styringssystemer. En slik endring av fokus er i overenstemmelse med fremveksten av den økologiske moderniseringen og den nye mulighetsstrukturen som utvikler seg fra midten av 80-

³⁹ Det vil likevel fortsatt være områder som Natur og Ungdom arbeider med som går i retning av ønske om livsstilsendringer, ”Grønt Spatak” er et eksempel på dette. Man peker jo også på nødvendigheten av redusert forbruk, noe som kan tolkes som ønske om livsstilsendringer, men ikke nødvendigvis mentalitetsendring.

tallet og fremover der blant annet dialog og samarbeid med andre aktører på miljøfeltet blir viktigere. Som vi skal se senere så har nettopp samarbeid med offentlige myndigheter blitt et mer legitimt virkemiddel også innenfor Natur og Ungdom. Dette kan tyde på at selv om økologismens målsetting om å få i stand en bredest mulig folkebevegelse fortsatt synes å stå sentralt så ønsker man å kombinere dette med samarbeid og dialog.

De radikale og systemkritiske elementene innenfor Natur og Ungdom kommer kanskje best til uttrykk dersom vi ser nærmere på hvilken begrunnelse man gir for nødvendigheten av nettopp disse endringene. De aller fleste målsettingene innenfor Natur og Ungdom synes å ha sitt opphav i ønsket om å få i stand en *redusert vekst* i vår produksjon og i vårt forbruk, her ble det som vi husker særlig pekt på den vestlige og industrialiserte delen av verden. Nettopp denne sterke motstanden mot fortsatt vekst danner på mange måter selve det ideologiske fundamentet innenfor økologistisk tankegang hvor kampen mot vestlig produksjons- og konsumsjons ideologi etter krigen stod i sentrum (Næss:1974). I kapittel 3 så vi dessuten at Natur og Ungdom knytter mange av de mer konkrete miljøproblemene opp mot nettopp vekstproblematikken, og organisasjonens argumentasjon på dette området synes å ligne økologismens oppfatning om at fortsatt *vekst står i et motsetningsforhold vern* og at naturen er å oppfatte som et ”lukket” og ”endelig” system. Når det snakkes om vekstproblematikken så legger gjerne Natur og Ungdom spesielt vekt på olje- og energispørsmålet i forhold til klimaproblematikken, målsettingene på dette området var som vi har sett relativt ambisiøse.

Natur og Ungdoms problematisering av forholdet mellom vekst og vern kommer klart til uttrykk dersom man ser nærmere på deres oppfatning av *økologisk balanse*. I likhet med økologismen betrakter også Natur og Ungdom økologisk balanse som en slags overordnet målsetting. Balanse og likevekt angir på sett og vis premissene for veksten og forbruket. Man refererer gjerne til økologisk balanse og ”likevekt” i ulike sammenhenger, alt fra globale miljøspørsmål som klimaendringer til mer lokale problemer som utrydding av dyrearter. I tråd med økologistisk tankegang understreker

også Natur og Ungdom at man bør sette økt fokus på verdens *befolkningsvekst* og hvilke problemer denne fører med seg i forhold til jordas begrensede ressurser.

Den økologiske balansen problematiseres også i forhold til målsettingen om å bevare det *biologiske mangfoldet*, dette er også i tråd med økologismen og dens tese om enhet og kompleksitet hvor artsmangfoldet må opprettholdes for at det økologiske systemet skal fungere som helhet. I denne sammenhengen har vi sett at Natur og Ungdom peker på betydningen av at mangfold gir stabilitet, dette eksemplifiseres blant annet ved å vise til at ”en artsrik naturskog er mindre sårbar ved ekstreme værforhold som flom, tørke, storm, etc” (Natur og Ungdom:2000). Et mer konkret eksempel på en lignende tankegang de senere årene finner vi i Natur og Ungdoms motstand mot utbygging av Regionfelt Østlandet, her ble det som vi husker spesielt pekt på effekten av å forringe det biologiske mangfoldet.

Denne understrekningen av viktigheten av opprettholdelse av det biologiske mangfoldet viser oss også et ønske om å se økosystemets elementer i sammenheng og som en helhet, dette gjenspeilet seg i Natur og Ungdoms arbeidsfelt. Gjennomgangen i kapittel 4 viste oss at Natur og Ungdom opererer med et relativt ***bredt arbeidsfelt***. Informantene fra Natur og Ungdom pekte alle på betydningen av å se *små og store saker i sammenheng* (”handle lokalt og tenke globalt”), denne oppfatningen står sentralt innenfor organisasjonen. Man begrunner dette standpunktet blant annet med at ”de fleste regionale og globale saker kan føres tilbake til lokale forhold” (Haltbrekken:2003 [intervju]). Sett under ett kan dette i likhet med økologismens tese om enhet og kompleksitet tolkes som et ønske om å se naturen og samfunnet som en kompleks sammensatt enhet, og at man av denne grunn ikke kan isolere enkeltelementer i det økologiske systemet. Natur og Ungdoms sterke fokus på desentralisering kan også tenkes å være uttrykk for en slik helhetstankegang. Lokalperspektivet vektlegger jo som vi husker nettopp at alle miljøproblemer kan tilbakeføres til lokale forhold. Dette kan tolkes som uttrykk for en *holistisk tankegang* og er i tråd med sentrale trekk ved økologismens tankegang omkring enhet og

kompleksitet.⁴⁰ Man betrakter miljøproblemene i stor grad som et komplekst fenomen som må analyseres og løses som en helhet mer enn som enkeltsaker, miljøproblemene henger sammen.

På tross av at Natur og Ungdom fremdeles opererer med et bredt arbeidsfelt og ønsker å sette fokus på de “store” sammenhengene som vi har sett ovenfor, ser vi at Natur og Ungdom utover på 80-tallet mistet noe evnen til å kunne tenke ideologi og helhet til fordel for et *større fokus på enkeltsaker* (Gundersen:1991:28). Dagens leder i Natur og Ungdom, Ane Hansdatter Kismul hevdet at ”Vi har en strukturell kritikk, men denne kombineres med fokus på enkeltsaker” (2004 [intervju]). Dette utviklingstrekket kan tenkes å skyldes påvirkning fra den økologiske moderniseringens mer løsningsorienterte og pragmatiske holdning til miljøproblematikken som vokser frem utover på 90-tallet. Her legges det som vi husker stor vekt på å komme frem til løsninger gjennom en dialog og samarbeid hvor man tok sikte på å utvikle en felles forståelse av miljøproblemene basert på spesialisert faktakunnskap omkring enkeltsaker, her blir de ideologiske elementene blir tonet ned.

Menneskets plass i denne helheten har i liten grad blitt problematisert i Natur og Ungdom de senere årene. På 70-tallet deltok man aktivt i debatten om hvorvidt mennesket står i noen særstilling i forhold til resten av naturens elementer. Her fremstod gjerne Natur og Ungdom med et såkalt *økosentrisk standpunkt* hvor mennesket ikke står i noen særstilling. På tross av at slike ideologiske debatter er sjeldne i dag så arrangerer fortsatt Natur og Ungdom såkalt økofilosofisk verksted på hvert landsmøte hvor Sigmund Kvaløy Sætreng er fast møteleder (Boasson:2003 [Intervju]). Hvorvidt disse møtene har noen reell ideologisk betydning for organisasjonen er imidlertid vanskelig å si. Gjennomgangen av Natur og Ungdom viser oss at man gjerne understreker hensynet til både naturens egenverdi og dens verdi for mennesket.

⁴⁰ Holisme, eller helhetslære, betegner en antakelse om at komplekse fenomener utgjør en helhet som ikke kan analyseres ved å oppstykkes i enkeltdeler (Østerud m.fl:1997:84)

6.2.2 Bellona

Sett under ett så kan det virke som om Bellonas miljøpolitiske målsettinger og arbeidsfelt er mer i overenstemmelse med økologisk modernisering enn økologisme, selv om enkelte trekk umiddelbart vil kunne tolkes som uttrykk for økologistisk tankegang. Fellestrekkene med økologisk modernisering gjenspeilet seg både i deres manglende ideologiske overbygning og i begrunnelsen for dette, samt mer konkret i deres arbeidsfelt og målsettinger. I likhet med Natur og Ungdom synes altså også Bellona å preges av den historiske konteksten som den springer ut fra.

Som vi husker fra den empiriske gjennomgangen påberoper Bellona seg å være *en ikke-ideologisk* miljøstiftelse som ønsker å arbeide “*løsnings- og resultatorientert*”. Dagens leder i Bellona, Frederic Hauge sier at i stedet for bare å peke på miljøproblemene så er det viktigere å vise til hva man kan gjøre for å løse dem. Hauge hevdet videre at ”kampen om å sette miljøproblemet på dagsorden er vunnet, nå må man konsentrere seg om å vinne kampen om løsningene”(2004 [intervju]). Bellonas mer pragmatiske og løsningsorienterte profil kan tenkes å signalisere et ønske om å distansere seg fra de mer tradisjonelle miljøorganisasjonene og deres måte å arbeide på, hvor de ideologiske prinsippene blir styrende heller enn løsninger og resultater. Fellestrekkene til økologisk modernisering og dens reaksjon mot den ideologisk-baserte miljøbevegelsen som utviklet seg på 60- og 70-tallet er på dette området relativt klare. Økologisk modernisering karakteriserte denne type miljøbevegelse som ”livsfjernhet” og ”dommedagsprofeti”. Vi ser også at Bellonas tilnærming vil kunne tenkes å innebære en økt grad av samarbeid og konsensus, dette skal vi se nærmere på i gjennomgangen av virkemidlene senere.

I den empiriske gjennomgangen så vi også at Bellona kjennetegnes av et *snevert arbeidsfeltet* sammenlignet for eksempel med Natur og Ungdom (Bortne m.fl:2002). Man ønsker innenfor Bellona i større grad å sette fokus på noen få enkeltsaker heller enn de store kontekstuelle sammenhengene når man arbeider med miljøvern. Frederic Hauge peker i denne sammenhengen spesielt på betydningen av å sette seg klare og realistiske mål, og at man ikke bør uttale seg om saker man ikke har greie på (2003

[intervju]). Bellonas tenkemåte ser altså ut til å mangle de mer helhetlige og overordnede perspektivene som økologismen og 70-tallets miljøbevegelse ble kjennetegnet av (Gundersen:1991:27). Dette utviklingstrekket vil være i overenstemmelse med utviklingen av økologisk modernisering utover på 90-tallet og deres vektleggingen av spesialisert og faktabasert kunnskap innenfor enkeltsaker.

Bellona fremstår på denne måten i større grad som en *spesialisert og faktabasert* miljøorganisasjon som vektlegger betydningen av sakskunnskap heller enn ideologiske prinsipper. Dette er også som vi husker sentrale kjennetegn ved økologisk modernisering. Bellonas introduksjon av *B7-programmet* viser oss på mange måter noe av denne måten å tenke på. For det første viser B7-områdene en spesialisert og ordnet struktur med definerte program og konkrete målsettinger. For det andre viser også B7 områdene den mer konsensusorienterte og løsningsbaserte profilen som Bellona har utviklet, her pekes det på inkludering av ulike relevante referansegrupper og vektleggingen av å skape et felles standpunkt basert på fakta omkring enkeltsakene.

Selv om Bellonas arbeidsfelt fortsatt er relativt snevert så har man riktignok sett en *utvidelse av arbeidsfeltet* både tematisk og geografisk siden oppstarten i 1986. Bellona har som vi husker gått fra et ensidig fokus på forurensningssaker i Norge til også å fokusere på miljøproblematikk utenfor Norges grenser, her vil miljøproblemene i Russland stå i en særstilling. Rent tematisk vil man også kunne finne at organisasjonen har utvidet sitt arbeidsfelt noe til også å gjelde globale miljøraker som global oppvarming, sur nedbør, etc⁴¹. Det er likevel lite som tyder på at utvidelsen av arbeidsfeltet til Bellona de siste årene skyldes et ønske om å se miljøproblematikken i en bredere kontekst i likhet med økologismen, det kan virke som om fokuset på isolerte enkeltsaker opprettholdes til tross for et bredere tematisk og geografisk arbeidsfelt. Det virker mer rimelig å tolke dette som et uttrykk for en pragmatisk tilpasning til miljøproblemenes endrede karakter. Det kan også tenkes at Bellona har valgt å arbeide med flere miljøområder for å oppnå en større tilgang til ”markedet”,

⁴¹ Det er naturligvis viktig å peke på at en endring i tematisk fokus i stor grad vil være nært knyttet opp mot endring av geografisk fokus.

ved å utvide arbeidsområdet vil man også utvide et potensielt inntektsgrunnlag gjennom økte sponsorinntekter fra flere aktører.

Sett under ett viste kapittel 4 oss at Bellona i stor grad forsøker å kombinere **vekst og vern**, og behandler dem som to kompatible størrelser. Generelt sett problematiseres denne dimensjonen i liten grad, noe som er i klar overenstemmelse med økologiske moderniseringen og dens oppfatning av muligheten for å oppnå ”doble gevinster”. Bellonas rapport om “miljøeffektive løsninger i det 21. århundre” viste oss noe av denne tankegangen hvor “*ingen drastiske endringer er nødvendige*”, her peker man blant annet på at man kan oppnå miljøvern ”uten noen reduksjoner i den komforten mange nordmenn har vent seg til” (Palm m.fl:1999:57). Det vil naturligvis være mulig å tolke dette sitatet på ulike måter, det man derimot kan slå fast er at Bellona gir tydelige signaler om at ingen radikale endringer i vårt nåværende forbruksmønster er nødvendig for å oppnå et miljøvennlig samfunn. Det er et generelt trekk ved Bellonas utforming av målsettinger, nemlig at de skal være “spiselige” for andre miljøpolitiske aktører som stat og næringsliv nettopp fordi det skal være mulig å oppnå et *samarbeid og konsensus* omkring viktige miljøsaker. Man ønsker i likhet med økologisk modernisering å ta avstand fra det Bellona omtaler som “livsfjernhet” og “dommedagsprofeti”. Om dette sier Frederic Hauge i et intervju til Teknisk Ukeblad (1997/1) at ”vi lærte tidlig at det ikke bare nytter å protestere mot noe, bare være opptatt av ideologi, vi må hjelpe til med å finne løsninger på problemene”. Arbeidsområdene i B7-programmet skal som vi husker alle bygges omkring et slikt konsensusprinsipp.

Utvikling av **ny og bedre miljøteknologi** er som vi allerede har vært inne på en viktig målsetting for Bellona. Miljøteknologi blir sett på som ”positive” løsninger heller enn ”negative”, fellestrekkene med den mer teknokratiske økologiske moderniseringen er på dette området relativt tydelige. Betydningen av teknologi understrekes ytterligere ved at man definerer den inn som et eget område i B7-programmet (B5).

Organisasjonen understreker her hvilken sentral rolle teknologien kan spille i utviklingen av et bedre miljøvern, teknologi oppfattes på mange måter å gjøre

forholdet mellom vekst og vern mindre problematisk. Til teknisk ukeblad (1997) uttalte Frederic Hauge at ”de problemene vi peker på, kan løses gjennom teknologi som enten finnes eller kan utvikles” (Teknisk Ukeblad:1997). Hauges uttalelse viser oss hvilken viktig plass teknologien har innenfor Bellona, dette vil jeg komme nærmere inn på i neste kapittel hvor virkemidlene gjennomgås.

6.2.3 Oppsummering

Målene til Natur og Ungdom synes i stor grad å være i overenstemmelse med økologismens tankegods. Organisasjonen synes fortsatt å bære på en ideologisk arv fra 60- og 70-tallet hvor radikal systemkritikk og forholdet mellom vekst og vern problematiseres i forhold til målsettingen om økologisk balanse. Videre har vi sett at økologismen gjenspeiler seg i Natur og Ungdoms brede arbeidsfelt samt begrunnelsen for dette. Vi har imidlertid også sett at man de siste 20 årene har tonet ned de ideologiske elementene til fordel for et økt fokus på enkeltsaker, dette kan tolkes i tråd med fremveksten av økologisk modernisering på 80- og 90-tallet. Det kan også tenkes at Natur og Ungdoms mindre vekt på livsstilsendringer også kan tas til inntekt for fremveksten av økologisk modernisering og dens endring av fokus bort fra sivilsamfunnet mot det offentlige.

Målsettingene innenfor Bellona synes derimot å reflektere en mindre ideologisk og mer pragmatiske tilnærming til miljøproblemene, noe som vil kunne tolkes som et klart uttrykk for en økologisk modernisering. Her så vi blant annet at arbeidsområdet var relativt snevert og spesialisert, og at en viktig målsetting var å utvikle faktabasert kunnskap omkring enkeltsaker. Selv om Bellonas arbeidsområdet er utvidet både geografisk og tematisk siden oppstarten i 1986, blir det som vi har sett problematisk å tolke dette som uttrykk for en økologistisk tankegang.

6.3 Strategi og virkemidler – konfrontasjon og konsensus

Nedenfor vil jeg analysere Natur og Ungdoms og Bellonas valg av strategi og virkemidler med utgangspunkt i det empiriske materialet som ble gjennomgått i kapittel 3 og 4. En viktig underliggende tema vil her være spørsmålet omkring

konfrontasjon og konsensus i den strategiske tilnærmingen til andre miljøpolitiske aktører. Som vi husker fra gjennomgangen av de to ideologiske tilnærmingene kan man forvente visse kjennetegn når det gjelder valg av virkemidler og strategi.

Gitt **økologismen** og dens radikale ideologiske ståsted, så forventes det at valg av strategi og virkemidler vil kjennetegnes av en overordnet *konflikt –og konfrontasjonsorientering* overfor andre miljøpolitiske aktører. Dette vil som vi husker mer konkret gi seg utslag i et ønske om en synliggjøring og politisering av miljøspørsmålet, nettopp fordi man ønsker å oppnå en aktiv, bred og demokratisk massebevegelse som kan bli stor nok til å vinne miljøkampen.

Innenfor **økologisk modernisering** vil virkemidlene og den strategiske tilnærmingen til andre miljøpolitiske aktører som vi husker være av en annen art enn hos økologismen. Her vil valg av strategi og virkemidler i motsetning til økologismen kjennetegnes av og styres etter en *konsensus- og samarbeidsorientering* overfor andre miljøpolitiske aktører.

6.3.1 Natur og Ungdom

I kapittel 4 så vi at Natur og Ungdom har relativt klare elementer av radikal økologistisk tankegang også når det gjelder deres strategiske tilnærming til andre aktører på miljøfeltet, og mer konkrete valg av miljøpolitiske virkemidler. Selv om det kan tenkes at organisasjonen de senere årene har blitt mer moderat så viste den empiriske gjennomgangen relativt klart at man fortsatt ønsker å understreke betydningen av å ”*få frem konfliktene i miljøkampen*” (Haltbrekken:1996).

Et av de mest markante uttrykkene for denne konfliktorienteringen synes å være Natur og Ungdoms utstrakte bruk av **aksjoner og sivil ulydighet**. Dette var som vi husker også et sentralt virkemiddel innenfor økologismen nettopp i tråd med aktivitets- og identifiserings tankegangen og ønsket om å skape et ”grasrotopprør” nedenfra. I kapittel 4 så vi at dette var en type virkemidler som organisasjonen har brukt flittig opp gjennom historien, her ble det blant annet vist til deres begrensede makt i de

ordinære parlamentariske kanalene. I denne sammenhengen understreket Natur og Ungdom i likhet med økologismen ”betydningen av å påvirke via opinionsdanning” (Haltbrekken:1996:161). Dette indikerer at man fortsatt ønsker å sette fokus på *sivilsamfunnet* som kilde til, og utspring for den nødvendige systemendringen som ble gjennomgått i forrige kapittel.

For å få til en slik opinionsdanning i befolkningen peker Natur og Ungdom videre på betydningen av *synliggjøring* av miljøkampen, i denne sammenhengen så vi hvilken sentral rolle *massemedier* spilte for Natur og Ungdom. Organisasjonen understreker at aksjonene og den sivile ulydigheten er avhengig av medier for å bli synlig, miljøkampen må ha en arena å utspilles på. Vi husker at Natur og Ungdom ble trukket frem som en særdeles flittig og rutinert bruker av ulike medier, her ble det spesielt vist til deres effektive anvendelse av medier i norsk oljepolitikk. Medienes synliggjørende rolle og begrunnelsen for dette reflekterer blant annet deres vektlegging av miljøbevegelsen som en bred *folkebevegelse* hvor politisering av miljøspørsmålet står sentralt. Dette er i samsvar med sentrale kjennetegn ved økologismen.

Selv om aksjoner og sivil ulydighet fortsatt anses som viktige og legitime virkemidler innenfor Natur og Ungdom så kan det virke som om denne måten å arbeide på i dag oftere kombineres med *dialog og samarbeid* overfor andre aktører på miljøfeltet (Boasson 2003 [Intervju]). I sammenheng med dette ble det pekt på at man ved å anvende en slik kombinasjonsstrategi ble tatt mer alvorlig og at man fikk mer tyngde når man uttalte seg i viktige miljøspørsmål. Det vil være naturlig å tolke denne utviklingen som et uttrykk for økologisk modernisering og dens mer konsensus- og samarbeidsorienterte strategiske tilnærming til andre miljøpolitiske aktører. Dialogen består som oftest i å bli tatt med på ulike høringer og utvalg hvor man kan uttale seg om, og komme med faglige innspill i sentrale miljøspørsmål. Dette utviklingstrekket gjenspeiles også i organisasjonens økte fokus på utvikling av *spesialisert faktakunnskap* omkring enkeltsaker som vi allerede har vært inne på, denne kunnskapen er ofte en forutsetning for å bli hørt. En sak hvor denne type strategi kommer tydelig frem var ifølge Elin Lerum Boasson i Snøhvit-saken, her ble det

brukt flere typer virkemidler, alt fra sivil ulydighet til samarbeid og dialog. På dette området kan det tenkes at den økologiske moderniseringen har preget Natur og Ungdoms utvikling ganske sterkt. Ifølge Dryzek (1997) var det nettopp en mer moderate miljøbevegelse som ville utvikle seg i kjølevannet av at myndighetene i stor grad har institusjonalisert miljøspørsmålet. Selve årsaken til at man ble mer moderate både i form og innhold, er jo som i Natur og Ungdoms tilfelle nettopp at for å bli tatt alvorlig og hørt av myndighetene måtte man innta en mer moderat holdning. Man måtte med andre ord innta en mer dialog- og konsensus orientert strategisk tilnærming til myndighetene.

Når det mer konkret gjelder Natur og Ungdoms holdningen til *teknologi*, så kan det virke som om man også på dette området har blitt mer positive de senere årene. Natur og Ungdom preges i sine tidlige år av en relativt sterk motstand mot teknologi, de senere årene har vi derimot sett at organisasjonen i stadig større grad tar til orde for bruk av teknologiske virkemidler i kampen for et bedre miljø. Dette forutsetter som vi husker at teknologien utvikles med vern som den primære målsetting, ikke vekst. Natur og Ungdom synes ikke å oppfatte at teknologiske løsninger (sammen med økonomiske virkemidler) muliggjør både vekst og vern slik økologisk modernisering gjør. Et eksempel på organisasjonens teknologisyn så vi i deres holdning til CO₂-deponering, her støttet man den løsningen som var minst forurensende, men uten å støtte bruk av fossil energi i seg selv (Boasson 2003 [intervju]). Dette eksempelet kan også tenkes å vise til en utvikling mot en mer pragmatisk og løsningsorientert strategi hvor de ideologiske prinsippene blir tonet ned, og vil i så fall være i tråd med utviklingen av økologisk modernisering.

I den empiriske gjennomgangen i kapittel 4 så vi videre at Natur og Ungdoms oppfatning av *økonomiske virkemidler* også er til dels positiv, og da gjerne i kombinasjon med utvikling av miljøteknologi. Organisasjonen tar her til orde for å anvende ulike miljøskatter- og avgifter samt benytte seg av ulike utslippskvote-system i klimapolitikken. Men også her understreker Natur og Ungdom at "utslippskvotene skal gis på bakgrunn av hva naturen tåler og ikke virksomhetens økonomi" (Natur og

Ungdom: Miljøpolitisk plattform:2003), vern skal med andre ord være det primære siktemålet, ikke vekst. Logikken som legges til grunn synes likevel å være den samme som innenfor økologisk modernisering, nemlig at det skal lønne seg å produsere miljøvennlig og koste dyrt å forurense, dette vil på sin side føre til utviklingen av ny og bedre miljøteknologi⁴².

6.3.2 Bellona

Bellonas strategiske tilnærming til andre miljøpolitiske aktører og deres valg av virkemidler kan sies å endret seg en del siden dannelsen i 1986, her er fremveksten av økologisk modernisering i samsvar med viktige utviklingstrekk. Sett under ett kan det virke som om Bellona har gått fra en *konfliktbasert strategi på 80-tallet til en mer konsensusbasert strategi utover på 90-tallet*. Denne utviklingen har mer konkret påvirket hvilke virkemidler som Bellona anvender, eller ikke lenger ønsker å anvende.

Den økologiske moderniseringens vektlegging av *Dialog og samarbeid* synes i dag også å være Bellonas overordnede rettesnor for den miljøpolitiske tilnærmingen til andre aktører på miljøfeltet. Gjennomgangen av organisasjonen i kapittel 4 viste oss at Bellonas rolle som ”rebeller” og “vaktbikkjer” på 80-tallet i større grad blir erstattet med rollen som mer moderate og rådgivende konsulenter i samarbeid med både stat og næringsliv⁴³. Dette er en utvikling som kan tolkes som et klart uttrykk for fremveksten av økologisk modernisering utover på 90-tallet hvor man blant annet satte spørsmålstegn ved effektiviteten til den mer konfliktorienterte strategien som preget de mer tradisjonelle miljøorganisasjonene.

Vi har også sett at Bellona i stor grad har beveget seg *bort fra spektakulære aksjoner og sivil ulydighet* som virkemidler i miljøkampen, det er i dag mer vanlig for Bellona å indirekte gi sin støtte til ulike aksjoner der dialog og samarbeid ikke fører frem (Hauge

⁴² Økonomiske virkemidler i miljøpolitikken er relativt nytt i forhold til andre virkemidler, man kan imidlertid kunne tenke seg at økologismen som vokser frem på 60- og 70-tallet ville ha vært skeptiske vil dette nettopp fordi den bygger på den samme markedslogikken som skapte mange av våre miljøproblemer.

⁴³ ”Fra rebeller til konsulenter” er tittelen på en hovedoppgave i sosiologi, skrevet av Christina Søgård ved Universitetet i Bergen, 1995

2004 [intervju]).⁴⁴ Dette er trekk som kan tolkes i samsvar med økologisk modernisering og deres ønske om å få til et tettere samarbeid mellom moderate miljøorganisasjoner, stat og næringsliv.

Kunnskap og fakta omkring enkeltsaker har fått en svært sentral plass innenfor Bellona, det kan virke som om legitimiteten i stor grad er knyttet opp mot evne til å produsere faktakunnskap. Betydningen av faktakunnskap ble understreket i de fleste B7-områdene, her ble dessuten fakta viet et eget område (B7). Bellona peker blant annet pekt på at et godt faktagrunnlag gjør det mulig å unngå en ”stigmatiserende symboldebatt som utelukkende er problemorientert” (Program 7.0: B7). Bellona ønsker å utvikle faktakunnskap omkring enkeltsaker for å unngå den ”livsfjernhet” og ”dommedagsprofeti” som man mente kjennetegnet miljøbevegelsen som vokste frem på 60- og 70-tallet, og vil på denne måten være i overenstemmelse med økologisk modernisering og dens understrekning av betydningen av å få til et mer effektivt og mer løsningsorientert miljøvern basert på samarbeid og dialog.

I tråd med den overnevnte utviklingen har vi også sett at Bellona har utviklet et *språk* og en miljøterminologi som ligger tett opp til den som brukes av myndigheter og næringsliv. I tråd med den økologiske moderniseringen kan dette tolkes som et ønske om å nærme seg andre miljøpolitiske aktører nettopp for å kunne skape en felles forståelse og referanseramme omkring miljøproblemene, noe som ifølge Bellona er en forutsetning for å løse miljøproblemene på en effektiv måte. Ord som “dialog”, “realpolitikk” og “kostnadseffektivitet” har erstattet 80-tallets mer konfliktorienterte terminologi. Man kan på mange måter si at Bellonas bruk av språket gjenspeiler nettopp overgangen fra en konfliktorientert strategi på 80-tallet til en mer samarbeidsorientering utover på 90-tallet.

Den økologiske moderniseringen førte som vi har vært inne på med seg økt fokusering på bruken av *økonomiske virkemidler* i miljøvernet. I den empiriske gjennomgangen

⁴⁴ Et eksempel på dette finner vi i Bellonas håndtering av Snøhvit-saken. Her prøvde organisasjonen først å klage til EFTAs overvåkingsorgan ESA om at de særskilte skatteavskrivningsreglene for Snøhvit kunne være i strid med EØS-avtalen

så vi at Bellona oppfattet denne typen virkemidler som effektive, bruken av grønne skatter og avgifter omtales av Bellona som særdeles viktige for å oppnå et effektivt miljøvern. Bellona synes å dele den økologiske moderniseringens oppfatning om at miljøvern gjennom anvendelse av økonomiske virkemidler kan bli en potensiell kilde til vekst i stedet for en byrde for økonomien. Logikken bak dette resonnementet lå som vi husker i at det skal *lønne seg å produsere miljøvennlig* og det skal koste å forurense. I tråd med dette trekker Bellona blant annet frem betydningen av utvikling av ny mer *effektiv miljø teknologi*. Ved at det skal lønne seg å produsere miljøvennlig peker Bellona på at denne dynamikken vil føre til utvikling av ny og bedre miljøteknologi, her vil markedslogikken styre. De økonomiske virkemidlene sammen med teknologien synes for Bellona i stor grad å kunne *forene hensynet til både vekst og vern* nettopp gjennom en slik markedsdynamikk. En slik tankegang er helt i tråd med den økologiske moderniseringens oppfatning om at "Competitiveness is improved through reduced pollution and more efficient material utilisation" (Cohen:1998:150).

Vi husker videre at *medienes rolle* i miljøkampen de første årene ble oppfattet å være svært sentral i Bellona de første årene. Bellonas hyppige anvendelse av virkemidler som aksjoner og sivile ulydighet på begynnelsen av 80-tallet var avhengige av synliggjøring og offentlig oppmerksomhet for å kunne få noen betydning. I takt med utviklingen av økologisk modernisering utover på 90-tallet synes medienes rolle å ha endret seg noe. Bellona anvender ikke medier i dag i samme utstrekning og på samme måte som før, nettopp fordi miljøkampen synes å utspille seg på andre arenaer enn i det sivile samfunnet. Synliggjøring av miljøproblemene er ikke like viktig som før og legitimiteten knyttes i større grad opp til evnen til å kunne produsere kunnskap og fakta omkring enkeltspørsmål. Frederic Hauge hevder at "Kampen om å sette miljøvern på dagsorden er allerede vunnet" (2004 [intervju]), dette understreker også Bellonas løsningsorienterte profil hvor fokus rettes mot løsninger heller enn problemer.

6.3.3 Oppsummering

Innenfor Natur og Ungdom fant vi at strategi og virkemiddelbruk var i overenstemmelse med både økologisme og økologisk modernisering. Vi så at Natur og Ungdom fremdeles preges av ønsket om å skape konflikt omkring miljøspørsmål, dette ser vi først og fremst i deres klare understrekning av betydningen av aksjoner og sivil ulydighet i miljøkampen. Vi så dessuten at mediene rolle ble ansett som svært viktig, nettopp i tråd med en synliggjøring og politisering av miljøspørsmålet. Dette er alle trekk som er i overenstemmelse med økologistisk tankegods. Den økologiske moderniseringen er også i samsvar med viktige utviklingstrekk innenfor Natur og Ungdom. Her ble det særlig pekt på en utvikling de senere årene hvor aksjoner i økende grad blir kombinert med dialog og samarbeid med myndigheter og næringsliv. Videre ble det vist til at organisasjonen har utviklet en positiv holdning til bruk av teknologiske –og økonomiske virkemidler på miljøområdet.

Bellona på sin side preges i stor grad av økologisk modernisering. Også her har vi sett en markant endring fra en nærmest utelukkende konfliktorientert strategi ovenfor andre aktører på miljøfeltet de første årene, mot en samarbeids- og konsensusorientert strategi utover på 90-tallet. Bellona ønsker riktignok å bruke aksjoner og sivil ulydighet der andre virkemidler ikke når frem, men det synes som om Bellona i større grad går ut og gir sin indirekte støtte heller enn å delta selv. I tråd med det overnevnte har også medienes rolle som synliggjørende og politiserende virkemiddel innenfor Bellona blitt mindre. I tillegg understrekes også her betydningen av teknologi og økonomiske virkemidler.

6.4 Organisering – demokrati og effektivitet

Et viktig spørsmål videre i analysen blir på hvilken måte Natur og Ungdom og Bellona har valgt å organisere seg. Her forventes det at både valg av miljøpolitiske målsettinger samt deres strategisk tilnærming til andre miljøpolitiske aktører, vil gjenspeile seg i valg av måte å organisere seg på samt begrunnelsen for dette. Vi husker at hver av de to ideologiske tilnærmingene hadde til dels ulike oppfatninger om

hvilke organiserende prinsipper som bør ligge til grunn for miljøbevegelsen. La oss kort oppsummere de viktigste trekkene ved hver av dem.

Vi husker blant annet **økologismens** vektlegging av *medlemskapsaspektet*, miljøorganisasjonene skal her primært danne grunnlag for mobilisering av en bred og folkelig massebevegelse. For å få dette til legges et *demokratisk* organiseringsprinsipp til grunn, blant annet fordi demokratiet muliggjør aktivitet og deltakelse i en organisasjon, noe som på sin side vil kunne danne grunnlaget for en medbestemmelse og identifisering med resten av naturen. De eksterne demokratiske spillereglene vil som vi har sett ikke vektlegges i så stor grad, bruk av aksjoner og sivil ulydighet anses som vi har sett som legitime virkemidler.

Når det gjelder **økologisk modernisering** vil vi se at andre organiserende prinsipper legges til grunn. Her vil deres oppfatning av *effektivitet* i stor grad overskygge hensynet til internt demokrati og medlemsbasert organisering, den tradisjonelle organisasjonsformen med internt demokrati vil her anses som “tung” og ueffektiv. Organisasjonsformen forventes å gjenspeile en større grad av *formalisert og hierarkisk* struktur.

6.4.1 Natur og Ungdom

I den empiriske gjennomgangen av Natur og Ungdom fant vi at hensynet til de *interne demokratiske spillereglene* fortsatt står svært sterkt.⁴⁵ Denne miljøorganisasjonen representerer som vi har sett på mange måter en typisk medlemsbasert organisasjon hvor medlemmene utgjør selve det ideologiske fundamentet. Felletrekkene med økologismen er på dette området ganske klare. Vi har imidlertid også sett at organisasjonen de senere årene har valgt å organisere seg mer mot staten enn det sivile samfunn, noe som kan tolkes inn under den økologiske moderniseringen. La oss først se på demokratiet og medlemsskapsaspektet.

⁴⁵ Hensynet til de eksterne demokratiske spillereglene vil ikke stå like sentralt, dette ser blant annet i organisasjonens bruk av aksjoner og sivil ulydighet for å få gjennomslag for sakene sine

På tross av at Natur og Ungdom har mistet mange av sine medlemmer de senere årene og at holdningene til den demokratiske organisasjonsformen har endret seg i takt med utviklingen av økologisk modernisering, fremstår Natur og Ungdom fortsatt som en organisasjon hvor hensynet til de *interne demokratiske spillereglene og medlemsaspektet* står svært sterkt. Det kan virke som om deres oppfatning av effektivitet er en annen enn hos for eksempel Bellona som har valgt å organisere seg som en stiftelse. Effektiviteten knyttes hos Natur og Ungdom fremdeles i stor grad opp mot ideologi og evne til mobilisering på grasrotplan, nettopp i tråd med økologismen og dens vektlegging av medlemsaspektet og organisering nedenfra. Vi har sett at demokratiet både har instrumentell funksjon og en ekspressiv funksjon innenfor Natur og Ungdom, i Miljøpolitisk plattform for 2003 understreker man blant annet at demokratisk utvikling er nødvendig for det første for å kunne løse miljøutfordringer (som virkemiddel) og for det andre for at folk skal få muligheten til å styre sin egen utvikling (som uttrykksform). En slik måte å tenke omkring demokrati er helt i tråd med økologismen hvor det blir lagt vekt på både ekspressive (identitet) og instrumentelle (effektive beslutninger) sider ved demokratiet.

I forlengelse av demokratitankegangen legger Natur og Ungdom stor vekt på å ha en *åpen og desentralisert organisasjonsstruktur*, tankegangen bak denne måten å organisere seg på synes å være at menneskene engasjeres av saker som angår dem og som de føler nærhet til, det er på denne måten man kan klare å skape en identifisering med naturen. Her ser vi klare fellestrekk med økologistisk tankegang hvor man blant annet peker på viktigheten av lokalperspektivet. Vi husker at alle medlemmene av lokallagene har muligheten til å være med å fatte beslutninger på landsmøtet, og at *lokallagene* omtales som "ryggraden" i organisasjonen. Natur og Ungdom peker også på at det generelt sett er liten avstand mellom lederne og resten av medlemmene og at "formelle posisjoner betyr lite" (Persen og Ranum:1996). Den mer *åpne og desentraliserte* organisasjonsstrukturen innenfor organisasjonen synes i likhet med økologismen å kunne knyttes opp til et ønske om å få i stand en bredest mulig grasrotbevegelse.

I tråd med økt samarbeid med offentlige myndigheter så har man de senere årene også sett en økende grad av **korporativ organisering** innenfor Natur og Ungdom, dette vil som vi husker kunne tolkes i tråd med fremveksten av den økologiske moderniseringen utover på 90-tallet. Vi har blant annet sett at man i økende grad ”samorganiserer” seg med myndighetene gjennom blant annet å delta i ulike *høringer, møter og utvalg* som tar for seg miljøraker som Natur og Ungdom arbeider med. Det kan tenkes at man i større grad enn før legger vekt på *utvikling av kontaktnett* med statlige myndigheter slik at fokuset på både medlemsaspektet og sivilsamfunnet har blitt mindre. Man vil også kunne tenke seg at denne utviklingen har ført til at det demokratiske aspektet har blitt mindre viktig, nettopp fordi det kun være et *begrenset antall* mennesker som vil få muligheten til å være med på disse høringene og møtene, noe som påvirker medlemmenes muligheter til å delta aktivt i organisasjonens arbeide. Disse trekkene vil være i samsvar med sentrale trekk ved økologisk modernisering.

6.4.2 Bellona

Valg av organiseringsprinsipp vil innenfor Bellona styres av helt andre faktorer enn ideologiske prinsipper knyttet til demokrati, her har vi blant annet sett at evnen til effektivt å kunne ta hurtige beslutninger vil stå sentralt. Effektiviteten knyttes ikke lenger opp til evne til mobilisering av medlemmer.

Dette er trekk som vokser frem med den økologiske moderniseringen på 90-tallet. Bellona betrakter den demokratiske arbeidsformen som tung og byråkratisk. Man valgte å organisere seg som en **ikke-demokratisk stiftelse**⁴⁶ for å sikre fleksibilitet, lite byråkrati og evne til å reagere raskt på ulike saker og hendelser (Hotvedt:2003). Nettopp dette var også en viktig årsak til at Bellona “brøt” med Natur og Ungdom i 1986. I en stiftelse har medlemmene ikke noen formell innflytelse, det er styret og ledelsen som har all formell makt (Bortne m.fl:2002), organisasjons-strukturen vil her i stor grad bære preg av en formell og **hierarkisk oppbygning**. Denne måten å organisere seg på blir vanligere utover på 90-tallet, og er i tråd med økologisk modernisering og dens nedprioritering av demokratiet og medlemskaps-aspektet til

⁴⁶ Andre miljøorganisasjoner som er etablert som stiftelser er Greenpeace og Miljøvernforbundet.

fordel for mer effektivitet slik man oppfatter dette begrepet. Vi husker også at det ble pekt på at en slik ikke-demokratisk organisasjonsform vil gjøre det vanskeligere å bli ”kuppet” av venstresiden i norsk politikk, en venstreside som gjerne identifiseres nettopp med den miljøbevegelsen som vokser frem på 60- og 70-tallet.

Det kan virke som om Bellona opererer med en annen oppfatning av begrepet *effektivitet* enn for eksempel Natur og Ungdom. Bellona legger som vi husker vekt på konkret måloppnåelse i forhold til de mål man har satt seg, det ideologiske elementet synes her å være borte. Bellona oppfatter internt organisasjonsdemokrati og effektivitet som to mer eller mindre motstridende størrelser mens Natur og Ungdom i større grad oppfatter dem som gjensidig forsterkende. Årsaken til dette kan nok tenkes å ligge i deres ulike oppfatning av hvilken rolle miljøbevegelsen skal ha i samfunnet, skal miljøbevegelsen opptre som en aktiv massebevegelse som innenfor økologismen, eller som rådgivende eksperter og konsulenter som i den økologiske moderniseringen?

Denne måten å organisere seg på påvirker også Bellonas *inntektsgrunnlag*. Som en ikke-demokratisk stiftelse kan man som vi husker ikke motta fast statlig driftsstøtte.⁴⁷ Dette har ført til at organisasjonen har måttet rette seg mot andre aktører for å få støtte, ulike former for næringslivsstøtte utgjør i dag hovedinntektskilden for Bellona. Dette momentet har vært kritisert blant annet fra andre miljøorganisasjoner, man setter gjerne spørsmålstegn ved Bellonas uavhengighet i forhold til deres avhengighet til næringslivet.

Bellona har i likhet med Natur og Ungdom de senere årene i økende grad nærmet seg en *korporativ* organisering i forhold til staten. Dette vil som vi har sett kunne tolkes som et uttrykk for økologisk moderniseringen og dens påpeking av at det er nødvendig å få til et tett samarbeid mellom ulike miljøpolitiske aktører dersom man ønsker å løse miljøproblemene. Denne korporative organiseringen er en del av en mer overordnede dreiningen av strategi mot mer samarbeid med andre miljøpolitiske aktører, et slikt

⁴⁷ Vi har imidlertid sett en økende grad av offentlig prosjektstøtte, her har det også blitt satt spørsmålstegn ved uavhengighet.

samarbeid ville vært utenkelig for Bellona ved opprettelsestidspunktet i 1986. En slik måte å tenke på kommer blant annet til uttrykk i Bellonas B7-områder hvor relevante referansegrupper defineres inn som ”partnere”, og hvor man tar sikte på å oppnå enighet mellom de ulike deltakerne.

6.4.3 Oppsummering

Natur og Ungdoms organisering synes fortsatt å bære preg av en tradisjonell demokratisk og medlemsbasert form, nettopp i tråd med økologismens tankegods. I denne sammenheng har vi blant annet sett at momenter som desentralisering og lokalperspektivet fremdeles står sentralt på organisasjonens dagsorden. De senere årene har man imidlertid sett et økt innslag av økologisk modernisering gjennom mer korporativ organisering opp mot offentlige myndigheter.

Når det gjelder Bellonas måte å organisere seg på som en ikke-demokratisk stiftelse så kan dette kunne tolkes som et relativt klart uttrykk for innslag av økologisk modernisering. Stiftelsens oppfatning av effektivitet synes å knyttes til andre aspekter enn deltakelse og mobilisering gjennom demokratiske prosesser. Strukturen kjennetegnes av en mer formalisert og hierarkisk struktur, og man har også de senere årene i likhet med Natur og Ungdom benyttet en mer korporativ organisering opp mot både offentlige myndigheter og næringsliv.

7. KONKLUSJON

I analysen i forrige kapittel ønsket jeg å besvare spørsmålet om *i hvor stor grad henholdsvis økologisme og økologisk modernisering er i overenstemmelse med trekk ved mål, virkemidler og organisering innenfor Natur og Ungdom og Bellona de siste 20 årene.*

Analysen har vist oss et bilde av to miljøorganisasjoner som vokser frem og utvikler seg innenfor to ulike historiske perioder. Natur og Ungdom vokser frem på 60- og 70-tallet innenfor en ideologisk kontekst som var preget av kamp, konflikt og politisering i forhold til det bestående. Bellona vokser frem på 80- og 90-tallet i en kontekst som i større og større grad preges av ønske om dialog og samarbeid i forhold til andre miljøpolitiske aktører. Analysen har vist oss at begge organisasjonene i stor grad synes å være “barn av sin tid”.

7.1 Økologismen

Natur og Ungdom oppstår og vokser frem samtidig med utviklingen av økologismen på 60- og 70-tallet. Økologismen synes å være i overenstemmelse med viktige trekk ved **Natur og Ungdom** også de siste 20 årene. Både målsettinger, virkemidler og organiseringen av organisasjonen bærer preg av sentrale momenter innenfor økologistisk tankegang. Dette kom klart frem både i organisasjonens *ideologiske profil* samt i *valget av mer konkrete målsettinger*. Ideologisk fremstår fremdeles Natur og Ungdom som en relativt radikal og systemkritisk miljøorganisasjon som oppfatter forholdet mellom vekst og vern som problematisk, her kan det nok tenkes at organisasjonen bærer på en “ideologisk arv” fra 60- og 70-tallet. De mer konkrete målsettingene bar preg av en stor bredde hvor man ønsket å se små og store miljøspørsmål i sammenheng. Vi har også sett at økologismen er i overenstemmelse med viktige trekk ved Natur og Ungdoms *strategi og virkemiddelbruk*, her vil det være naturlig å peke på den overordnede konfliktorienterte strategien samt en utstrakt bruk av aksjoner og sivil ulydighet. Målet synes for Natur og Ungdom å få frem konfliktene i miljøkampen. Medier fremstod også som et sentralt virkemiddel innenfor Natur og

Ungdom. Organisasjonen understreker betydningen av en synlig og inkluderende miljøbevegelse i tråd med målet om en bred og folkelig massebevegelse. Til sist vil vi også finne trekk fra økologismen dersom vi ser nærmere på *organiseringen* innenfor Natur og Ungdom, her ble det særlig pekt på det sterke demokratiske elementet med vekt på desentralisering, lokalperspektivet og medlemsaspektet.

Økologismen er i liten grad være i overnstemmelse med trekk ved **Bellona**. Vi har riktignok sett at organisasjonen de første årene ligner Natur og Ungdom når det gjelder deres innretning mot en mer *konfliktorientert strategi* overfor andre miljøpolitiske aktører gjennom bruken av virkemidler som aksjoner og sivil ulydighet. Likevel vil vi se at Bellona begrunner denne strategien mer ut fra pragmatiske effektivitetshensyn enn ideologiske prinsipper. Denne konfliktorienterte strategien er imidlertid mindre tydelig i dag. Vi så også at *arbeidsfeltet både geografisk og tematisk har blitt utvidet* de senere årene, dette skyldes nok mer at miljøproblemene har endret karakter enn et reelt ønske om en mer helhetlig forståelse av miljøproblemene.

7.2 Økologisk modernisering

På tross av at økologismen synes å være i samsvar med viktige trekk ved **Natur og Ungdom**, så har vi også sett at enkelte utviklingstrekk ved organisasjonen de siste årene er i overenstemmelse med økologisk modernisering. For det første har vi blant annet sett at organisasjonen i mindre grad enn før fokuserer på de ideologiske elementene til fordel for et økt fokus på *enkeltsaker* (Gundersen:1991:28). For det andre synes Natur og Ungdoms strategiske tilnærming til andre aktører på miljøfeltet å ha endret karakter. Der hvor man før hadde et ensidig fokus på å skape konflikt gjennom blant annet aksjoner ønsker man i dag å kombinere dette med *dialog og samarbeid*.

Økologisk modernisering synes å ha stor forklaringskraft på utviklingen av **Bellona**, dette er en organisasjon som oppstår og vokser frem parallelt med den økologiske moderniseringen utover på 80- og 90-tallet. Vi har blant annet sett at organisasjonen preges av en *mindre vekt på de ideologiske elementene* og på helhetlig tankegang,

Bellona har en mer pragmatisk og løsningsorientert profil med fokus på enkeltsaker. Bellona grunngir denne profilen blant annet med at man ønsker å distansere seg fra nettopp den type miljøbevegelse som vokser frem på 60- og 70-tallet. Bellonas tilnærming til andre aktører på miljøfeltet preges av en mer konsensusorientert strategi hvor rådgivning gjennom faktakunnskap synes å være viktigere enn ideologiske prinsipper. Organisasjonens oppfatning av forholdet mellom vekst og vern synes å preges av at man kan oppnå "*doble gevinster*", dette forutsetter ifølge Bellona en aktiv og hensiktsmessig bruk av økonomiske og teknologiske virkemidler i kombinasjon med hverandre. Bellona har et relativt *snevert arbeidsfelt med fokus på enkeltsaker*, dette kommer kanskje best til uttrykk gjennom B7-programmet. Bellonas måte å organisere seg på som en *ikke-demokratisk stiftelse* understreker betydningen av effektivitet i måloppnåelse samt ønske om å distansere seg fra de demokratiske og medlemskapsbaserte miljøorganisasjonene som vokste frem på 60- og 70-tallet.

Konklusjonen på denne studiens problemstilling er at både økologismen og økologisk modernisering synes å være i overenstemmelse med trekk ved mål, virkemidler og organisering innenfor Natur og Ungdom og Bellona de siste 20 årene.

Miljøorganisasjonene preges imidlertid av de to ideologiske tilnærmingene i ulik grad. Natur og Ungdom synes i størst grad å være i overenstemmelse med økologismen, det kan virke som om organisasjonen fortsatt bærer i seg en relativt sterk ideologisk arv fra 60- og 70-tallet. Bellona er på sin side i størst grad påvirket av økologisk modernisering som vokser frem parallelt med organisasjonen fra midten av 80-tallet og fremover.

7.3 Konflikt og konsensus – Et kombinasjonsperspektiv

Det kan virke som om det ikke lenger vil være like hensiktsmessig å snakke om hvorvidt Natur og Ungdom og Bellona *enten* preges av konflikt, eller av samarbeid i deres strategiske tilnærming til andre miljøpolitiske aktører. Denne studien har vist at nettopp en kombinasjon mellom konflikt og konsensus innad i en og samme miljøorganisasjon har utviklet seg til å bli den mest effektive strategien. Vi har riktignok funnet at de to miljøorganisasjonene vektlegger konflikt og konsensus ulikt,

men at man på tross av dette har valgt å ha et utstrakt samarbeid innenfor sentrale områder. Begge organisasjonene gir uttrykk for at man på mange måter er gjensidig utfyllende i måten å nærme seg miljøproblematikken på, og at både konflikt og samarbeid vil være nødvendige elementer dersom man skal kunne få i stand et effektivt miljøvern.

På denne måten synes legitimiteten i stor grad å være knyttet opp til både evnen til å skape konflikter omkring miljøspørsmål, men også evnen til å kunne samarbeide og føre en dialog overfor andre miljøpolitiske aktører som stat og næringsliv. Det virker også som om staten anser konfrontasjon som et legitimt virkemiddel, vi har blant annet sett at offentlig støtte slett ikke følger noe mønster i denne sammenhengen.

Et interessant spørsmål innenfor et slikt kombinasjonsperspektiv vil være om man vil kunne analysere miljøbevegelsen som helhet innenfor et slikt perspektiv, eventuelt hvilke betingelser som må oppfylles for at et slikt kombinasjonsperspektiv vil kunne utvikle seg innenfor miljøbevegelsen.

Referanse

Andersen, Ib (1990): *Valg af organisations-sociologiske metode – Et kombinationsperspektiv*, København, samfunnslitteratur

Abercrombie, Nicholas, Stephen Hill & Bryan S. Turner (1984): *Dictionary of Sociology*, London, Penguin books

Ask, Leif Ove (2003): "Oljekrisen", *Aftenposten* 16. januar

Baxter, Brian (1999): *Ecologism – An Introduction*, Edinburgh University Press, Edinburgh

Befring, Edvard (1994): *Forskningsmetode og statistikk*, Det norske samlaget, Oslo

Bellona (1986), *Historien om Bellona* [Online]. - URL:
<http://www.bellona.no/n/bellona/hist.htm>

Bellona (1994), *Vedtekter* [Online]. - URL:
http://www.bellona.no/no/om_bellona/18511.html

Bellona (1996), *De 10 første årene* [Online]. – URL:
http://www.bellona.no/no/om_bellona/18091.html

Bellona, *B7* [Online]. - URL: <http://www.bellona.no/n/b7/io1/pg2/>

Bellona, *Årsrapport 2002* [Online]. - URL:
http://www.bellona.no/no/om_bellona/annual_2002/29669.html

Bortne, Øystein, Per Selle og Kristin Strømnes (2002): "Miljøvern uten grenser?" i *Makt- og demokratiutredningen 1998-2003*, Gyldendal

Boström, Magnus (2001): *Miljörörelsens mångfald*, Arkiv förlag

Cederlöf, Jan-Magnus (2001): *Ecological Modernisation and Market-Based Policy Instruments – The use of new Instruments in Environmental Policy in Finland and Sweden*, Ekonomi och samhälle – skrifter utgivna vid Svenska handelshögskolan, Nr. 110, Helsingfors

Cohen, Maurie J. (1998): "Science and the Environment: Assessing Cultural Capacity for Ecological Modernisation" in *Public Understanding of Science*, No. 7, s. 1-19

Dagbladet (24.04.2002a): "Frederic Hauge er en callgirl" [Online]. – URL: <http://www.dagbladet.no/nyheter/2002/04/24/326838.html>

Dagbladet (24.04.2002b): "Album er en forbanna løgnhals" [Online]. – URL: <http://www.dagbladet.no/nyheter/2002/04/24/326838.html>

Dobson, Andrew (1995): *Green Political Thought*, Routledge, London and New York

Dryzek, J. S. (1997): *The Politics of the Earth. Environmental Discourses*, Oxford University Press

Eckersly, Robyn (1992): *Environmentalism and Political Theory – Towards an Ecocentric Approach*, UCL Press

Gundersen, Frode (1991): "Utviklingstrekk ved miljøbevegelsen i Norge" i *Sosiologi i dag*, 1: 12-35

Gundersen, Frode (1996): "Framveksten av den norske miljøbevegelsen" i Kristin Strømsnes og Per Selle (red.): *Miljøvernpolitikk og miljøvernorganisering mot år 2000*, Tano Aschehoug

Hajer, M. A. (1995): *The politics of Environmental Discourse. Ecological Modernization and the Policy Process*, Oxford, Clarendon Press

Haltbrekken, Lars (1996): "Natur og Ungdom: Dypøkologisk og antroposentrisk?" i Kristin Strømsnes og Per Selle (red.): *Miljøvernpolitikk og miljøvernorganisering mot år 2000*, Tano Aschehoug

Hauge, Anders (2003): "Forbereder seg til Snøhvit-kamp", Bellona 28.04.2003 [Online]. - URL: <http://www.bellona.no/no/energi/fossil/nord/>

Hellevik, Ottar (1991): *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*, Universitetsforlaget

Hotvedt, Dag (2002 6. Oktober): "Må være synlige", Sandefjords Blad [Online]. - URL: <http://www.sandefjordsblad.no/apps/pbcs.dll/artikkel?Avis=SB&dato=20021003&Kate>

Hotvedt, Dag og Beate Kristiansen (2003): Et lite innblikk i Miljøstiftelsen Bellona [Online]. - URL: http://www.bellona.no/no/om_bellona/30129.html

Hundhold, Christian and John S. Dryzek (2001): Greening the State? Ecological Modernization Between State and Movement in the USA, UK, Germany and Norway, Paper prepared for *the Joint Sessions of the European Consortium for Political Research*, Grenoble 6-11 April 2001, Workshop on the Nation-State and the Ecological Crisis: Sovereignty, Economy and Ecology

Jansen, Alf Inge (1989): *Makt og miljø – om utformingen av natur- og miljøvernpolitikken i Norge*, Universitetsforlaget, Oslo

Kasa, Sjur, Henrik Malvik og Arild Underdal (2001): "Globale miljøproblemer og nasjonal maktfordeling" i Bent Sofus Tranøy og Øyvind Østerud (red.): *Mot et globalisert Norge? Rettslige bindinger, økonomiske føringer og politisk handlingsrom*, Makt- og demokratiutredningen 1998-2003, Gyldendal

Kassiola, Joel J. (1990): *The Death of Industrial Civilization – The Limits to Economic Growth and the Repoliticization of Advanced Industrial Society*, SUNY Series in Environmental Public Policy, State University of New York Press

Krange, Ingeborg (1992): "*Hvor edel er jeg egentlig?*" – *En studie av motivasjon for aktiv deltakelse i Oslo Natur og Ungdom*, Hovedoppgave, Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

Langhelle, Oluf (1998): "Økologisk modernisering og bærekraftig utvikling – to sider av samme sak?", *ProSus arbeidsnotat* 4/98

Malnes, Raino (1995): *Valuing the environment*, Manchester University Press, Manchester and New York

Meadows, Donella H., Dennis L. Meadows, Jørgen Randers, and William H. Behrens (1998): "The Nature of Exponential Growth" in John S. Dryzek and David Schlosberg (eds.): *Debating the Earth*, Oxford University Press, 9-22

Natur og Ungdom, *Faktaark*: 15.08.2000 [Online]. - URL:
<http://www.nu.no/frihandel/fakta/2c8ca2ccd51c1c60e74872794040e1cf.html>

Natur og Ungdom, 15.10.2000: *Biologisk mangfold* [Online]. – URL:
<http://www.nu.no/naturvern/skog/Faktaark/745a32c7ce731b4559afe4d6e46ee8d0.html>

Natur og Ungdom, 23.03.2001: *Sjå ein ulv* [Online]. – URL:
<http://www.nu.no/landbrukfiske/landbruk/b34a0adbb88d28d51f8fd73d4203c030.html>

Natur og Ungdom, *Arbeidsprogram 2003* [Online]. – URL:
<http://www.nu.no/omnu/Arbeidsprogram/616b6ad967482f7f175828a083f43418.html>

Natur og Ungdom, *Faktaark*, 18.06.2003 [Online] - URL:
<http://www.nu.no/naturvern/Ostlandet/Bakgrunn/41610edef0d2003e929677f36f286438.html>

Natur og Ungdom, *Historie*, 2003 [Online]. – URL: <http://www.nu.no/omnu/Historie/>

Natur og Ungdom, *Hvordan NU jobber*, 2003 [Online]. - URL:
http://www.nu.no/omnu/Hvordan_NU_jobber/

Natur og Ungdom, *Miljøpolitisk platform*, 2003 [Online]. – URL:
<http://www.nu.no/omnu/Formelt/2fb4bc7151ea05c9056c7cd2183b50bc.html>

Natur og Ungdom, *Vedtekter*, kapittel 1, §2 [Online]. - URL:
<http://www.nu.no/omnu/Formelt/9b9fd07b9afe1c074e54a3fb96ab0f9a.html>

Natur og Ungdom, *Energi & Klima*, 2003 [Online]. – URL: <http://www.nu.no/energi/>

Natur og Ungdom: *Arbeidsprogram 2004* [Online] - URL:
<http://www.nu.no/omnu/Arbeidsprogram/d74dc896be72c1293c99eef904ea048d.html>

Naturvernforundet (2003, Juli 2.) [Online]. – URL:
http://www.naturvern.no/_/org/historie.htm

Nilsen, Knut-Erik (1996): "Miljøstiftelsen Bellona: Døgnflua som overlevde" i Kristin Strømsnes og Per Selle (red.): *Miljøvernpolitikk og miljøorganisering mot år 2000*, Tano Aschehoug

Næss, Arne (1974): *Økologi, samfunn og livsstil*, Universitetsforlaget

Olsen, Johan P.(1988): *Statsstyre og institusjonsutforming*, Universitetsforlaget, Oslo

Palm, T., C. Buch, B. Kruse og E. Sauar (1999): *Grønn kraft og varme – Miljøeffektive energiløsninger i det 21. århundre*, Bellona Rapport Nr. 3

Persen, Åsne Berre og Jørgen Johansen (1998): *Den nødvendige ulydigheten*, FMK

Persen, Åsne Berre og Nils Herman Ranum (1996): *Natur og Ungdom – 30 år i veien* [online]. – URL: nu.no, Katalog: Historie, Fil: <http://www.nu.no/30ar/>

Reitan, Marit (2001): "Den nye miljøpolitikken og de etablerte institusjonene" i B. S. Tranøy og Øyvind Østerud (red.): *Den fragmenterte staten – reformer, makt og styring*, Makt- og demokratiutredningen 1998-2003, 453-512

Seippel, Ørnulf: *Modernitet, politikk og miljø*, ISF-rapport 6/2000, Institutt for samfunnsforskning, Oslo 2000

Seippel, Ørnulf (1998): "Natur, politikk, mangfold. Miljøbevegelsens ideologi i et moderne samfunn" i *Sosiologisk tidsskrift* 4/98

Seippel, Ørnulf: *Miljøbevegelsens ideologi i et moderne samfunn*, Prosus Arbeidsnotat 1/1998

Smith, Mark J. (1998): *Ecologism – Towards Ecological Citizenship*, Open University Press, Buckingham

St. Prp. Nr. 1 (2000): "Forslag til statsbudsjett for 2001" [Online] - URL:
<http://www.odin.dep.no/bud2001/sb/md/kap18.htm>

Strømsnes, Kristin, Gunnar Grendstad og Per Selle (1996a): *Miljøvernundersøkelsen 1995*, Dokumentasjonsrapport, Bergen: Los-senteret, Rapport 9616

Strømsnes, Kristin og Per Selle (1996b): Miljøvernpolitikk og miljøvernorganisering i Kristin Strømsnes og Per Selle (red.): *Miljøvernpolitikk og miljøvernorganisering mot år 2000*, Tano Aschehoug

Søgård, Christina (1996): "Fra rebeller til konsulenter", kronikk i dagbladet (23.03.96) [Online]. – URL: <http://www.dagbladet.no/kronikker/960323-kro-1.html>

Søgård, Christina (1997): "Fra rebeller til konsulenter. En casestudie av miljøorganisasjonen Bellona" i Ann Nilsen (red.): *Miljøsociologi – Samfunn, miljø og natur*, s. 93-106, Pax Forlag A/S, Oslo 1997

Teknisk Ukeblad: *Bellona teknologi- optimist*, Nr. 1, 1997

Vincent, Andrew (1992): *Modern Political Ideologies*, Oxford, Blackwell

Weale, A. (1992): *The new politics of pollution*, Manchester University Press

Weale, A. (1998): "The politics of Ecological Modernization" in John S. Dryzek and David Schlosberg (eds.): *Debating the Earth*, Oxford University Press, s. 299-318)

Yin, Robert (1994): *Case study Research: Design and Methods*, Sage, London

Østerud, Øyvind, Kjell Goldman og Mogens N. Pedersen (red.) (1997): *Statsvitenskapellig leksikon*, Universitetsforlaget, Oslo

Aanes, Guttorm (2000): *Grønne Klider – Miljøvernorganisasjoners mediestrategi og mediedekning*, Hovedoppgave i medievitenskap, Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo

Aardal, Bernt (1993): *Energi og miljø – Nye stridsspørsmål i møte med gamle strukturer*, Rapport 93:5, Institutt for samfunnsforskning

Aardal, Bernt og Henry Valen (1995): *Konflikt og opinion*, NKS-forlaget

Informanter

Haltbrekken, Lars (2003): Personlig intervju 26. august, tidligere leder i Natur og Ungdom

Boasson, Elin Lerum (2003): Personlig intervju 27. august, tidligere leder i Natur og Ungdom

Hotvedt, Dag (2004): Telefonintervju 23. mars, Seniorrådgiver og tidligere daglig leder av Bellona

Kismul, Ane Hansdatter (2004): Telefonintervju 23. mars, leder av Natur og Ungdom

Hauge, Frederc (2004): Personlig intervju 14. april, leder av Bellona

